

OPERE
de
MIHAI EMINESCU

FAT FRUMOS DIN LACRIMA

În vremea veche, pe când oamenii, cum sunt ei azi, nu erau decât în germenii viitorului, pe când Dumnezeu călca încă cu picioarele sale sfinte pietroasele pustii ale pământului, — în vremea veche trăia un împărat întunecat și gânditor ca miază-noaptea și avea o împărăteasă tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei.

Cincizeci de ani de când împăratul purta război c-un vecin al lui. Murise vecinul și lăsase de moștenire fiilor și nepoților ura și vrajba de sânge. Cincizeci de ani, și numai împăratul trăia

singur, ca un leu îmbătrânit, slăbit de lupte și suferințe — împărat, ce-n viața lui nu răsese niciodată, care nu zâmbea nici la cântecul nevinovat al copilului, nici la surâsul plin de amor al soției lui tinere, nici la poveștile bătrâne și glumețe a ostașilor înălbiți în bătălie și nevoi. Se simțea slab, se simțea murind și n-avea cui să lese moștenirea urii lui. Trist se scula din patul împărătesc, de lângă împărăteasa tânără — pat aurit, însă pustiu și nebinecuvântat, — trist mergea la război cu inima neîmblânzită, — și împărăteasa sa, rămasă singură, plângea cu lacrimi de văduvie singurătatea ei. Părul ei cel galben ca aurul cel mai frumos cădea pe sânii ei albi și rotunzi, — și din ochii ei albaștri și mari curgeau șiroaie de mărgăritare apoase pe o față mai albă ca argintul crinului. Lungi cearcăne vinete se trăgeau împrejurul ochilor, și vine albastre se trăgeau pe fața ei albă ca o marmură vie.

Sculată din patul ei, ea se aruncă pe treptele de piatră a unei bolte în zid, în care veghea, deasupra unei candelă fumegânde, icoana îmbrăcată în argint a Maicii durerilor. Înduplecată de rugăciunile împărătesei îngenunchate, pleoapele icoanei reci se umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa se ridică în toată marea ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adâncul sufletului său. Din momentul acela ea purcese îngreunată.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă, și împărăteasa făcu un fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălai ca razele lunii.

Împăratul surâse, soarele surâse și el în înfocata lui împărăție, chiar stătu pe loc, încât trei zile n-a fost noapte, ci numai senin și veselie, — vinul curgea din butii sparte și chiotele despicau bolta cerului.

Și-i puse mama numele: Făt-Frumos din lacrimă. Și crescă și se făcu mare ca brazii codrilor. Creștea într-o lună cât alții într-un an.

Când era destul de mare, puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despica bolta cerului, îl prinse pe degetul cel mic și buzduganul se rupse-n două. Atunci puse să-i facă altul mai greu - îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunii; căzând din nori, nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă, să se bată el singur cu oștile împăratului ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său împărătesc haine de păstor, cămeșă de borangic, țesută în lacrimile mamei sale, mândră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărele rupte de la găturile fetelor de-mpărați, își puse-n brâu verde un fluier de doine și altul de hore, și, când era soarele de două sulițe pe cer, a plecat în lumea largă și-n toiul lui de voinic.

Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece nourii, de cădea departe tot cale de-o zi. Văile și munții se uimeau auzindu-i cântecele, apele-și ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, izvoarele își turburau adâncul, ca să-și azvârle afară undele lor, pentru ca fiecare din unde să-l audă, fiecare din ele să poată cânta ca dânsul când vor șopti văilor și florilor.

Râurile se ciorăiau mai în jos de brâiele melancolicelor stânce, învățau de la păstorul împărat doina iubirilor, iar vulturii ce stau amuțiți pe creștetele seci și sure a stâncelor nalte, învățau de la el țipătul cel plâns al jelei.

Stăteau toate uimite pe când trecea păstorașul împărat, doinind și horind; ochii cei negri ai fetelor se umpleau de lacrimi de dor; și-n piepturile păstorilor tineri, răzimați c-un cot de-o stâncă și c-o mână pe bătă, încolțea un dor mai adânc, mai întunecos, mai mare — dorul voiniciei.

Toate stăteau în loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, urmărind cu cântecul dorul inimii lui, și cu ochii buzduganul, ce sclipea prin nori și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană.

Când era-nspre sara zilei a treia, buzduganul, căzând, se izbi de o poartă de aramă, și făcu un vuiet puternic și lung. Poarta era sfărâmată și voinicul intră. Luna răsărise dintre munți și se oglindea într-un lac mare și limpede, ca seninul cerului. În fundul lui se vedea sclipind, de limpede ce era, un nisip de aur; iar în mijlocul lui, pe o insulă de smarand, încunjurat de un crâng de arbori verzi și stufoși, se ridica un mândru palat de o marmură ca laptele, lucie și albă — atât de lucie, încât în ziduri răsfrângea ca-ntr-o oglindă de argint: dumbravă și luncă, lac și țărături. O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lângă poartă; și-n aerul cel curat al serii tremurau din palat cântece mândre și senine. Făt-Frumos se sui-n luntre și, vâslind, ajunse până la scările de marmură ale palatului. Pătruns acolo, el văzu în boltele scărilor candelabre cu sute de brațe, și-n fiecare braț ardea câte o stea de foc. Pătrunse în sală. Sala era înaltă, susținută de stâlpi și de arcuri, toate de aur, iar în mijlocul ei stătea o mândră masă, acoperită cu alb, talgerele toate săpate din câte-un singur mărgăritar mare; iar boierii ce ședeau la masă în haine aurite, pe scaune de catifea roșie, erau frumoși ca zilele tinereții și voioși ca horele. Dar mai ales unul din ei, cu fruntea-ntr-un cerc de aur, bătut cu diamante, și cu hainele strălucite, era frumos ca luna unei nopți de vară. Dar mai mândru era Făt-Frumos.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos! zise împăratul; am auzit de tine, da' de văzut nu te-am văzut.

— Bine te-am găsit, împărate, deși mă tem că nu te-oi lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.

— Ba n-am viclenit asupra tatălui tău, ci totdeauna m-am luptat în luptă dreaptă. Dar cu tine nu m-oi bate. Ci mai bine-oi spune lăutarilor să zică și cuparilor să umple cupele cu vin și-om lega frăție de cruce pe cât om fi și-om trăi.

Și se sărutară feciorii de-mpărați în urările boierilor, și băură și se sfătuiră.

Zise împăratul lui Făt-Frumos:

— De cine-n lume te temi tu mai mult?

— De nime-n lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?

— Eu iar de nime, afară de Dumnezeu și de Mama-pădurilor. O babă bătrână și urâtă, care umblă prin împărăția mea de mână cu furtuna. Pe unde trece ea, fața pământului se usucă, satele se risipesc, târgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătalie, dar n-am isprăvit nimica. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la-nvoială cu ea și să-i dau ca bir tot al zecelea din copiii supușilor mei. Și azi vine ca să-și ieie birul.

Când sună miazănoaptea, fețele mesenilor se posomorâră; căci pe miazănoapte călare, cu aripi vântoase, cu fața zbârcită ca o stâncă buhavă și scobită de păraie, c-o pădure-n loc de păr, urla prin aerul cernit Mama-pădurilor cea nebună. Ochii ei — două nopți turburi, gura ei — un hău căscat, dinții ei — șiruri de pietre de mori.

Cum venea vuind, Făt-Frumos o apucă de mijloc și o trânti cu toată puterea într-o piuă mare de piatră; peste piuă prăvăli o bucată de stâncă, pe care-o legă din toate părțile cu șapte lanțuri de fier. Înăuntru baba șuiera și se smulgea ca vântul închis, dar nu-i folosea nimica.

Veni iar la ospăț; când prin bolțile ferestelor, la lumina lunii, văzură două dealuri lungi de apă. Ce era? Mama-pădurilor, neputând să iasă, trecea peste ape cu piuă cu tot și-i brăzda fața în două dealuri. Și fugea mereu, o stâncă de piatră îndrăcită, rupându-și cale prin păduri, brăzdând pământul cu dâră lungă, până ce se făcu nevăzută în depărtarea nopții.

Făt-Frumos ospătă ce ospătă, dar apoi, luându-și buzduganul de-a umăr, merse mereu pe dâra trasă de piuă, până ce ajunsese lâng-o casă frumoasă, albă, care sticlea la lumina lunii în mijlocul unei grădini de flori. Florile erau în straturi verzi și luminau albastre, roșie-închise și albe, iar printre ele roiau fluturi ușori, ca sclipitoare stele de aur. Miros, lumină și un cântec nesfârșit, încet, dulce, ieșind din roirea fluturilor și a albinelor, îmbătau grădina și casa. Lângă prispă stăteau două butii cu apă, iar pe prispă torcea o fată frumoasă. Haina ei albă și lungă părea un nor de raze și umbre, iar părul ei de aur era împletit în cozi lăsate pe spate, pe când o cunună de mărgăritărele era așezată pe fruntea ei netedă. Luminată de razele lunii, ea părea muiată într-un aer de aur. Degetele ei ca din ceară albă torceau dintr-o furcă de aur și dintr-un fuior de o lână ca argintul torcea un fir de o mătase albă, subțire, strălucită, ce semăna mai mult a o vie rază de lună, ce cutreiera aerul, decât a fir de tort.

La zgomotul ușor al pașilor lui Făt-Frumos, fata-și ridică ochii albaștri ca undele lacului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea cu ochii limpezi și pe jumătate închiși, cât e de mult de când te-am visat. Pe când degetele mele torceau un fir, gândurile mele torceau un vis, un vis frumos, în care eu mă iubeam cu tine; Făt-Frumos, din fuior de argint torceam și eram să-ți Țes o haină urzită în descântece, bătută-n fericire; s-o porți... să te iubești cu mine. Din tortul meu Ți-aș face o haină, din zilele mele, o viață plină de desmierdări.

Astfel, cum privea umilită la el, fusul îi scăpă din mână și furca căzu alături de ea. Ea se sculă și, ca rușinată de cele ce zisese, mâinile ei spânzurau în jos ca la un copil vinovat și ochii ei cei mari se plecară. El se apropie de ea, c-o mână îi cuprinse mijlocul, iar cu cealaltă îi desmierdă încet fruntea și părul și-i șopti:

— Ce frumoasă ești tu, ce dragă-mi ești! A cui ești tu, fata mea?

— A Mamei-pădurilor, răspunse ea suspinând; mă vei iubi tu acu— ma, când știi a cui sunt? Ea încunjură cu amândouă brațele ei goale grumazul lui și se uită lung la el, în ochii lui.

— Ce-mi pasă a cui ești, zise el, destul că te iubesc.

— Dacă mă iubești, să fugim atuncea, zise ea lipindu-se mai tare de pieptul lui; dacă te-ar găsi mama, ea te-ar omorî, și dac-ai muri tu, eu aș nebuni ori aș muri și eu.

— N-aibi frică, zise el zâmbind și desfăcându-se din brațele ei. Unde-i mumă-ta?

— De când a venit se zbućiumă în piuă în care-ai încuiat-o tu și roade cu colȚii la lanțurile ce-o închid.

— Ce-mi pasă! zise el repezindu-se să vadă unde-i.

— Făt-Frumos, zise fata, și două lacrimi mari străluciră în ochii ei, nu te duce încă! Să te-nvăț eu ce să facem ca să învingi tu pe mama. Vezi tu buțile aste două? Una-i cu *apă*, alta cu *putere*. Să le mutăm una în locul alteia. Mama, când se luptă cu vrăjmașii ei, strigă când obosește: "Stăi, să mai bem câte-oleacă de apă!" Apoi ea bea putere, în vreme ce dușmanul ei numai apă. De aceea noi le mutăm din loc: ea nu va Ți și va bea numai apă în vremea luptei cu tine.

Precum au zis, așa au și făcut. El se rezezi după casă.

— Ce faci, babă? strigă el. Baba, de venin, se smulse odată din piuă-n sus și rupse lanțurile, lungindu-se slabă și mare până-n nori.

— A, bine că mi-ai venit, Făt-Frumos! zise ea, făcându-se iar scurtă, ia acum hai la luptă, acu om vedea cine-i mai tare!

— Hai! zise Făt-Frumos. Baba-l apucă de mijloc, se lungi repezindu-se cu el până-n nori, apoi îl izbi de pământ și-l băgă în țărână până-n glezne.

Făt-Frumos o izbi pe ea și o băgă-n pământ până în genunchi.

— Stăi, să mai bem apă, zise Mama-pădurilor ostenită. Stătură și se răsuflară. Baba bău apă, Făt-Frumos bău putere, și-un fel de foc nestins îi cutreieră cu fiori de răcoare toți mușchii și toate vinele lui cele slăbite.

C-o putere îndoită, cu brațe de fier, o smunci pe babă de mijloc și-o băgă-n pământ până-n gât. Apoi o izbi cu buzduganul în cap și-i risipi creierii. Cerul încărunți de nouri, vântul începu a geme rece și a scutura casa cea mică în toate încheieturile căpriorilor ei. Șerpi roșii rupeau trăsnind poala neagră a norilor, apele păreau că latră, numai tunetul cânta adânc ca un proroc al pierzării. Prin acel întuneric des și nepătruns, Făt-Frumos vedea albind o umbră de argint, cu păr de aur despletit, rătăcind, cu mâinile ridicate și palidă. El se apropie de ea și-o cuprinse cu brațele lui. Ea căzu ca moartă de groază pe pieptul lui, și mâinile ei reci s-ascuseră-n sânul lui. Ca să se trezească, el îi sărută ochii. Norii se rupeau bucăți pe cer, luna roșie ca focul se ivea prin spărturile lor risipite; iar pe sânul lui, Făt-Frumos vedea cum înfloreau două stele albastre, limpezi, și uimite — ochii miresei lui. El o luă pe brațe și începu să fugă cu ea prin furtună. Ea-și culcase capul în sânul lui și părea că adormise. Ajuns lângă grădina împăratului, el o puse-n luntre, ducând-o ca-ntr-un leagăn peste lac, smulse iarbă, fân cu miros și flori din grădină și-i clădi un pat, în care-o așeză ca-ntr-un cuib.

Soarele ieșind din răsărit privea la ei cu drag. Hainele ei umede de ploaie se lipise de membrele dulci și rotunde, fața ei de-o paloare umedă ca ceara cea albă, mâinile mici și unite pe piept, părul despletit și răsfirat pe fân, ochii mari, închiși și adânciți în frunte, astfel ea era frumoasă, dar părea moartă. Pe acea frunte netedă și albă, Făt-Frumos presură câteva flori albastre, apoi șezu alături cu ea și-ncepu a doini încet. Cerul limpede — o mare, soarele — o față de foc, ierburile împrăștiate, mirosul cel umed al florilor învioșate o făceau să doarmă mult și lin, însoțită în calea visurilor ei de glasul cel plâns al fluierului. Când era soarele-n amiază, firea tăcea și Făt-Frumos asculta fericita ei răsuflare, caldă și umedă. Încet se plecă la obrazul ei și-o sărută. Atunci ea deschise ochii încă plini de visuri, și-ntinzându-se somnoroasă, zise încet și zâmbind:

— Tu aici ești?

— Ba nu sunt aici, nu vezi că nu sunt aici? zise el mai lăcrămând de fericire.

Cum ședea el lângă ea, ea-și întinse un braț și-i cuprinse mijlocul.

— Hai, scoală, zise el desmierdând-o, e ziua-n amiaza-mare. Ea se sculă, își netezi părul de pe frunte și-l dete pe spate, el îi cuprinse mijlocul, ea-i înconjură grumazul — și astfel trecură printre straturile de flori și intrară în palatul de marmură al împăratului.

El o duse la împăratul și i-o arătă, spuindu-i că-i mireasa lui. Împăratul zâmbi, apoi îl luă de mână pe Făt-Frumos, ca și când ar fi vrut să-i spuie ceva în taină, și-l trase la o fereastră mare, pe care vedea lacul cel întins. Ci el nu-i spuse nimica, ci numai se uită uimit pe luciul lacului și ochii i se umplură de lacrimi. O lebădă își înălțase aripile ca pe niște pânze de argint și cu capul cufundat în apă sfâșia fața senină a lacului.

— Plângi împărate? zise Făt-Frumos. De ce?

— Făt-Frumos, zise împăratul, binele ce mi l-ai făcut mie nu ți-l pot plăti nici cu lumina ochilor, oricât de scumpă mi-ar fi, și cu toate astea vin să-ți cer și mai mult.

— Ce, împărate?

— Vezi tu lebăda ceea îndrăgită de unde? Tânăr fiind, aș trebui să fiu îndrăgit de viață, și cu toate astea de câte ori am vrut să-mi fac samă. Iubesc o fată frumoasă, cu ochii gânditori, dulce

ca visele mării — fata Genarului, om mândru și sălbatic ce își petrece viața vânând prin păduri bătrâne. O, cât e de aspru el, cât e de frumoasă fata lui! Orice încercare de a o răpi a fost deșartă. Încearcă-te tu!

Ar fi stat Făt-Frumos locului, dar scumpă-i era frăția de cruce, ca oricărui voinic, mai scumpă decât zilele, mai scumpă decât mireasa.

— Împărate prea luminate, din câte noroace-ai avut, unul a fost mai mare decât toate: acela că Făt-Frumos ți-i frate de cruce. Hai, că mă duc eu să răpesc pe fata Genarului.

Și-și luă cai ageri, cai cu suflet de vânt, Făt-Frumos, și era să plece. Atunci mireasa lui — Ileana o chema — îi zise încet la ureche, sărutându-l cu dulce:

— Nu uita, Făt-Frumos, că pe cât vei fi tu departe, eu oi tot plânge. El se uită cu milă la ea, o mângâie, dar apoi, desfăcându-se de îmbrăçoșările ei, se avântă pe șeaua calului și plecă în lume.

Trecea prin codri pustii, prin munți cu fruntea ninsă, și când răsărea dintre stânci bătrâne luna cam palidă, ca fața unei fete moarte, atunci vedea din când în când câte-o streanță uriașă atârnată de cer, ce încunjura cu poalele ei vârful vreunui munte — o noapte sfârtecată, un trecut în ruină, un castel numai pietre și ziduri sparte.

Când se luminează de ziuă, Făt-Frumos vede că șirul munților dă într-o mare verde și întinsă, ce trăiește în mii de valuri senine, strălucite, care treieră aria mării încet și melodios, până unde ochiul se pierde în albastrul cerului și în verdele mării. În capătul șirului de munți, drept asupra mării, se oglindea în fundul ei o măreață stâncă de granit, din care răsărea ca un cuib alb o cetate frumoasă, care, de albă ce era, părea poleită cu argint. Din zidurile arcate răsăreau ferestre strălucite, iar dintr-o fereastră deschisă se zărea, printre oale de flori, un cap de fată, oacheș și visător, ca o noapte de vară. Era fata Genarului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea, sărind de la fereastră și deschizând porțile mărețului castel, unde ea locuia singură ca un geniu într-un pustiu, astă-noapte mi se părea că vorbesc c-o stea, și steaua mi-a spus că vii din partea împăratului ce mă iubește.

În sala cea mare a castelului, în cenușa vetrei, veghea un motan cu șapte capete, care când urla dintr-un cap s-auzea cale de-o zi, iar când urla din câte șapte, s-auzea cale de șapte zile.

Genarul, pierdut în sălbatecele sale vânători, se depărtase cale de-o zi.

Făt-Frumos luă fata în brațe și punând-o pe cal, zburau amândoi prin pustii lungului mării ca două abia văzute închegări ale văzduhului.

Dar Genarul, om nalt și puternic, avea un cal năzdrăvan cu două inimi. Motanul din castel mieună dintr-un cap, iar calul Genarului necheză cu vocea lui de bronz.

— Ce e? îl întrebă Genarul pe calul năzdrăvan. Ți s-a urât cu binele?

— Nu mi s-a urât mie cu binele, ci de tine-i rău. Făt-Frumos ți-a furat fata.

— Trebuie să ne grăbim mult ca să-i ajungem?

— Să ne grăbim și nu prea, pentru că-i putem ajunge. Genarul încălecă și zbură ca spaima cea bătrână în urma fugiților. În curând îi și ajunse. Să se bată cu el Făt-Frumos nu putea, pentru că Genarul era creștin și puterea lui nu era în duhurile întunericului, ci în Dumnezeu.

— Făt-Frumos, zise Genarul, mult ești frumos și mi-e milă de tine. De astă dată nu-ți fac nimica, dar de altă dată... ține minte!

Și luându-și fata alături cu el, pieri în vânt, ca și când nu mai fusese.

Dar Făt-Frumos era voinic și știa drumul înapoi. El se reîntoarce și găsi pe fată iar singură, însă mai palidă și mai plânsă ea părea și mai frumoasă. Genarul era dus iar la vânătoare cale de două zile. Făt-Frumos luă alți cai din chiar grajdul Genarului.

Astă dată plecară noaptea. Ei fugeau cum fug razele lunii peste adâncile valuri ale mării, fugeau prin noaptea pustie și rece ca două visuri dragi; ci prin fuga lor auzeau miautele lungi și îndoite ale motanului din vatra castelului. Apoi li se păru că nu mai pot merge, asemenea celor ce vor să fugă în vis și cu toate acestea nu pot. Apoi un nor de colb îi cuprinse, căci Genarul venea în fuga calului, de rupea pământul.

Fața lui era înfricoșată, privirea cruntă. Fără de-a zice o vorbă, el apucă pe Făt-Frumos și-l azvârli în nourii cei negri și plini de furtună ai cerului. Apoi dispăru cu fată cu tot.

Făt-Frumos, ars de fulgere, nu căzu din el decât o mână de cenușă în nisipul cel fierbinte și sec al pustiei. Dar din cenușa lui se făcu un izvor limpede ce curgea pe un nisip de diamant, pe lângă el arbori nalți, verzi, stufoși răspândeau o umbră răcorită și mirositoare. Dacă cineva ar fi priceput glasul izvorului, ar fi înțeles că jelea într-o lungă doină pe Ileana, împărăteasa cea bălaie a lui Făt-Frumos. Dar cine să înțeleagă glasul izvorului într-un pustiu, unde până-atunci nu călcase picior de om?

Dar pe vremea aceea Domnul umbla încă pe pământ. Într-o zi se vedeau doi oameni călătorind prin pustiu. Hainele și fața unuia strălucea ca alba lumină a soarelui; celălalt, mai umilit, nu părea decât umbra celui luminat. Era Domnul și sf. Petrea. Picioarele lor înfierbântate de nisipul pustiei călcară atunci în răcoarele și limpedele pârău ce curgea din izvor. Prin cursul apei cu gleznelor sfâșiau valurile până la umbritul lor izvor. Acolo Domnul bău din apă și-și spălă fața sa cea sfântă și luminată și mâinile sale făcătoare de minuni. Apoi șezură amândoi în umbră, Domnul cugetând la tatăl său din cer, și sfântul Petrea ascultând pe cugete doina izvorului plângător. Când se sculară spre a merge mai departe, zise sf. Petrea: "Doamne, fă ca acest izvor să fie ce-a fost mai înainte". "Amin!" zise Domnul ridicând mâna sa cea sfântă, după care apoi se depărtară înspre mare, fără a mai privi înapoi.

Ca prin farmec pieri izvorul și copacii, și Făt-Frumos, trezit ca dintr-un somn lung, se uită împrejur. Atunci văzu chipul cel luminat al Domnului, ce mergea pe valurile mării, care se plecau înaintea lui, întocmai ca pe uscat; și pe sf. Petrea, care, mergând în urma lui și învins de firea lui cea omenească, se uita înapoia sa și-i făcea lui Făt-Frumos din cap. Făt-Frumos îi urmări cu ochii până ce chipul sf. Petrea se risipi în depărtare, și nu se vedea decât chipul strălucit al Domnului aruncând o dungă de lumină pe luciul apei, astfel încât dacă soarele n-ar fi fost în amiază, ai fi crezut că soarele apune! El înțelesese minunea învierii sale și îngenunche înspre apusul aceluia soare dumnezeiesc.

Dar apoi își aduse aminte că făgăduise a răpi pe fata Genarului, și ceea ce făgăduiește voinicul anevoie o lasă nefăcută.

Deci se porni și înspre sară ajunse la castelul Genarului, ce strălucea în întunericul serii ca o uriașă umbră. El intră în casă... fata Genarului plângea. Dar când îl văzu, fața ei se-nsenină cum se-nsenină o undă de o rază. El îi povesti cum înviase; atunci ea-i zise:

— De răpit nu mă poți răpi până ce nu-i avea un cal asemenea cu acela ce-l are tatăl meu, pentru că acela are două inimi; dar eu am să-l întreb în astă sară de unde-și are calul, ca să poți și tu să capeți unul ca acela. Până atunci însă, pentru ca să nu te afle tată-meu, eu te voi preface într-o floare.

El șezu pe un scaun, iar ea șopti o vrajă dulce, și, cum îl sărută pe frunte, el se prefăcu într-o floare roșie închisă ca vișina coaptă. Ea-l puse între florile din fereastă și cânta de veselie, de răsuna castelul tatălui ei.

Atunci intră și Genarul.

— Veselă fata mea? și de ce ești veselă? întrebă el.

— Pentru că nu mai este Făt-Frumos ca să mă răpească, răspuse ea rîzând.

Se puseră la cină.

— Tată, întrebă fata, de unde ai calul d-tale, cu care umbli la vînat?

— La ce-ți trebuie s-o știi? zise el încruntînd sprîncenele.

— Știi prea bine, răspuse fata, că nu vreau ca s-o știu decît numai ia-așa ca s-o știu, pentru c-acu nu mai e Făt-Frumos să mă răpească.

— Știi tu că nu mă împotrivesc ție niciodată, zise Genarul. De— parte de-aicea, lângă mare, șede o babă care are șapte iepe. Ea ține oameni care să i le păzească un an (cu toate că anul ei nu e decît de trei zile), și dacă cineva i le păzește bine, ea-l pune să-și aleagă drept răsplată un mînz, iar de nu, îl omoară și-i pune capul într-un par. Chiar înșă dacă păzește cineva bine iepele, totuși ea-l viclenește pe om, căci scoate inimile din caii toți și le pune într-unul singur, încât cel ce-a păzit alege mai întotdeauna un cal fără inimă, care-i mai rău decît unul de rînd... Ești mulțumită, fata mea?

— Mulțumită, răspuse ea zîbind. Totodată înșă Genarul îi aruncă în față o batistă roșie, ușoară, mirositoare. Fata se uită mult în ochii tatălui său, ca un om care se deșteaptă dintr-un vis, de care nu-și poate aduce aminte. Ea uitase tot ce-i spusese tată-său. Înșă floarea din fereastă veghea printre frunzele ei, ca o stea roșie prin încrețiturile unui nor.

A doua zi Genarul plecă iarăși des-dimineată la vînațoare. Fata sărută murmurînd floarea roșie și Făt-Frumos născu ca din nimica înaintea ei.

— Ei, știi ceva? o întrebă el.

— Nu știu nimica, zise ea tristă și punînd dosul mîinii pe fruntea ei, am uitat tot.

— Înșă eu am auzit tot, zise el. Rămâi cu bine, fata mea; în curînd ne vom vedea iar.

El încălecă pe un cal și dispăru în pustiuri. În arșița cea dogoritoare a zilei... văzu aproape de pădure un țânțar zvîrcolindu-se în nisipul cel fierbinte.

— Făt-Frumos, zise țânțarul, ia-mă de mă du pînă-n pădure, că ți-oi prinde și eu bine. Sunt împăratul țânțarilor.

Făt-Frumos îl duse pînă în pădurea prin care era să treacă.

leșind din pădure, trecu iar prin pustiu de-a lungul mării și văzu un rac atît de ars de soare, încât nu mai avea nici putere să se mai întoarcă-napoi...

— Făt-Frumos, zise el, aruncă-mă-n mare, că ți-oi prinde și eu bine. Sunt împăratul racilor.

Făt-Frumos îl aruncă în mare și-și urmă calea. Când înspre sară ajunse la un bordei urât și acoperit cu gunoi de cal. Împrejur gard nu era, ci numai niște lungi țăruse ascuțite, din care șase aveau fiecare-n vîrf câte un cap, iar al șaptelea fără, se clătina mereu în vînt și zicea: cap! cap! cap! cap!

Pe prispă o babă bătrînă și zbîrcită, culcată pe un cojoc vechi, sta cu capul ei sur ca cenușa în poalele unei roabe tinere și frumoase, care-i căuta în cap.

— Bine v-am găsit, zise Făt-Frumos.

— Bine-ai venit, flăcăule, zise baba sculându-se. Ce-ai venit? ce cauți? Vrei să-mi paști iepele poate?

— Da.

— Iepele mele pasc numai noaptea... Uite, chiar de-acu poți să pornești cu ele la păscut... Fată hăi! ia dă tu flăcăului demâncatul ce i-am făcut eu și pornește-l.

Alături cu bordeiul era sub pământ o pivniță. El intră în ea și acolo văzu șapte iepe negre strălucite — șapte nopți, care de când erau nu zărise încă lumina soarelui. Ele nechezau și băteau din picioare.

Nemâncat toată ziua, el cină ce-i dăduse baba și-apoi, încălecând pe una din iepe, mână pe celelalte în aerul întunecos și răcoare al nopții. Dar, încet, încet simți cum se strecoară un somn de plumb prin toate vinele lui, ochii i se painjiniră și el căzu ca mort în iarba pajiștei. El se trezi pe când mijeaa de ziuă. Când colo, iepele nicăieri. El își credea capul pus în țeapă, când vede ieșind dintr-o pădure-n depărtare cele șapte iepe alungate de un roi nemărginit de țânțari și un glas subțire-i zise:

— Mi-ai făcut un bine, și l-am făcut și eu. Când se întoarse cu caii, baba începu să turbe, să răstoarne casa cu susu-n jos și să bată fata, care nu era de vină.

— Ce ai, mamă? întrebă Făt-Frumos.

— Nimica, zise ea, mi-a venit și mie toane. Asupra ta n-am nimica... sunt foarte mulțumită. Apoi intrând în grajd, începu să bată caii, țipând: Ascundeți-vă mai bine, bată-v-ar mama lui Dumnezeu, ca să nu vă mai găsească, ucigă-l crucea și mănânce-l moartea!

A doua zi porni cu caii, dar iar căzu jos și dormi până ce mijeaa de ziuă. Desperat, era să ieie lumea-n cap, când deodată vede răsărind din fundul mării cei șapte cai, mușcați de-o mulțime de raci.

— Mi-ai făcut un bine, zise un glas, și l-am făcut și eu. Era împăratul racilor. El mână caii-nspre casă și vede iar o priveriște ca-n ziua trecută. Însă în cursul zilei roaba babii s-apropie de el și-i zise încet strângându-l de mână:

— Eu știu că tu ești Făt-Frumos. Să nu mai mănânci din bucatele ce-ți fierbe baba, pentru că-s făcute cu *somnoroasă*... Ți-oi face eu altfel de bucate.

Fata într-ascuns îi făcu merinde, și-nspre sară, când era să plece cu caii, își simți ca prin minune capul treaz.

Spre miezul nopții se-ntoarse acasă, mână caii în grajd, îi încuie și intră în odaie. Pe vatra cuptorului, în cenușă mai licureau câțiva cărbuni. Baba sta întinsă pe laiță și înțepenită ca moartă. El gândi c-a murit și-o scutură. Ea era ca trunchiul și nu se mișca deloc. El trezi fata, ce dormea pe cuptor.

— Uite, zise el, și-a murit baba.

— Aș! asta să moară!? răspunse ea suspinând. Adevărat că acu e ca și moartă. Acu-i miazănoaptea... un somn amorțit îi cuprinde trupul... dar sufletul ei cine știe pe la câte răspinteni stă, cine știe pe câte căi a vrăjilor umblă. Până ce cântă cucoșul, ea suge inimile celor ce mor, ori pustiește sufletele celor nenorociți. Da, bădică, mâine și se-implinește anul, ia-mă și pe mine cu d-ta, că și-oi fi de mare folos. Eu te voi scăpa din multe primejdii pe care și le gătește baba.

Ea scoase din fundul unei lăzi hârbutite și vechi o cute, o perie și o năframă.

A doua zi de dimineață i se împlinise lui Făt-Frumos anul. Baba trebuia să-i dea unul din cai și apoi să-l lase să plece cu Dumnezeu. Pe când prânzeau, baba ieși până în grajd, scoase inimile din câteșisapte cai, spre a le pune pe toate într-un tretin slab, căruia-i priveai prin coaste. Făt-Frumos se sculă de la masă și după îndemnarea babei se duse să-și aleagă calul ce trebuia să și-l ieie. Caii cei fără inimi erau de un negru strălucit, tretinul cel cu inimile sta culcat într-un colț pe-o movilă de gunoi.

— Pe acesta-l aleg eu, zise Făt-Frumos, arătând la calul cel slab.

— Da' cum Doamne iartă-mă, să slujești tu degeaba!? zise baba cea vicleană. Cum să nu-ți iei tu dreptul tău? Alege-ți unul din caii îți frumoși... oricare-ar fi, ți-l dau.

— Nu, pe acesta-l voi, zise Făt-Frumos, ținând la vorba lui. Baba scrâșni din dinți ca apucată, dar apoi își strânse moara cea hârbuită de gură, ca să nu iasă prin ea veninul ce-i răscolea inima pestriță.

— Hai, ia-ți-l! zise-n sfârșit. El se urcă pe cal cu buzduganul de-a umere. Părea că fața pustiu — lui se ia după urmele lui, și zbura ca un gând, ca o vijelie printre volburele de nisip ce se ridicau în urmă-i.

Într-o pădure îl aștepta fata fugită. El o urcă pe cal după dânsul și fugea mereu.

Noaptea inundase pământul cu aerul ei cel negru și răcoare.

— Mă arde-n spate! zise fata. Făt-Frumos se uită înapoi. Dintr-o volbură naltă, verde, se vedeau nemșcați doi ochi de jăritic, a căror raze roșii ca focul ars pătrundeau în rărunchii fetei.

— Aruncă peria, zise fata. Făt-Frumos o ascultă. Și deodată-n urmă-le văzură că se ridică o pădure neagră, deasă, mare, înfiorată de un lung freamăt de frunze și de un urlet flămând de lupi.

— Înainte! strigă Făt-Frumos calului, care zbura asemenea unui demon urmărit de un blestem prin negura nopții. Luna palidă trecea prin nouri suri ca o față limpede prin mijlocul unor vise turburi și seci.

Făt-Frumos zbura... zbura neconținut.

— Mă arde-n spate! zise fata c-un geamăt apăsător, ca și când s-ar fi silit mult ca să nu spuie încă.

Făt-Frumos se uită și văzu o bufniță mare și sură, din care nu străluceau decât ochii roșii, ca două fulgere lăntuite de un nor.

— Aruncă cutea, zise fata. Făt-Frumos o aruncă. Și deodată se ridică din pământ un colț sur, drept, neclintit, un uriaș împietrit ca spaima, cu capul atingând de nori.

Făt-Frumos vâjâia prin aer așa de iute, încât i se părea că nu fuge, ci cade din înaltul cerului într-un adânc nevăzut.

— Mă arde, zise fata. Baba găurise stânca într-un loc și trecea prin ea prefăcută într-o funie de fum, a cărei capăt dinainte ardea ca un cărbune.

— Aruncă năframa, zise fata. Făt-Frumos o ascultă. Și deodată văzură în urmă-le un luciu întins, limpede, adânc, în a cărui oglindă bălaie se scâldea în fund luna de argint și stelele de foc.

Făt-Frumos auzi o vrajă lungă prin aer și se uită prin nori. Cale de două ceasuri — pierdută în naltul cerului — plutea încet, încet prin albastrul tăriei Miazănoaptea bătrână cu aripile de aramă.

Când baba înota smintită pe la jumătatea lacului alb, Făt-Frumos aruncă buzduganu-n nori și

lovi Miazănoaptea în aripi. Ea căzu ca plumbul la pământ și croncăni jalnic de douăsprezece ori. Luna s-ascunse într-un nor și baba, cuprinsă de somnul ei de fier, se afundă în adâncul cel vrăjit și necunoscut al lacului. Iar în mijlocul lui se ridică o iarbă lungă și neagră. Era sufletul cel osândit al babei.

— Am scăpat, zise fata.

— Am scăpat, zise calul cel cu șapte inimi. Stăpâne, adăogi calul, tu ai izbit Miazănoaptea, de a căzut la pământ cu două ceasuri înainte de vreme, și eu simt sub picioarele mele răscolindu-se nisipul. Scheletele înmormântate de volburele nisipului arzător al pustiiilor au să se scoale spre a se sui în lună la benchetele lor. E primejdios ca să umbli acuma. Aerul cel înveninat și rece al sufletelor lor moarte v-ar putea omorî. Ci mai bine voi culcați-vă, și eu pân-atuncea m-oi întoarce la mama, ca să mai sug înc-o dată laptele cel de văpaie albă a țâțelor ei, pentru ca să mă fac iar frumos și strălucit.

Făt-Frumos îl ascultă. Se dete jos de pe cal și-și așternu mantaua pe nisipul încă fierbinte.

Dar ciudat... ochii fetei se-nfundase în cap, oasele și încheieturile feței îi ieșise afară, pielița din oacheșă se făcuse vânătă, mâna grea ca plumbul și rece ca un sloi de gheață.

— Ce ți-i? o întrebă Făt-Frumos.

— Nimica, nu mi-i nimica, zise ea cu glasul stins: și se culcă în nisip, tremurând ca apucată.

Făt-Frumos dădu drumul calului, apoi se culcă pe mantaua ce și-o așternuse. El adormi; cu toate acestea-i părea că nu adormise. Pelițele de pe lumina ochiului i se roșise ca focul și prin el părea că vede cum luna se cobora încet, mărindu-se spre pământ, până ce părea ca o cetate sfântă și argintie, spânzurată din cer, ce tremura strălucită... cu palate nalte, albe... cu mii de ferestre trandafirii; și din lună se scobora la pământ un drum împărătesc acoperit cu prund de argint și bătut cu pulbere de raze.

Iară din întinsele pustii se răscoleau din nisip schelete nalte... cu capete seci de oase... învelite în lungi mantale albe, țesute rar din fire de argint, încât prin mantale se zăreau oasele albite de secăciune. Pe frunțile lor purtau coroane făcute din fire de raze și din spini aurii și lungi... și încălicați pe schelete de cai, mergeau încet-încet... în lungi șiruri... dungi mișcătoare de umbre argintii... și urcau drumul lunii, și se pierdeau în palatele înmărmurite ale cetății din lună, prin a cărora ferești se auzea o muzică lunatică... o muzică de vis.

Atunci i se păru că și fata de lângă el se ridica încet..., că trupul ei se risipea în aer, de nu rămâneau decât oasele, că, inundată de o manta argintie, apuca și ea calea luminoasă ce ducea în lună. Se ducea în turburea împărăție a umbrelor, de unde venise pe pământ, momită de vrăjile babei.

Apoi pelița ochilor lui se înverzi... se înnegri — și nu mai văzu nimica.

Când deschise ochii, soarele era sus de tot. Fata lipsea și aievea. Dar în pustiu arid nechezea calul frumos, strălucit, îmbătat de lumina aurită a soarelui, pe care el acu o vedea pentru-ntâia oară.

Făt-Frumos se avântă pe el și-n răstimpul câtorva gânduri fericite ajunse la castelul încolțit al Genarului.

De astă dată Genarul vâna departe cale de șapte zile. El o luă pe fată pe cal dinaintea lui. Ea-i cuprinse gâtul cu brațele ei și-și ascunsese capul în sânul lui, pe când poalele lungi ale hainei ei albe atingeau din zbor nisipul pustiei. Mergeau așa de iute, încât i se părea că pustiu și valurile mării fug, iar ei stau pe loc. Și numai încet se auzea motanul mieunând din câte șapte capetele.

Pierdut în păduri, Genarul își aude calul nechezând.

— Ce e? îl întrebă.

— Făt-Frumos își fură fata, răspunse calul năzdrăvan.

— Putea-l om ajunge? întrebă Genarul mirat, pentru că știa că-l omorâse pe Făt-Frumos.

— Nu, zău, răspunse calul, pentru c-a încălecat pe un frate al meu, care are șapte inimi, pe când eu n-am decât două.

Genarul își înfipse pintenii adânc în coastele calului, care fugea scuturându-se... ca o vijelie. Când îl văzu pe Făt-Frumos în pustiu, zise calului său:

— Spune frățâne-tău să-și arunce stăpânul în nori și să vină la mine, că l-oi hrăni cu miez de nucă și l-oi adăpa cu lapte dulce.

Calul Genarului îi necheză frățâne-său ceea ce-i spusese, iar frate-său i-o spuse lui Făt-Frumos.

— Zi frățâne-tău, zise Făt-Frumos calului său, să-și arunce stăpânul-n nori, și l-oi hrăni cu jărat și l-oi adăpa cu pară de foc.

Calul lui Făt-Frumos o necheză asta frățâne-său, și acesta azvârli pe Genarul până în nori. Norii cerului înmărmuriră și se făcură palat sur și frumos, iar din două gene de nourii se vedeau doi ochi albaștri ca cerul, ce repezeau fulgere lungi. Erau ochii Genarului, exilat în împărăția aerului.

Făt-Frumos domoli pasul calului și așeză pe fată pe acela al tătâne-său. O zi încă, și ajunseră în mândra cetate a împăratului.

Lumea-l crezuse mort pe Făt-Frumos, și de aceea, când se împrăștie fama venirii lui, ziua-și muie aerul în lumină de sărbătoare și oamenii așteptau murmurând la fama venirii lui, cum vuieste un lan de grâu la suflarea unui vânt.

Dar ce făcuse oare în vremea aceea Ileana împărăteasa? Ea, cum plecase Făt-Frumos, s-a închis într-o grădină cu nalte ziduri de fier, și acolo, culcându-se pe pietre reci, cu capul pe un bolovan de cremene, plânse într-o scaldă de aur, așezată lângă ea, lacrimi curate ca diamantul.

În grădina cu multe straturi, neudată și necăutată de nimeni, născură din pietriș sterp, din arșița zilei și din secăciunea nopții flori cu frunze galbene și c-o culoare stinsă și turbure ca turburii ochi ai morților — florile durerii.

Ochii împărătesei Ilenei, orbiți de plâns, nu mai vedeau nimica, decât i se părea numai că-n luciul băii, plină de lacrimile ei, vedea ca-n vis chipul mirelui ei iubit. Ci ochii ei, două izvoare secate, încetase de a mai vărsa lacrimi. Cine-o vedea cu părul ei galben și lung, despletit și împrăștiat ca creștii unei mantii de aur pe sânul ei rece, cine-ar fi văzut fața ei de-o durere mută, săpată parcă cu dalta în trăsăturile ei, ar fi gândit că-i o înmărmurită zână a undelor, culcată pe un mormânt de prund.

Dar cum auzi vuietul venirii lui, fața ei se-nsenină; ea luă o mână de lacrimi din baie și stropi grădina. Ca prin farmec, foile galbene ale aleilor de arbori și ale straturilor se-nverziră ca smarandul. Florile triste și turburi se-nălbiră ca mărgăritarul cel strălucit, și din botezul de lacrimi luară numele lăcrămioare.

Împărăteasa cea oarbă și albă umblă încet prin straturi și culese în poale o mulțime de lăcrămioare, pe care apoi, așternându-le lângă baia de aur, făcu un pat de flori.

Atunci intră Făt-Frumos. Ea s-aruncă la gâtul lui, însă, amuțită de bucurie, ea nu putu decât să îndrepte asupra-i ochii săi stinși și orbi, cu care ar fi vrut să-l soarbă în sufletul ei. Apoi ea îl luă

de mână și-i arată baia de lacrimi.

Luna limpede înflorea ca o față de aur pe seninul cel adânc al cerului. În aerul nopții, Făt-Frumos își spală fața în baia de lacrimi, apoi, învălindu-se în mantaua ce i-o țesuse din raze de lună, se culcă să doarmă în patul de flori. Împărăteasa se culcă și ea lângă el și visă în vis că Maica Domnului desprinsese din cer două vinete stele ale dimineții și i le așezase pe frunte.

A doua zi, deșteptată, ea vedea... A treia zi se cunună împăratul cu fata Genarului. A patra zi era să fie nunta lui Făt-Frumos. Un roi de raze venind din cer a spus lăutarilor cum hoșesc îngerii când se sfințește un sfânt, și roiuri de unde răsărind din inima pământului le-a spus cum cântă ursitorile când urzesc binele oamenilor. Astfel lăutarii măiestriră hore nalte și urări adânci.

Trandafirul cel înfocat, crinii de argint, lăcrimioarele sure ca mărgăritarul, mironosițele vioarele și florile toate s-adunară, vorbind fiecare în mirosul ei, și ținură sfat lung cum să fie luminile hainei de mireasă; apoi încredințară taina lor unui curtenitor flutur albastru stropit cu aur. Acesta se duse și flutură în cercuri multe asupra feței miresii când ea dormea și-o făcu să vadă într-un vis luciu ca oglinda cum trebuia să fie-mbrăcată. Ea zâmbi când se visă atât de frumoasă.

Mirele-și puse cămașă de tort de raze de lună, brâu de mărgăritare, manta albă ca ninsoarea. Și se făcu nuntă mândră și frumoasă, cum n-a fost alta pe fața pământului.

Ș-au trăit apoi în pace și în liniște ani mulți și fericiți, iar dac-a fi adevărat ce zice lumea, că pentru feții-frumoși vremea nu vremuiește, apoi poate c-or fi trăind și astăzi.

CALIN NEBUNUL

Era odat-un împărat și-avea trei fete și erau așa de frumoase, de la soare te puteai uita, da la dânsle ba. Acu, cele două erau cum erau, da cea mijlocie nici se mai povestește frumusețea ei. Acu câți feciori de-mpărați și de ghinărari au cerut-o, împăratul n-a vrut să le-o deie. Acu-ntr-o seară au venit trei tineri și le-au cerut, da el n-a vrut să le dea. Acu ei au ieșit afară și unul dintr-înșii a prins a fluiera cât s-a făcut un nor mare și nu s-au mai văzut nici ei, nici fetele. Le-a răpit. Acu-mpăratul a scos veste-n țară că cine-a găsi fetele le dă de nevastă. Acu-n satu cela-mpăratului era un om și-avea trei flăcăi.

Doi erau cum erau, da unul era prost, șede-n cenușă și-l chema Călin Nebunul. Ș-au zis acei doi frați: “Haidem și noi să căutăm fetele-mpăratului”. Da’ Călin a zis: “Hai și eu cu voi”. Ș-acei doi au zis: “Hai”.

Și-mpăratul a zis că care s-a porni după fete le dă bani de cheltuială și straie de primeneală. Acu ei au făcut un arc ș-au zis că unde l-a zvârli, până unde-a ajunge, acolo să poposească.

A aruncat cel mare ș-a mers vo două zile ș-a ajuns. A aruncat și cel mijlociu și tot așa degrabă a ajuns. Da când a aruncat Călin Nebunul, a mers trei luni de zile, zi și noapte, și de-abia a ajuns. Acu ei, mergând pe drum, au gătit și cremenea și amnaru. De-abia au avut cu ce ațâța oleacă de foc. Ș-au zis așa ei înde ei că să păzească focul unul din ei cât or dormi ceilalți doi, că dacă s-a stinge focul, îi taie capul celui ce-a păzit dintr-înșii. Acu s-au culcat cei doi, și cel mare a rămas să păzească. Pe la miezul nopții s-a auzit un vuiet grozav.

Era un zmeu cu trei capete.

— Cum ai putut să-mi calci moșiile de la tată-meu fără’ de voia nimănu? Hai la luptă!

— Hai!

Și s-au luptat ei, s-au luptat, pân’ acu l-a omorât pe zmeu și a făcut din capetele lui trei căpiți de carne. Acu se trezesc cei doi.

— Uite, voi ați dormit, da’ eu uite ce lupt-am avut.

Acu a doua noapte cel mijlociu era să stea de strajă. Iar pe la miezul nopții se aude-un vuiet.

— Cum ai putut să-mi calci moșiile lui tată-meu fără voia nimănu?

Aista era cu patru capete.

— Hai la luptă!

— Hai!

Și l-a omorât și pe acesta ș-a făcut patru căpiți de carne din capetele lui. Acu, când s-au trezit ei, o-nceput să-i deie de grijă lui Călin Nebunul că să păzească bine focul. Acu el a treia noapte era să fie.

Acu iar pe la miezul nopții s-auzi un huiet mare. Un zmeu era — cu opt capete.

— Hi! zice Călin Nebunul, — că și zmeul era năzdrăvan, și știa de dânsul — hai la luptă!

— Hai!

Cât se luptă, se luptă cât de cât să nu se deie zmeul. l-a tăiat Călin Nebunul o ureche ș-a picat o picătură de sânge ș-a stins focul. Ș-așa, pi-ntuneric, s-o-nceput ei a lupta ș-în sfârșit l-a omorât Călin Nebunul ș-a făcut opt căpiți de carne. Acu ce să facă el? Foc nu-i. S-a luat el și mergea așa supărat prin pădure ș-a ajuns la un copac nalt și s-a suit în vârful lui ș-a văzut în depărtare o zare de foc. Scoboară el și se pornește s-ajung-acolo și-ntâlnește un om pe drum.

— Bună noapte!

— Mulțumesc d-tale!

— Da’ cine ești d-ta?

— Eu-s De-cu-sară.

Călin Nebunul l-apucă și-l leagă de-un copac cot la cot. Mai merge el o bucată bună, și mai întâlnește un om.

- Bună noapte.
- Mulțumesc d-tale.
- Da' cine ești d-ta?
- Eu îs Miezul-noapții.

la și pe-acela și-l leagă iar de-un copac. Mai merge el înainte și mai întâlnește un om.

- Bună noapte.
- Mulțumesc d-tale.
- Da' cine ești d-ta?
- Eu îs Zori-de-ziuă.

Îl leagă și pe-acela. El i-a legat, că lui i-era frică să nu se facă ziuă. În sfârșit, ajunge el acolo. Acolo era o groapă mare și-un cazan cu o pereche de pirosteie mari, și-ntr-însul fierbea două-trei vaci și împrejurul pirosteilor se cocea o turtă. Și împrejurul ei dormeau doisprezece zmei și două zmeoaice, mamele lor. Acu Călin Nebunul ia vo doi tăciuni într-un hârb și-un cărbune-n lulea și, plecând, iacă, i-a venit așa o miroznă de bună din demâncat, și, luând o bucățică, a curs apă clocotită pe urechea unui zmeu și el a țipat strașnic, că toți s-au trezit și l-au prins pe Călin Nebunul.

Ș-au vrut să-l omoare și el a zis:

- Mă rog d-lor-voastre, lăsați-mă, că sunt om sărac!

Da' ei au zis așa:

- Dacă tu ne-i aduce pe fata-mpăratului Roșu, noi te-om lăsa.

Da' el a zis:

- Da' de ce n-o luați d-voastră, că sunteți mai mulți și mai tari?...

— Da' noi suntem duhuri necurate, și-mpăratul are un cocoș și-un cățel. Noi, când ne-apropiem de palatul lui, cocoșul cântă și cățelul bate, și noi trebuie să fugim... Da' tu-i putea mai bine, că ești om pământean.

Da' Călin Nebunul, viclean:

- Haideți și d-voastră cu mine, că-s eu om pământean și cățelul n-a bate, nici cocoșul n-a cânta.

Da' Călin Nebunul se uită și vede-un voinic ca și dânsul, legat cot la cot de-un copac, și când a văzut că s-a pornit Călin Nebunul, el s-a smucit strașnic, încât au rămas mâinile la copac și el a fugit. Și ei merg, merg până ce-ajung la poarta-mpăratului. Și era o poartă mare de fier, că nu era-n stare să treacă nime afară de Călin Nebunul. Și el s-a suit pe poartă și-a zis zmeilor:

- Hai să vă iau câte pe unul de chică să vă dau în ogradă. Și lua tot lua câte unul și cu paloșul le tăia capul, până ce a tăiat la toți. Și-a intrat în ogradă, da-mpăratul, de grozav zid și poartă ce avea, ușile erau toate deschise. Călin Nebunul s-a suit sus pe scări, și scările erau de aur bătute cu diamant, și-a intrat în casă unde dormea fata.

Da' era lună și-o mândreațe afară, și luna bătea în casă unde dormea fata. Da' fata era așa de frumoasă de cât de nepovestit. Călin Nebunul a sărutat-o și i-a luat inelul de pe mână și s-a dus. Când a ajuns la zmeii cei tăiați, le-a tăiat vârful limbilor la toți doisprezece și le-a pus în

basma și-a trecut poarta și s-a pornit la drum. A mers pân ce-a ajuns la cazan. A putut prinde o zmeoaică și-a tăiat-o, da una a scăpat. A luat pe degetu ista mic turta și pe cellalt cazanu cu carne și-ntr-un hârb oleacă de foc și s-a pornit la drum.

Ș-a ajuns la Zori-de-ziuă și i-a dat o bucat' de carne și-o bucat' de turtă, l-a dezlegat și-a zis:

— Hai, du-te!

Mai merge el, ajunge la Miezu-noptii și-i dă și-aceluia o bucat' de carne și-o bucat' de turtă și-i dă drumul și-aceluia. Când a ajuns la De-cu-sară, era mai mult mort de când era legat. Îi dă și-aceluia o bucat' de carne și-o bucat' de turtă și-i zice:

— Du-te, bre, 'n pace!

Când a ajuns, n-a apucat a ațâța focul, și soarele acu era sus. Frații lui atâta dormise, c-acu-ntrase mai de-un stânjen în pământ. Când s-au trezit, a zis:

— I, Călin Nebune, lung-a mai fost noaptea asta!

Da' Călin Nebunul nimica nu le-a povestit din ceea ce s-a petrecut cu dânsul noaptea. Au pregătit ei iar să se pornească și-a zvârlit tot Călin Nebunul arcul și-au mers ei așa pân' la Pădurea de aur. Când au ajuns acolo, le-a zis Călin Nebunul așa:

— Fraților, voi nu-ți putea trece-n pădurea asta. Faceți-vă voi o colibă aici și stați și mă duc eu singur.

Așa, el s-a pornit. Când a ajuns în mijlocul Pădurii cei de aur, fata cea mare a împăratului făcea de mâncat zmeului ei.

— Bună vreme, fată de-mpărat!

— Mulțumesc, d-tale, Călin Nebune. De numele d-tale am auzit, dar a vedea nu te-am văzut. Da' fugi că dac-a veni zmeul te ucide.

— Da cât mănâncă zmeul tău?

Fata zice:

— Patru cuptoare de pâine, patru vaci fripte și patru antaluri de vin. Zice:

— Ia să văd eu, le-oi putea mânca?

Se pune Călin Nebunul și mănâncă toate. Iaca, vine și zmeul.

— Bună vreme, câne de zmeu!

— Mulțumesc, Călin Nebune!

— Am venit să iau pe fată. Na, hai la luptă!

— Stai, să mănânc ceva.

— Da' că, zice, eu ți-am mâncat mâncarea.

— Cu atât mai bine, zice, eu sunt ușor și tu ești greu.

Și se iau la luptă și se luptă și-l omoară Călin Nebunul. Pe urmă zice fetei:

— Rămâi aici, că eu mă duc să scot cele două surori ale tale. Și se pornește. Ajunge-n mijlocul Pădurii cei de argint. Fata cea mijlocie făcea de mâncat și-aceea. Da' el, cum a văzut-o, i-a căzut strașnic de dragă.

— Bună vreme, fată de-mpărat!

— Mulțumesc d-tale, Călin Nebune! De numele d-tale am auzit, d-a vedea nu te-am văzut.

Da' și Călin Nebunul era frumos, și fetei i-a căzut drag. Da' fata-i zice:

— Fugi, că dac-a veni zmeul te ucide!

— Da cât mănâncă zmeul?

— Opt cuptoare de pâine, opt vaci fripte și opt antaluri de vin.

— Adă-ncoace, să văd, oi putea mânca?

Și mănâncă tot. Iaca, vine și zmeul.

— Bună vreme, câine de zmeu!

— Mulțumesc, Călin Nebune.

— Hai la luptă!

— Stai, să mănânc ceva.

— Că eu ți-am mâncat mâncarea!

— Mi-o fi mai ușor la luptă.

Și se iau, se luptă și se luptă, și-l omoară Călin Nebunul. Da lui așa-i era de dragă fata, de a luat-o cu dânsul la Pădurea de aramă. Când a ajuns în mijlocul pădurii, ș-aceea făcea de mâncat. Acea nu-l știa, da văzându-l cu soră-sa a-nțeleș.

— Unde-ți este bărbatul tău?

— La vânat, Călin Nebune. Da' fugi, c-aista te omoară!

— Cât mănâncă el?

— Douăsprezece cuptoare de pâine, douăsprezece vaci fripte și douăsprezece antaluri de vin.

— Ia să văd eu, oi mânca?

Mănâncă Călin Nebunul, mănâncă, când la un antal de vin nu-l poate bea și zice-așa:

— Cu atâta-i mai tare zmeul decât mine.

Iaca, vine și zmeul.

— Bună vreme, câine de zmeu!

— Mulțumesc d-tale, Călin Nebune!

— Am venit să-ți iau pe fată.

— Ba pe fată nu-i lua-o.

— Hai la luptă!

— Numai să mănânc ceva.

— Eu demâncatul ți l-am mâncat!

— Eu oi fi mai ușor, tu mai greu. Hai la luptă!

— Hai!

Se luptă, se luptă, cât de cât să nu să deie zmeul. Zice zmeul:

— Hai, eu m-oi face o pară roșă, tu te fă o pară verde.

Da' el cu asta a greșit, că para roșă-i mai moale, para verde-i mai tare. Iaca, trecu pe-acolo o cioară pe sus. Și-i zice zmeul:

— Cioară, cioară, moaie-ți aripa ta-n apă și stinge para ast' verde.

Da' Călin Nebunul zice:

— Împărate prenălțate, moaie-ți aripa ta-n apă și stinge para ast' roșie.

Cioara, când a auzit — știi d-ta, a urcat-o — îndată s-a dus. După ce-a udat-o, a-nceput a ciupi dintr-înșă, ș-atâta sânge a-nceput a curge, de umblai pân' în genunchi. De acolo el s-a luat cu fetele și s-a pornit. A ajuns în Pădurea de aur ș-a luat și pe cea mare și s-a pornit ș-a ajuns la frații lui.

Ș-a zis așa:

— Fraților, pe aste două le-ți lua voi, dar ast' mijlocie e-a mea; și s-a culcat să doarmă.

Și frații s-au sfătuit așa: ca să-l omoare nu se putea, da să-i taie picioarele și să ieie fetele și să se ducă la-mpăratul și să zică că ei le-au scos. Și i-au tăiat picioarele când dormea ș-au luat fetele și s-au pornit (așa era de trudit de lupte, încât n-a simțit când i-au tăiat picioarele).

În zori de ziuă se trezește el. Se vede făr' de picioare. Ce să facă? Da' picioarele i le-au luat de acolo, că altmintrele el le-ar fi pus, că era năzdrăvan.

S-a luat el încetișor ș-a intrat în Pădurea ast' de aur. A mers vo trei zile și vo trei nopți ș-a ajuns la un palat, așa de frumosu-i, de nu te-ndurai să te uiți la dânsul. Ș-a auzit un cântec așa de jale, de i-a rupt inima. Se ia el încetișor și se suie pe scările cele și vede acolo pe voinicul ce-și rupsese mâinile la zmei.

— Bună vreme, voinice!

— Mulțumesc d-tale, Călin Nebune, da' ce-ai pățit?

Și el începe a-i spune toate câte-a pățit.

— Hai să fim frați de cruce!

— Hai!

— Da d-ta cine ești? I-întreabă Călin Nebunul.

— Eu, zice, s-un fecior de-mpărat, și pădurile astea au fost toate a tătâne-meu și ni le-a luat zmeii; da' de când ai omorât pe zmei, acu iar suntem noi în stăpânire, și eu pentru că-s făr' de mâini trăiesc aici. Eu făr' de mâini, tu făr' de picioare, om trăi bine. Călin Nebunul se prinde cu mâinile de gâtul feciorului de-mpărat și se primblă prin pădure. Așa într-o zi, aude un foșnet în frunze. Da' fratele lui cel de cruce zice așa:

— Eu m-oi apropia încetișor și ți-oi da drumul, și tu prinde cu mâinile.

Dându-i drumul, prinde pe zmeoaica cea scăpată și zice așa:

— Fă-mi mie picioare și istuia mâini, ori te omorâm. Și zmeoaica zice:

— Ia, aicea, ca de un stânjîn de departe, este o baltă; vâă-te acolo, că-i ieși cu picioare și istlalt cu mâini.

Da' Călin Nebunul, mehenghiu:

— Vâă-te tu întâi.

— Ei... ba vâăți-vă d-voastră!

Da' Călin Nebunul rupe o crenguță verde ș-o moaie-n apa cea ș-o scoate uscată, ș-o-ncepe a pumni, ca ce-a vrut să-i usuce.

— Mă rog, nu mă bate, căci este la dreapta altă baltă.

Călin Nebunul vâra o crenguță uscată ș-o scoate verde, și se vâra el acolo și se scoate cu picioare și cellalt cu mâini. Și ia ș-o omoară pe zmeoaică, că știa că-n orice vreme are să-i facă rău. De acolo ei se iau iar și zice Călin Nebunul așa:

— De-acu eu mă duc să-mi caut pe nevasta mea, da-ntâi hai să mă duc într-un loc care ți-am spus eu, la fata-mpăratului Roșu.

Și se iau și se pornesc. Mergând ei printr-o pădure, aproape de curtea-mpăratului, o cules Călin Nebunul o basma de alune. Ajungând la poartă, a auzit un vuiet mare. Da'ei erau îmbrăcați cu ițari și cu cojoc și-ncinși cu chimiri. Da'baba cea de la poartă era de-a noastră.

— Bună seara, mătușă!

— Mulțumesc d-tale, voinice!

— Da' ce-i aici, ce s-aude?

— Se mărită fata-mpăratului.

— Da' cine o ia?

— Bucătarul, c-o ucis doisprezece zmei.

Da' Călin Nebunul îi zice-așa babei:

— Mătușă, iaca-ți dau un căuș de galbeni, să-mi faci ce ți-oi zice.

— Ți-oi face, voinice.

El a luat basmaua cea de alune. Era basma de-a noastre — neagră, cu floricele p-împrejur — ș-a pus inelu-n mijloc ș-a zis așa:

— Du, mătușă, și pune dinaintea împăratului, măcar că te-or ghionti și te-or da afară, vâra-te-așa, cu de-a sila.

Baba s-a dus ș-a intrat în ghionturi, ca acolo, ș-a pus pe masă, ș-a ieșit. Când i-a dat Călin Nebunul căușul cel de galbeni, ea strașnic s-a bucurat... că ea nu cât să-l fi avut în viața ei, dar nici nu l-a văzut. Împăratul când a pus mâna pe basma, alunele a-nceput a durăi pe masă ș-a rămas inelu-n mijloc.

Fata a zis:

— Iaca, tată, inelul meu, pe care nu se știe cum l-am prăpădit.

Împăratul a-nceput a striga:

— Cine-a adus basmaua cu alunele?

Logofeții au spus că baba cea de la poartă. Degrab-au strigat s+aducă cine-a adus. Se ia Călin Nebunul și intră. Da' mirele, țiganul, ședea pe trei perini de puf. Când a fost Călin Nebunul în pragul ușei, o perină a căzut de sub țigan. Când a fost în mijlocul casei, a picat ș-a doua și țiganu-a zis: "Încet, să nu mă tăvălești". Când a fost lângă-mpăratul, a căzut ș-a treia perină, că de! țiganului nu i se cădea să șadă.

Zice-mpăratul:

— Cum, voinice, inelul fetei mele a ajuns la d-ta?

— Împărate prenălțate! Iaca cum și iaca cum.

Da' țiganul:

— Ce spui minciuni, că eu am ucis zmeii...

Da' Călin zice:

— Împărate, s-aducă toți zmeii, să vezi: este vârful limbilor?

A adus, și cu adevărat nu era. Atunci el le-a scos și i le-a arătat. Atunci împăratu-a strigat s-aducă calul cel mai bun din grajd și-a legat pe țigan la coada calului, ș-a pus ș-un sac de nuci ș-a dat bici calului... Unde pica nuca, pica și bucățica din țigan.

Acu-mpăratul a zis:

— De-acu, voinice, mi-i fi ginere.

— Da' Călin a zis:

— Ba nu,-mpărate, că mie alta mi-a căzut dragă, da eu am un frate de cruce aici cu mine, tot fecior de-mpărat, s-o ieie-acela.

Și l-a adus, deși fata ar fi vrut mai degrabă după Călin Nebunul; dar, dă, cu istălalt era potrivită. Ș-a făcut o nuntă strașnică, de-a ținut vo trei săptămâini; luminații, lăutari, ce nu era.

— De-acu mă duc să-mi gădesc pe-a mea.

Cât plângeau ei și stăruia, da' n-a putut să-l potrivească să rămâie. Ș-a pornit. Când a ajuns el la casa tătâni-său, era un palat strașnic ș-un cârd de porci, și-l păștea un băiețel ca de vro șapte ani. Că de când îi tăiasse picioarele, acu era vo opt ani de zile.

— Bună vreme, băiețele!

— Mulțumim d-tale, bade!

— Cine șade-n curțile ieste?

— Ia, niște voinici care au luat niște fete de-mpărat, care le luase zmeii.

— Da' cum trăiesc ei, pe care fete au luat?

— Cel mai mare a luat pe fata cea mare, cel mijlociu a luat pe cea mică.

— Da' cea mijlocie?

— Aia au pus-o de păzește găinăria.

— Da' tu a cui ești?

— Mama-mi spune că-s a lui Călin Nebunul, cine-a mai fi acela...

Da el, când a auzit așa, numai el știa inima lui, că dă, să ierți mata, cinstita fața matale! era a lui.

— Da' mă rog, bade, ajută-mi a da porcii-n ocol.

Merg porcii, merg, când o scroafă nu vrea să intre.

Călin Nebunul a trântit cu drucu-n scroafă. Ea a-nceput a țipa alergând, porcii — toți după dânsa. Decât a auzit ei ș-au ieșit afară ș-au început a striga, care-i acolo de bate porcii? Da' Călin Nebunul intră-n ogradă. Ei, cum l-au văzut, l-au cunoscut. Și s-au sculat îndată și s-au pus în genunchi înaintea lui:

— Iartă-ne, frate, că ne cunoaștem greșala.

Da' Călin a zis așa:

— Ba nu, fraților, hai să facem o bombă de fier, și noi să ne punem tustrei alături, ia-așa, cum faci cruce. Și-o aruncați unul din voi în sus, că-i știut că pe care-a cădea, acela-i vinovat.

Ș-au aruncat în sus, și-a căzut pe cei doi și i-a făcut mii de fărâme.

Și el a făcut o nuntă strașnică. Da' el nu era așa tare la inimă ca să ție pe-acelea de rău, ca aceia pe asta a lui, el tot ținea ca la cumnatele lui. Și-a făcut un bal strașnic, și eram și eu acolo... și ei au făcut o ulcicuță de papară și m-au dat pe uș-afară. Da' mie mi-a fost ciudă, și m-am dus în grajd și mi-am ales un cal cu șaua de aur, cu trupul de criță, cu picioare de ceară, cu coada de fuior, cu capul de curechi, cu ochii de neghină, și-am pornit p-un deal de cremene: picioarele se topeau, coada-i pârâia, ochii pocneau. Și-am încălecat pe-o prăjină și ți-am spus o minciună, și-am încălecat pe-o poartă și ți-am spus-o toată.

FRUMOASA LUMII

Apoi poveste, poveste, D-zeu la noi sosește, că-nainte mult mai este. Era odată un vânător și-avea trei copii și era sărac-sărac, cât numai cu-atâta se ținea, că-mpușca câte-o păsăruică, o vindea și-atâta era hrana lui, săracul. Acu era o pădure pe-acolo pe-aproape, de-i zicea Pădurea neagră. Și-au apucat oamenii din satul cela a zice că nu s-a putea să s-apropie nime de pădurea ceea. Și-așa era părăsită, nime nu se ducea, că ziceau că la miezul nopții vin dracii.

Acu bietu omul ist sărac a zis într-o zi către femeia lui:

— Măi femeie, tot o moarte-am să mor, ia să mă duc eu în pădurea ceea, să văd ce-oi găsi acolo.

Așa, i-a făcut nevasta o turtă-n traistă și s-a pornit el; a luat pușca-n spate. Ajungând el acolo, lui îi era foarte frică... da' omul sărac sărăcia-l împinge a se duce orunde ca să câștige.

Iaca, mergând el așa, ajunge la un copac nalt și tufos strașnic, nu știu cum s-o fi chemat, și vede-o pasăre așa de frumoasă — era de aur. Acu el ce să facă, ca doar să n-o-mpuște, s-o poată prinde, că, vânzând-o vie, mai multe parale ar fi luat. Alungând-o el prin copac, ea se vârâ-ntr-o bortă... și-o prinde. El n-a mai stătut către noapte, că s-a temut de draci, ci a luat pasărea și-a venit acasă și-a făcut o cușcă bună și-a pus pasărea-n cușcă.

Acu el în ziua ceea, era sâmbătă, care-o prins-o, și duminică dimineața s-a ouat un ou. Oul era de aur. Da' el zice:

— Ei, măi femeie, eu n-oi vinde pasărea asta, că ea s-a oua și eu oi avea câte-un ou și m-oi hrăni din zi-n zi.

El ia oul și se duce-n târg și-l întreabă negustorul:

— Ce ai de vândut și cât ceri?

— Am un ou și cer o mie de lei.

Da' un jidan zice (tot ei îs mai mehenghi):

— Ia să văd oul.

Când vede oul cel de aur — făcea mai mult decât o mie de lei — (îi dă mia de lei). Ia el mia de lei, cumpără cele trebuincioase pentru copii și femeie și se duce-acasă. Da pe gușa păsării era ceva scris, da' omul nu știa carte.

Când în a doua duminică iar s-a ouat un ou de aur. Și el s-a dus și iar a cerut o mie de lei. Da' să iei samă, d-ta, că tot jidanul cela i-a ieșit înainte!

În a treia duminică, când a dus oul, a pus pe gânduri pe jidan. Și s-a gândit așa jidanul: l-a întrebat unde șede, să se ducă să vadă de unde are el ouă de aur. Vine jidanul; da' el ținea cușca în colțul casei.

Cum a intrat jidanul în casă — el știa carte — odată și-aruncă ochii-n fundul casei. Pe gușa păsării așa scria: "Cine-a mânca inima are să fie-mpărat; cine-a mânca rânza, de câte ori s-a trezi pe noapte, de-atâtea ori are să găsească câte o pungă de bani sub cap; cine-a mânca maiurile are să fie om cu noroc în lume, oriunde va merge el, orice pas a face el, tot cu noroc are să fie". Acu jidanul, tot cu dușmănie asupra creștinului:

— Vinde-mi mie pasărea!

— N-o pot, jupâne. Asta-i câștigul meu, toată viața pentru mine și pentru copii.

În sfârșit, cât s-a pus jidanul, n-a vrut bietul om s-o vândă. Jidanul a zis că i-i rău și c-are să măie la om. Vânătorul a doua zi s-a sculat de dimineață și s-a dus cu pușca după vânat. Da' jidanul — șiret, da' femeia, ca de-a noastre, proastă — și-i zice-așa femeii:

— Nevastă, ce să trăiești c-un om așa de sărac, vin' să te iau eu, că te-oi ține bine și ți-oi ține și copiii. Da' femeia zice:

— Dacă te-i boteza! Apoi, zice, cum la noi, nu se poate să se despărtească.

Da' jidanul zice:

— Lasă-l pe mâna mea, că eu îl omor până mâine. Îi dă nu știu ce și omoară omul. De-acolo zice-așa:

— Femeie, te-oi lua, dar mai întâi taie-mi pasărea și mi-o frige.

Da' să nu lipsească nimica din pasăre, toată s-o mănânc eu. Și femeia, dobitoacă, ea s-a potrivit. A tăiat și a fript pasărea și-a pus-o pe vatră, a strâns-o și ea iese din casă cu treabă, și copiii, tustrei, intră-n casă. Zice unul dintr-înșii:

— Mă, tare mi-i foame... Mama a fript pasărea cea, hai să mâncăm câte-o bucățică.

— D' apoi dac-a fript-o jidanului, ne-a bate!

— Hai să mâncăm dinăuntru, că nu s-a vedea.

Ia cel mare inima, cel mijlociu rânza, cel mic maiurile. Pasărea acu nu mai plătea nimica dacă le mâncase acelea. Da' copiii, după ce-au mâncat:

— Măi, hai să fugim, că ne-a bate.

Și era o bortă-n dosul casei și s-au vârât acolo.

Vine jidanul. Da' la pasăre cele nu-s într-înșă. Apoi începe-a striga, bate pe biata femeie.

— De bună seamă, au mâncat copiii, căci altul nime n-a fost în casă.

Jidanul îndată strigă după copii, să-i taie, să mănânce el din copii. I-au căutat, i-au căutat, în sfârșit nu i-au găsit. Dacă a văzut jidanul că nu-s și nu-s, s-a dus dracului — cruce de aur în casă! — a lăsat și pe femeie și tot. Că el tot așa era să facă, d-apoi Dumnezeu a lăsat mai bine să mănânce copiii decât dânsul, că Dumnezeu nu doarme. Acu, acel mare a umblat ce-a umblat și s-a făcut împărat pe țara aceea. Acu numai aista era micușor de tot, tot la mă-sa ședea, ist care mâncase maiurile, și pesemne unde avea el să aibă așa noroc, tare era leneș.

Cel ce a mâncat rânza găsea tot pungi de bani și se făcuse strașnic om de rău. Îi erau dragi numai petrecerile, să ierți mata, îi erau dragi cucoanele cele frumoase. Acu, acolo, strașnic era de frumoasă una de-i zicea Frumoasa Lumii. La soare te puteai uita, da la dânsa ba.

Acu el tot umbla, că doar i-ar da-o boierul cela, da nici că vrea să i-o dea. Iaca vine el acasă la mă-sa:

— Mamă, ce mi-s buni mie banii dacă nu pot eu lua pe ceea ce mi-a picat dragă!

Da' mă-sa zice:

— Dragul mamei, du-te și tot te-i putea întâlni cu ea. (Să vorbească cu dânsa, poate i-ar fi fost și ei drag.) Da' ea era vicleană. Acu aist ce-a mâncat maiurile se juca cu niște bulgărași cu alți băieți pe-afară. Vine un moșneag.

— Dragul moșului, ce faci tu aici?

— Ia mă joc, moșule!

— Hai cu moșu, că ți-a da pere și mere (știi, ca la copii) — înșală pe băiat și-l ia cu dânsul.

Da' acela era un vrăjitor grozav — îngheța apa. Ș-acu el, tot vrăjind prin Pădurea neagră, a dat de ceva strașnic, care el nu putea face, numai c-un copil. Se duce-acolo cu băiatu-n mijlocul pădurii și dă de-o piatră mare. Și bate de trei ori în piatră și se deschide pământul. Și el zice băiatului așa:

— Măi băiate, du-te pe scările ieste într-acolo sub pământ (erau niște scări) și-ai să cobori într-o grădină așa de mândră, și-ai să dai de-o căsuță acolo-n grădină. Să intri-n casă și-ai să vezi un horn făcut acolo și pe vatră ai să vezi o cheie. Să iei cheia ceea, s-o pui în brâu și să vii înapoi la mine. Da' na-ți ș-o veriguță de fier, că fără' de veriga asta nu poți intra. (Acolo era pe ceea lume, zice-că.) Băiatul se ia, merge-ncetișor și intră pân' în grădina ceea.

Da' acolo așa era o mândreață, grădină cu pomi cu poame de aur... încât băiatul s-a mirat când a intrat acolo și, știi, ca copilul, mai degrabă a alergat la pere și la mere decât la cheia moșneagului. Știi cum e treaba noastră — era cu cămeșoi și cu curălușă bună-ncins, ș-o umplut sânul de mere și de pere. El pornise să iasă, când și-aduce aminte de cheie, merge într-acolo ș-o ia — da cheia era strașnic de ruginită... Cine știe ce-ar fi făcut el cu cheia ceea, și astăzi am fi fost sub mâna lui poate... Se ia băiatu-ncetișor, se suie iar pe scară să ias-afară — că știi d-ta că el, bătrânu, deși avea putere, nu putea intra în rai, dar ista ca copil...

Când a ajuns în gură să iasă, moșneagul a strigat:

— Stai, nu ieși! Dă-mi cheia!

Băiatul zice (era mic, da tot cu cap):

— Ba lasă-mă să ies întâi afară!

— Ba nu te las.

— Nu-ți dau cheia! (Știi d-ta, nici mâna nu putea vârî, că era păcătos.)

— Am să te omor.

— Omoară-mă, numai dacă poți!...

El face tranc! cu picioru-n pământ și se-nchide pământul. Ce s-ă facă bietul băiat? Ia să se-ntoarcă, să se ducă iar prin grădinile cele. Când colo, era-nchis pământul, nu mai era mândreața ceea. Începe băiatul a plânge. Plângând așa, își freca mâinile. Șterge pe veriga ceea ce i-o dat-o moșneagul și vine-un om. Omul acela era de fier. Era duh necurat; om de-ai noștri de fier, unde se poate?

— Măi băiate, cine te-a adus pe tine-aici?

— Iaca cum și iaca cum, spune băiatul tot.

— Eu te-oi scoate, băiate, da-întâi să te duci de-aici, să-mi tai vo douăzeci de vaci, să-mi frigi, să am de mâncat pe drum, când te-oi duce (că știi d-ta, nouă ni s-a părut că era-n gură, da el era tocma-n fundul pământului, când a-nchis el piatra).

Frige el, și-l pune pe băiat după cap, și pune pe o mână douăzeci de vaci fripte și pe altă mână câteva poloboace cu apă, cu vin — cu ce-o fi fost nu știu — și băiatului îi dă un cuțit și-o ulcică. — Când mi-a fi foame, să tai cu cuțitul din carne, să-mi dai să mănânc, și când mi-a fi sete, să-mi dai cu ulcica apă. Și merge el, merge — zi și noapte tot mergea, decât așa era de-ntuneric, de nu zăreai cât un fir de colb, dacă era sub pământ! Acu apropia vacile de gătat demâncatul și apa de băut. Da' duhul cel necurat i-a zis așa: — Dacă tu-i avea noroc să nu gătesc demâncatul și apa, eu nu te voi mânca, dar dac-oi găta, te mănânc. Ia uită-te tu în sus, vezi soarele? — Îl văd cât o zare de chibrit. — Ia! deci mai este! Merge el — că acu rămăsese numai o jumătate de vacă. — Ia uite-n sus, câtu-i soarele de mare? — Îl văd pe jumătate. — E, apoi iaca tot mai am o bucată bună! Când acu era mai aproape de ieșit afară, demâncatul se gătise, apă tot mai era. — Dă-mi demâncat, că mi-i foame! Băiatul, ce să facă el? Ia cuțitul și-și taie o bucat' de pulpă și-i dă apă și pornește iar. Iacă, a ieșit pe iasta lume. Când îl pune jos: — Să-mi spui tu drept, de unde mi-ai dat tu de-am mâncat la urmă? — Drept ți-oi spune, pulpa mi-am tăiat-o! — Drept să-ți spun, să fi știut că ești așa dulce, nu te mai scoteam. — Acu nu mă poți mânca? — Hei, acolo era largul meu și strâmtul tău — de-acu ești prea bun la D-zeu și nu te lasă să te mănânc! (Știi d-ta, că sub pământ era locul dracilor.) Și omul se face nevăzut. Da' băiatul era saracul flămând, da el uitase că are merele cele-n sân și cheia ceea. Se ia el și-aleargă, și-ajunge la casa mame-sa. Da, știi

d-ta, el era leneș, da era de duh, nu așa (parcă numai la dv. sunt de duh? Sunt și dintre noi!). Intră-n casă, da mă-sa era saracă strașnic, că, știi d-ta, ca la boierul când ajunge la mărire, n-o lua pe biata mă-sa s-o ție, deși era-mpărat. — Mamă, n-ai vo bucățică de lumânare s-aprinzi? — Am, dragul mamei, de la Paște! (O ține, Doamne ferește, de tunet, s-aprindă.) Aprinde lumânarea. Da' el zice: — Doamne, mamă, tare mi-i a mânca! Am niște pere și niște mere, da' m-a durea la inimă să mănânc. Da' el n-a luat seama că ele-s de aur. Le-a zvârlit sub o laiță. Mamă, iaca, am o cheie, decât tare-i ruginită, mamă, șterge-o și vinde-o și cumpără-mi o pâine. N-a apucat a o freca oleacă, și-au intrat vo cincii oameni de fier în casă. — Ce vreți, stăpânilor? (El era să-nconjure lumea cu cheia aceea; c-atunci avea cheia iadului, putea face cu dracii orice.) Femeia strașnic s-a înfricoșat de dânșii. Da' băiatul, mehenghi, îndată s-a priceput: — Masă vrem și vin bun! Îndată au venit niște sufragii și-au pus masa, și ce n-au pus! Și după ce-au ospătat ei bine, au strâns aceia și s-a dus. — Ei, mamă! Cheia asta o strâng eu! Acu se făcuse holtei, bun de-nsurat. — Mamă, eu am auzit că fata-mpăratului e frumoasă. Mă duc s-o iau eu. — Dragul mamei, tu, un băiat așa sărac, să iei pe fata-mpăratului? Ce mai vorbești nebunii? —

Dacă eu vreau așa?! Du-te, mamă, staroste. — Da'cum, dragul mamei, să intru eu acolo? — Du-te, mamă!

El o mâna. — Cum să mă duc eu cu mâna goală? — Mamă, ia vezi merele și perele cele, n-au putrezit? Du-i-le acelea! — Bine zici, dragul mamei. Se ia baba și se-mbracă cu peștiman, pune-un ștergar frumos în cap, ia-n basma acelea și se pornește. Ajunge la poarta-mpăratului.

Împăratul ședea-n cerdacul cel nalt. Vede-mpăratul că se luptau ceia cu dânsa, n-o lăsau să intre. Împăratul cela era milostiv, nu ca ista de pe-acu. A gândit că a venit să ceară ceva. — Lăsați-o, bre! Când au auzit porunca-mpăratului, au lăsat-o. — Ce vrei, mătușă? — Apoi prenălțate-mpărate, am venit după un lucru mare. — Ca ce fel, mătușă? — Poftim întâi colacii. Vede-mpăratul perele și merele de aur ș-a stat în mirare. Să vadă la o babă de-a noastră!

Numai la curțile lor sunt de-acelea. — Feciorul meu vrea să ieie pe fata d-tale, împărate! Da-mpăratul a stat olecuță și pe urm-a gândit: "Baba asta-i nebună." — Dacă feciorul tău, zice, până mâine dimineață, în locul casei tale, va face un palat ca al meu ș-o grădină ca a mea, c-o cărărușă de pomi pân' la curtea mea, și-n fiecare pom să cânte păsările, eu i-oi da fata. — Rămâi sănătos, împărate! Se pornește-înapoi femeia. — Iaca, dragul mamei, ce-a zis. — Bun, mamă, le fac până mâine. Șterge cheia și vin iar cinci oameni de fier. — Ce vrei, stăpâne?

— Până mâine dimineață să fie un palat tot de sticlă și poleit cu aur și să fie o cărărușă despărțită prin pomi ș-un pom să-nflorească, unul să-nfrunzească, unul să-i pice frunza, să nu fie doi de-un fel. Și cărărușa să fie de catifea, cu iarbă de catifea. Și la fiecare pom să steie câte-un soldat cu sabia scoasă. Și păsările să cânte așa de frumos, să nu poată dormi împăratul și fata-mpăratului!... Eh! încă era mult pân-în ziuă și erau toate gata. Împăratul, dimineața când se trezește, zice fetei: — De când sunt în palatul ista, cum ne-au cântat păsările acum nu ne-au cântat niciodată (că el nu s-a așteptat la aste, el gândea că păsările din grădina lui cântă). Când iese-afară și vede, zice: — Bre! mare putere are omul ista! Băiatul zice: — Du-te, mamă, și cere-i fata să mi-o deie! Se duce baba la-mpăratul, da' el tot o purta cu vorba, că nu-i era voia să-și deie fata după d-aiștia. — Apoi, mătușă, de azi într-o săptămână dac-a veni c-o trăsură de aur și cai care ar mânca jărat și-ar bea pară, i-oi da fata. Da' fata era să se cunune tocma-n ziua ceea dup-un alt împărat. — Iaca, dragul mamei, ce-a zis: — I-oi face, mamă, și asta. Aude el un vuiet mare strașnic pe afară. — Oare ce s-aude, mamă? Întreabă mă-sa. Zice: — Se mărită fata-mpăratului. — Cine-o ia? — Cutare fecior de-mpărat. Vezi, dragul mamei, numai m-ai făcut de răs. — Ia lasă, mamă, că tot are să mi-o deie. Ia el, șterge cheia. Da era iarna. Și vine omul cel de fier.

— Ce vrei, stăpâne? — Fata-mpăratului s-a cununat astăzi! Când or dormi, să iei pe mirele să-l pui afară și pe mireasă s-o pui într-o pivniță și-n zori de ziuă să-i aduci iar pe amândoi în casă. Dimineața intră-mpăratu-n casă. — Ei, dragii tatii, cum ați dormit? Zice el: — Mie, tată, tare mi-a fost frig! — Ba, zice ea, eu nu știu unde eram, că căutam s-aprind lumânarea și nu găseam, și nu era nici pat, nici nimica. — Ați visat! — Da' cum dracu, tată, că, iacă, buricele mi-o înghețat la degete. — Eu nu-mi simt spatele. — Ce n-ați zis sufragiului s-aprindă focul? Nu v-a mai fi nimic. A doua seară, iar șterge cheia. Vine iar: — Ce vrei, stăpâne? — Vreau să te duci să-i pui pe ginerele împăratului într-o movilă de omăt, când a dormi, și pe mireasă s-o pui în vârful casei! Pe casă, frig-frig, da' nu era omăt. Ista a degerat. Da' tot îi era milă de dânsa. — Numai jumătate de noapte s-o lași pe vârful casei. Când a adus pe mire dimineața, era țapăn. A strâns toți doftorii, n-a mai avut ce-i face — a murit, săracul! Iaca, se-implinește săptămâna. El iar șterge cheia, vin ceia... — Mâne dimineață, o trăsură de aur și cai care or mânca jărat și-or bea pară, și mie straiiele cele mai frumoase din lume să mi le aduci. Se pune el ca boierii-n trăsură a doua zi și se pornește către-mpăratul. — Cum îi, voinice? zice-mpăratul. — Am venit să-mi dai

fata.

El se face că nu știe că i-a murit ginerele. I-o dă-mpăratul. Face-o nuntă strălucită, și i-o dă, și-o duce la palatul lui — da' lui așa-i era de dragă, de-o prăpădea din ochi. Iacă, aude vrăjitorul că el a ieșit din pământ. Ce să facă el, să poată pune mâna pe dânsul, că el, cât era de vrăjitor și strașnic, da' el avea numai vo doi draci, da ista cheia iadului o avea. Da' el punea cheia ceea totdeauna pe-o sobă și numai sufragiul știa de dânsa. Da' sufragiul nu prea avea minte destulă-n cap. Iaca, s-a luat el cu fata-mpăratului la primblare. Da' vrăjitorul a luat o mulțime de chei nouă și frumoase, altele de aur, de aramă, de argint și-a început a striga pe la poarta ginerelui împăratului: — Cine-mi mai dă chei ruginite, că-i dau de cele de aur? Și sufragiul, nu prea avea multă minte-n cap, a gândit să dea cheia ceea și să ieie una de aur, că mai bine a prii stăpânu-său. Ehei! și când i-a luat (cheia, i-a luat) săracul toată puterea lui. Îi dă. N-a apucat de-a veni el de la plimbare și palatul n-a mai fost. A rămas el săracul în câmp, nici bordeiul ce-l avea înainte nu era acu. Da-mpăratul i-a trimis așa răspuns pe un logofăt: că dacă pân' în trei zile n-a face palatul cum a fost, îi ia fata și nu i-o mai dă. Acu ți-am spus că mai bine i-ar fi luat zilele decât să i-o ieie pe dânsa. Mare lucru-i dragostea! Ce să facă el? Da' și fata-acu strașnic ținea la dânsul. Nainte mai drag îi era cel degerat, da' acuma! A așteptat el pân' a treia zi; nu-i de chip, n-are de unde să facă palatul. Își ea el ziua bună de la nevastă- sa: cine știe ce jelanie a fi fost acolo! — Mă duc de-acu-n lumea mea! Merge el și ajunge la o baltă (cam un iaz vine). — De-acu n-am ce face, mă-nec! Dând așa, frecându-și mâinile, dă de veriguța ce i-a dat-o vrăjitorul când l-a vârat întâi în groapă. Și vine un om de fier. — Ce vrei, stăpâne?

— Vreau cheia cea de la iad. — Eu cheia iadului nu ți-o pot da. — Apoi, ce să fac eu, spune-mi măcar unde-i? — Apoi vrăjitorul, ca să nu-l ajungă nime, și-a făcut un palat pe Prut, și-acu, dacă-i putea merge pân' acolo, el o ține ascunsă sub perină la capul lui. — Ce să fac eu, cum oi putea s-ajung la dânsul? — Na-ți, zice, bucățica asta de fier, dă-te de trei ori de-a curu-n cap pe dânsa și te-i face o muscă — pe urmă te-i pricepe cum s-o iei. Și s-a făcut nevăzut omul cela. Se ia el, se dă de trei ori peste cap și zboară ca musca pân' la Prut. Ajunge acolo, da' vrăjitorul dormea de-amiazăzi. Dă să intre... pe unde să intre? Ferestrele cu obloane, cum se purta mai demult. "Mă vâr pe borta cheii!" Se vâră și se pune pe sobă. Unde se trezește vrăjitorul și unde-ncepe a bate-n mijlocul casei cu niște ciocane și unde-ncepe a ieși la draci, de te luau fiori. Și-a-nceput a-i trimite pe unde să facă rele, să puie la cale pe oameni să facă rele; decât, când nu vrea D-zeu, că el era om pământean, i l-a luat din minte! Așa, după ce-a pus el trebile la cale, a ieșit afară. Musca s-a sculat, a luat cheia de sub perină și-a început cătinel-cătinel, și-a zburat afară. Decât bucuria lui nu se mai povestește, c-are să ieie pe fată-napoi. Acu lui nu-i era de dânsul, de dânsa-i era ce-i era. Freacă cheia, vin oamenii cei de fier. — Să-mi faci palatul iar înapoi cum a fost! Și acu s-a-nvățat minte: purta cheia tot lângă dânsul. Acu ce să facă vrăjitorul? Era în satul cela o babă sfântă... Pe atunci era lume bună, erau sfinți, nu ca acu. Când te durea capul, când aveai vo boală, numai dacă punea mâna-ți trecea. S-a dus vrăjitorul și-a omorât baba și s-a îmbrăcat el în straietele ei. S-a-mbolnăvit femeia lui, fata-mpăratului, decât ce boală, să dea D-zeu să am și eu cât oi trăi, decât numai când zicea oleacă valeu, el se prăpădea. — Ia să chemi pe baba cea sfântă.

Vine; acela era vrăjitorul. Începe-a pune mâna pe capul ei, ca și cum, dragă Doamne, a o descânta. Și când iese el din casă, îi zice vrăjitorul ei:

— Doamne, măria-ta, câtă frumusețe și mândrețe ai în casă și n-ai și un ou frumos de marmură!

— Ca ce fel de ou, mătușă?

— Acela-i numai în fundul pământului!

— Ira! oi zice bărbatu-meu, ș-a trimite pe cineva să-l caute.

Și se duce vrăjitorul.

Intră el în casă.

— Ei, zice, iaca ce mi-a spus baba ast-sfântă.

— Iaca să șterg, dragă, cheia.

Șterge cheia și vin doi oameni de fier.

— Ce vrei, stăpâne?

— Vreau oul cel de marmură de sub pământ.

— D-apoi, bată-te D-zeu să te bată (fie-i lui acolo!); câte-ți fac eu, până și cheia iadului o ai, acum vrei să ne iei și toată puterea noastră?...

Vezi d-ta, vrăjitorul a vrut înadins, ca doar duhul cel necurat l-a gătui.

— Da' eu te-aș omorî, da pentru că știu că asta nu vine de la tine, pentru asta te iert și-ți spun așa: că baba cea sfântă-i vrăjitorul și că azi are să vie c-un cuțit mare și s-a face că pune mâna pe capul femeii tale ș-are să ț-o omoare.

Decât, când a auzit el așa, of! numai tremura! Și se duce omul cel de fier. Acu el își gătește iataganul, și când vine-n casă vrăjitorul, pune pe sufragiu și îl dezbracă-ndată, ș-adevărat găsește-un cuțit mare, știi, ca un chip de cosor, și-l ia cu iataganul și-l face bucățele. Acu era cu deplin fericiți. Acu săracul nu mai știa ce-i durerea, cum știa-nainte, și zice-ntr-o zi:

— Ia hai, soro, să mergem să găsim pe frații mei cei doi. (Da' mama lui murise!) Se iau ei și se pregătesc, și mergând ei așa, au ajuns la-mpăratul. Era strașnic în război cu altul. Tot să nu fie omul săracu-n pace. Ș-așa era el de scârbit, decât strașnic lucru. Văzând pe acesta, s-a bucurat ș-a zis așa:

— Fiindcă ești ginere de-mpărat, mi-i da ajutor ș-oi putea să bat pe vrăjmașul meu.

Așa a gatat armată grozavă și-n sfârșit a dovedit pe ceala. Acu aiști doi se zice că erau tare fericiți — numai acela, saracul, era mai necăjit (cel cu rânza). Acela s-a luat și s-a dus la Frumoasa Lumii. Dă să intre-n palatul boierului celuia, nu-l lasă să intre. Așa, el a trântit un bal strălucit ș-a poftit pe toți să vie la balul cela, între care era și Frumoasa Lumii. Decât așa era ea de frumoasă, cât, când a intrat în bal, a luminat balul de atâta... să ierți mata. El a început după aceea jocul pân' în zori de ziuă — unde-a-ntins niște mese și s-a pus să joace cărțile. El a făcut toate chipurile ca să joace cu dânsa. El avea mare noroc și se făcea că nu câștiga, tot ei să-i deie, că nu mai putea de dragă ce-i era. Acu ea, văzând atâția bani, s-a minunat ș-a zis așa tătâni-său:

— Hai, tată, să-l poftim pe ista la noi (știi, ori de-a noastre, ori de-a d-lor-voastre, care vrea să scurgă tot la parale, trage ori pe cine). Acu el, venind la dânsa-ntr-o seară cu vo zece pungi de galbeni — , a jucat iar în cărți și i-a dat toți ei, de n-a rămas măcar c-un pitac. Acu ea, văzând că n-a rămas nici c-o para, a-nceput a râde de dânsul. Și ploua afară. Și vrute și nevrute a trebuit să-l îmbie să mâie-acolo. Dormind el, de câte ori s-a trezit, de atâtea ori a găsit o pungă de bani sub cap.

A doua zi dimineața, când a venit sufragiul să-i deie de spălat, după ce-a mântuit de spălat, i-a pus în mâini vo douăzeci de galbeni bacșiș. Aleargă la dânsa sufragiul. Da' ea zice:

— Bre! de unde are omu-aista atâtea parale?

Vine la dânsu-n casă și zice-așa:

— Eu te-oi lua de bărbat dacă mi-i spune de unde ai atâtea bani. El zăluzise și i-a spus, prostul. Da' ea i-a făcut o cafea nu știu cu ce și s-a bolnăvit el strașnic și-a început a vărsa, și-a vărsat rânza. Și-a luat-o ea, a spălat-o cine știe cu ce, a parfumat-o și-a înghițit-o ea, ca să găsească ea pungile cu bani. Da' fiecăruia norocul lui.

El mai avea vo zece pungi de bani din noaptea ceea.

Ea l-a dat pe urm-afară. El a-ncălecat pe un cal și s-a pornit. Mergând cu calul cela, a dat pe-un câmp de flori și s-a plecat calul să mănânce și s-a făcut un măgar. El a strâns un mănunchi de flori și l-a pus în buzunar. Mergând el călare pe măgar mai departe, a dat de un iaz. Se pleacă măgarul să beie apă și se face iar cal.

— Ei, zice, bună-i asta!

la el într-un șip apă și se-ntoarce-napoi. Ajunge iar acolo, la Frumoasa Lumii, și din banii ce-i rămăsese mai toarn-un bal strașnic.

Da ea aleargă, ca să mai vadă de unde are bani.

— De unde bani?

— Din mănunchiul ist de flori. El i-l dă. Ea, mirosind, se face măgăriță. El o lasă măgăriță și iese din casă. Așteaptă sufragiul să iasă stăpâna afară. Nu-i! Mare păcat! Când se duce-n casă, o găsește măgăriță. Se-ntoarce, și-o ia de-acolo și pornește călare pe dânsa. Îi dă fân să mănânce (că măgăriță, da' inimă de om). Ea a zis așa cu alean:

— Nu te-oi mai înșela de-acu și ți-oi da rânza-napoi, numai fă-mă cum am fost.

El de multe ce-i făcuse, acu era hapsân și s-a dus pe dânsa până la-mpăratul, la frate-său. Acu acia era și iestlalt, care ținea pe fata-mpăratului. Și când le-a povestit el lor că măgărița-i Frumoasa Lumii, ei s-au pus pe lângă dânsul ca s-o ierte. Și iertând-o, a băut apă și s-a făcut iar la loc. Și erau acum trei împărați pe o țară. Și-au fost toți fericiți... Și-am încălecat pe-o șa și ți-am spus-o așa.

BORTA VANTULUI

Era un om sărac , și-avea o mulțime de copii.Era - în vremea foametei și el a muncit v-o săptămână pe un căuș de grăunțe. Acu s-a dus la râșniță cu dânsel. După ce le-o râșnit, a eșit afară cu căușul cu făină și s-a pornit o furtună mare și i-a luat toată făina din căuș. Da el strașnic s-o mâniat. „Nu mă las eu așa cu una cu două”, și face un șumuiag de paie și pornește.

Îl întreabă un om:

— Unde te duci, cumătre?

— Mă duc s' astup borta vântului, că mi-a luat făina din căuș.

— Da unde-i nimeri-o?

— Unde-a fi acolo mă duc.

Mergând el loc depărtat a ajuns pe Dumnezeu și Sfantul Petrea (erau pe pământ pe-atunci).

— Unde te duci omule?

— Mă duc s' astup borta vântului, că mi-o luat făina din căuș. Da Dumnezeu i-o zis așa:

— Omule, nu te mai duce. Na-ți o nucă ... da pân a casă să nu zici: nucă, deschide-te.

Întorcându-se el înapoi, a 'noptat ș-a ajuns la un om și s-a rugat să-l primească să doarmă acolo peste noapte.

— De unde vii bade? I-ntreabă omul cela.

— Mă duceam s' astup borta vântului ș' am întâlnit un nebun pe drum și mi-o dat o nucă și-a zis să nu zic pân' a casă nucă, deschide-te. Ce-a mai fi și asta?

Femeea omului vicleană. Ia o nucă 'n mână și zice:

— Ia să-ți văd nuca.

Îi schimbă nuca omului. Și pe urmă se duce 'ntr-un ocol și zice: nucă deschide-te. Da-o zis — atâte vite ce-o ieșit, oi, cai, hei, o bogăție 'ntreagă. Știi mata, putere dumnezeiască !

Se duce - a doua zi a casă «Nucă deschide-te». Nuca de unde să se deschidă.

— Hai bată-mi-l Dumnezeu vânt și moșneagul lua-l-ar dracu. Mă duc s'astup borta vântului și să bat pe moșneag de ce m-o viclenit.

Ajunge iar pe Dumnezeu.

Da D-zeu, știi, putere dumnezeiască, acu era altfel la față... nu l-o cunoscut.

— Unde te duci, bade?

— S' astup borta vântului și să ucid moșneagul, la ce m-o viclenit.

— Na-ți, bade, un măgar. Da să nu zici pân' acasă: măgar baligă-te.

— N-oi zice.

Se-ntoarce el iar pe la omul cela. Da omul cela-l ospătează și-i dă vin să bee, și omul s-o chefăluit și-a adormit pe laiță. Da erau niște țigani cu șatra acolo ș-avea măgar și omul s-o dus ș-o cumpărat ș-a schimbat măgarul.

Omul a doua zi se scoală, ia măgarul și se duce - acasă și-i zice: măgar, fa bani!

Măgarul, de unde? El apuc' un druc și 'ncepe a dișăla măgarul.

— Acu nu-l mai iert eu.

Se pornește să 'ntâlnească pe moșneag și s' astupe borta vântului. Întâlnește pe D-zeu.

— Na-ți bade, o cârjă, da să nu zici pân a casă: cârje 'ncârjește-te . Ia cârja, vine pe la omul cela. Acu omul i-a dat și mai strașnic ospăț și s-a sfătuit că dac' or vede ce-a mai da și cârja, pe urmă să-l omoare, ca să nu prepue că el i-o luat. Acu zice omul femeii:

— Măi, femee, noi hai cu cârja 'n zămnic (beciu) și să 'nchidem ușa ș-a să zicem: cârjă'ncârjește-te .

Se vâără. Cârja unde 'ncepe a bate ș-a sdrobi. Până omul era cu chef, până s-a trezit, ei erau uciși ca merele.

— Bade ți-om da și măgar și nuca, numa mă rog, scoate-ne. Acu omul i-o lăsat de i-o bătut și mai bine. A luat măgarul, cârja și nuca și s-o pornit a casă.

Așa s-a făcut de bogat acu, de-a ajuns veste pân la-mpăratul . Atâția bani avea el, de-o semănat ș-o crescut grâu de aur. Acu 'mpăratul a auzit că are un lan de aur ș-o trimis doi sufragii să-i dea sămânță, să semene și-mpăratul.

— Să spui împăratului că nu vreau să-i dau, să văd ce mi-a face. Împăratul când a auzit așa, strașnic s-o mâniat ș-o gătit oștire, să se ducă cu război asupra lui. Împăratul era frunte, știi, mai mare. Ș-a venit pân la ușa lui ș-o strigat să iasă afară. Da el ave bani, da tot cu straie de-a noastre, nu cu straie leșești. El pune cârja sub suman și ese afară. Acu 'mpăratul cu atâtea mii de oameni i-a fost rușine singur lui să se ducă el numa cu unul să se lupte. A zis:

— Omule, arată-ți tu întâi puterea.

— Bine, măi împărate. Cârje'ncârjește-te , la tot soldatul câte două și la împăratul nouă. (Cârja era dumnezeiască, tot în cap pâcăia).

O nebunit și pe soldați și pe-mpăratul. S-o dus împăratul, ș-o rămas pace ș-o trăit bine. Să dea D-zeu să trăiască și copiii mei așa.

FINUL LUI DUMNEZEU

Poveste, poveste — da eu nu-s de pe când poveștile — eu sunt de mai încoace, da m-am dus într-o zi la soacră-mea ș'am găsit un sac de povești, și venind a casă l-am scăpat jos și s-o despiciat sacul și de-atunci s-o împlut lumea de povești ș' am învățat și eu una și ț-o spun d-tale.

Era odat-un om ș-avea doi feciori. Acu femeea era 'ngreunată ș-o făcut un băiet, da el era sărac, n-avea cine i-l boteza. Iaca pe-acolo era D-zeu și sf. Petrea. Și D-zeu i l-o botezat ș-o rămas băietul năzdrăvan.

Da la urma băietului a făcut o fată, ș-așa era de frumoasă, de la soare te puteai uita, da la dânsa ba. Treaba ei era să ducă demâncat în țarină. Ducând ea demâncat în țarină a zărit-o un smău și s-o pus pe-atâta s-o iee. Da finul lui D-zeu era năzdrăvan ș-o zis așa fetei: că el a face o brazdă de plug până la demâncat și ea totdeuna pe brazdă să meargă la frații ei. Da finul lui D-zeu era năzdrăvan nu era, da smăul strașnic. El a și știut ce-o urzit Frate-său ș-o tras brazdă cu plugul pân' la casa lui. Fata s-a dus cu demâncat drept la curtea smeului. Așteaptă ei să vie — nu-i!

— Eh! mamă, mă duc să-mi caut sora că mi-a luat-o smăul — a zis finul lui D-zeu! Ș-o făcut el o boambă de fier la țigani în loc de călăuz și-o zvârlea și el mergea după dânsa.

A ajuns până la o fântână și la un copac. Acolo puindu-se el să se odihnească, aude zicând așa: Doamne, Doamne, de-ar veni mama c'acuși ne mănâncă balaurul!

— Oare cine să s-audă?

Se uită-n vârful copacului, vede doi pui de pajere.

— Copiilor, da unde-i balaurul cel care vă mănâncă?

— E - aici în fântână.

— Mult v-o mâncat pân' acum ?

— Ia, v-o douăzeci și patru.

— la las că vă scăp eu.

Se suie 'n vârful copacului lângă pui. Da balaurul întinde - un cap să iee un pui. Da el avea paloș și taie capul. Întinde și celălalt și-i taie ș' acela . Acu puii nu știa ce să-i facă de bucurie și zice așa:

— Câți frați am fost noi, pe toți ne-a mâncat, numai noi doi am rămas. Dac-a veni mama, mare, de bucurie are să te mănânce; vără-te sub aripa mea.

S-o vârât sub aripa lui și nu s-a văzut. S-aude un vuiet mare; vine pajăra. Pajăra era mama vântului.

— Dragii mamei nu v-a mâncat!

— Finul lui D-zeu ne-a scăpat.

— Unde-i să-l mănânc de bucurie.

— Mă rog, mamă, dacă l-ai mânca să-l faci înapoi.

— Da unde-i?

— Îi la răsărit.

Da ea a'nceput a vâjâi tare la răsărit. Da puii zic către finul lui D-zeu:

— Mama, are să-i treac' un foc de-a te mânca pân ce va ajunge la răsărit. Vine.

— Nu-i dragul mamei.

— Iacătă-li-i, mamă!

Da ea-l ia și-l înghite și când l-o făcut înapoi așa s-a făcut el de frumos, de s-o luminat locul unde era el.

— Ce să-ți fac pentru binele ce mi-ai făcut, că mi-ai scăpat copiii — a zis pajăra.

— Să-mi spui unde-i smăul cu soră-mea.

— Nici n-am văzut, nici n-am auzit.

— Altmintrele nu-mi mulțumești.

— Să șuier să-mi vie ficiorul, vântul de la răsărit.

Ș-o șuerat ea odată ș-o venit un om — era statul lui de o palmă și barba lui era de un cot și călare pe-un iepure șchiop. Și-i zice pajăra:

Statu-palmă

Barbă cot

Călare pe-un iepure șchiop

Unde-i smăul ce-a luat pe fată, pe sora lui finul lui D-zău?

— Nici n-am auzit, nici n-am văzut. Dacă n-o fi știind frate-meu, vântul de la miază-zi. Când o suflat odată, o venit altul. Aista era mare de stat, cu buzele mari și n-avea ochi. Da când sufla, peste tot locul s-auzea.

— N-ai văzut, n-ai auzit pe smăul care a luat pe fată, pe sora lui finul lui D-zău?

— Nici n-am văzut, nici n-am auzit.

— Ce-i de făcut? zice Pajăra.

— Da n-o fi știind frații noștri cei de cruce?

— Da unde-s?

— Aciea-s departe. Trebuie să ne ducem loc mult. Na-ți un firicel din părul meu, na-ți și din barba mea și te pornește băiete la drum. Și să pui perii 'n trei și când la o vreme de nevoie să șuieri într-înșii, eu, noi ți-om veni într-ajutor și fă de-a-dreptul pe aici și-ai să dai de pădure și tot te du 'nainte .

Se ia el și se pornește, merge pân-în pădurea ceea ... când în mijlocul pădurii vede - o fumărie strașnic de mare încât se 'nnădușia , nu mai putea. S-apropie el acolo pin fum binișor și găsește pe mama smăului—își pârlea părul de pe picioare că era cald strașnic și nu mai putea.

— Bună ziua mătușă.

— Mulțămesc D-tale voinice, da — zice — und-te duci voinice?

— Caut curtea smeului, mătușă.

— I, flăcăule! Mult trebuie să mergi pân ce-i ajunge și nu mai rămâi cu zile de te-i apropia.

— Mă rog, mătușă, să-mi spui unde-i drumul cela, că nu mi-i frică ... mă duc.

— Eu nu-l știu, dragul mătușii.

El, ducându-se așa prin pădure, aude - un glas de om zicând: Valeu, valeu, tare mi-i foame! El s-apropie. Oare ce să fie - acolo ? Vede un om șezând, grecește, jos:

— Da ce te vaiți, bade?

— De pe nouă lanuri grâu am strâns și tot pâne l-am făcut și l-am mâncat și tot mi-i foame.

— Hai cu mine.

— Hai.

Mergând el mai departe a auzit un glas de om zicând așa: tare mi-i sete.

— Bună vreme, omule. Pentru - ce ți-i sete, nu găsești apă să te saturi?

— Câte iezăre a fost în pădurea asta toate le-am băut și tot mi-i sete.

— Hai cu mine.

— Hai.

Mergând ei așa mai departe a intrat în altă pădure tustrei ș' aude sub tufe un foșnet. Cine era? Vântul de amiază cel cu buzele mari.

— Bună vreme, vântule, ce faci aici?

— Mă stăpânesc să-mi țin suflarea și să 'mpușc un țânțariu. Da să-l împușc să nu-i sparg pielea.

— Da unde-i țânțarul, că eu nu-l văd.

— Îi lângă soare.

— Lasă, hai cu mine.

— Ba nu. Eu mă duc după țânțar, duceți-vă voi înainte.

Merg ei mai departe și ajunge la palatul smăului. Smăul era la vânat și fata ședea 'n cerdac.

— Bună vremea, soro.

— Mi-o spus smeul că vii după mine. Da-ntoarce-te că te prăpădește.

— Nu mi-i frică.

— El acuș vine,-i la vânat.

Vine smeul.

— Bine-ai venit, finul lui D-zeu.

— Bine te-am găsit, câne de smău.

— Hai la luptă.

— Hai!

Ș-o luptat ei trei zile și trei nopți și nu-l putea dovedi și nu se da nici smăul, nici finul lui D-zeu.

El a aprins perii cei doi și-o venit vântul de la răsărit și de la amiazi și când și-o pus buzele'n trei drept în jumătate a despicat smăul când a suflat. O jumătate a murit că era c-un cap, da o jumătate nu, că era cu două—că era cu trei de toate. Și s-a rugat finul lui Dumnezeu strașnic la Statul-Palmă-barbă-cot .

— Nu-ți pot face nimic, că el s-o dus la-mpăratul țării iștia să spue ce i-ai făcut. De-acu Dac-ai pute luptă-te cu - acela .

Acu el s-a pornit cu soră-sa .

Când a ajuns aproape de palatul împăratului celuia nu era de chip să treacă, așa era de strașnic și mergând el p'înprejur a ajuns la o baltă. Pe balta ceea era trei băieți și se băteau de la o cușmă, de la un biciu și de la o sulă.

— Ce vă băteți, măi băieți?

— Aestea ne-o rămas de la tatăl nostru și nu ne putem împărți.

— Și la ce vă trebue vouă aiste?

— Când pui cușma 'n cap nu te vezi, când dai cu biciul te sui la curtea 'mpăratului , când îi zice: sulă - sulicică — te suie 'n dealul de steclă.

— Da' 'n dealul de steclă cine șade, ce căutați voi acolo?

— În dealul de steclă ține 'mpăratul pe fată.

— De ce o ține acolo?

— Ca să n-o iee smeii.

— Până când?

— Până s-a găsi un voinic ca să omoare smăul... Cel ce-a omorî smăul îi da fata 'mpăratul .

— Măi băieți, eu voi face bună dreptate, vârați-va toți în iaz și eu v-oi svârli câte una, cine-a prinde mai iute aceluia să fie.

El, viclean, ia toate-n mână, vâra pe băieți în apă și pe urmă dă din bici și-l suie pe dealul unde ședea 'mpăratul , la curtea-mpărătească .

La curtea 'mpăratului era o mândreață, că nici nu se poate povesti. Împăratul ședea afară, — era bătrân și bea lulea.

— Bună vremea 'mpărate !

— Mulțămesc D-tale voinice! Tare om trebui să fii d-ta de vreme ce te-ai suit aici la mine.

— Așa 'mpărate , am venit să omor smeul, să-ți scăp fata.

— Smeul n-o venit încă la mine. Da s-aude c' aicia 'n vale 'ntr-un iaz, este noaptea și se cearcă de a se sui să iee fata din dealul cel de steclă.

— Rămâi sănătos, Împărate.

— Mergi sănătos, voinice.

— Mă duc după smeul. Dacă l-oi omorî îmi dai fata.

— Ți-oi da-o.

Ajunge el la iazul cel unde o găsit băieții. Pune cușma 'n cap, se face nevăzut și se pune sub o tufă de buruiene. Da el era frumos și puternic, da era sărac . Pe iazul cela era o covată cu fața-n jos. La miezul nopții aude el un vuet strașnic. Acea era balta drăcească, venea dracii și da poronci noaptea. Vine dracul cel mai mare, se pune călare pe covată (Scaraoțchi). Ș-o șuerat strașnic ș-o venit draci șchiopi, chiori, ș' o 'nceput să 'ntrebe Scaraoțchi ce trebi au făcut ei?

— Eu am întărtat trei băieți, că doar s-or ucide unul dintr-înșii. Păcatul mare c-o venit finul lu' D-zeu și le-o luat.

— Da tu?

— Eu am întărtat pe vântul de la amiazi să rupă 'n jumătate pe smăul cu trei capete și două capete o scăpat, da jumătate-i mort.

— N-ați făcut nici o treabă, să vă 'nvăț eu ce să faceți. Lângă balta asta mai la vale, este o comoară de bani. Comoara unui moșneag și moșneagul are să moară iest-noapte. Duceți-vă și puneți mâna pe banii ceia să fie-a noștri.

— Da dacă ni i-a lua cineva cu putere dumnezeiască?

— Nime nu se poate apropia dac-om pune noi mâna pe dânsa.

— Nime, nime-n toată lumea nu se poate?

— Ba se poate, da iaca ce: dac-a veni finul lui D-zeu până ce nu-ți pune voi mâna pe bani și s-a întâmpla s'aducă apă de ceea care l-o botezat și ne-a stropi, ne frige, și el a lua banii.

Cela a auzit. Se scoală dimineața și se pornește să se duc' acasă. Lui îi sburda după bani. Ajunge el acasă.

— Mamă unde-i apa ceea ce m-o botezat pe mine?

A găsit mă-sa 'n biserică lângă sf. Pricestanie și ia el și se pornește iar înapoi. Ajungând acolo — dracii era la bani toți. Se duce și s-apropie, îi stropește. Dracii țipă și-i zic:

— Mă rog, finul lui D-zeu, ce vrei ți-om face, numai nu ne arde.

— Dacă mi-i aduce smeul cel scăpat, eu v-oi da drumul.

— Mă rog, iaca mă duc să-l aduc.

Ș-a luat un cârd de draci strașnic de mulți.

— Da viu poate nu ți l-om pute aduce.

— Mort nu vreau, viu să mi-l aduceți.

Și s-o apucat dracii s-o făcut un fedeleș de fier și s-o dus după smeul să-l puie 'n el. Când l-a

adus așa era fedeleșul de greu, de numai dracii-l putea ridica.

— Pune-l aici.

Dă din bici și-l sue la - mpăratul cu fedeleș cu tot.

Îi Zice 'mpăratul :

— Ce ai aici?

— Aici-i toată puterea mea 'mpărate . . . arată-mi fata ori o destup. Împăratul de-odată s'o'ngrozit , da pe urmă (el, viclean) o aduce s-o vadă el. Da-mpăratul pe unde se suie pe dealul cel de steclă nu se știe, el avea o putere strașnică, neștiută. După ce-a adus-o, da el după ce-a văzut-o a nebunit, așa i-o picat de dragă. Da, să ierți d-ta, și el ei.

— Voinice ! te-i cununa cu fata mea, dar dacă mi-i spune cum dai drumul puterii d-tale.

Da el de dragă ce i-a picat fata ș-a pierdut mintea.

— Împărate, eu te-am amăgit, da aicea-i smăul. Împăratul strigă degrabă:

— Omoară-l voinice, că el acuși sparge fedeleșul, că eu l-am prins odată și l-a spart.

El de bucurie ca să-i dee fata, odată a 'nceput să ucidă smeul. Îi turna reșin' aprinsă pe la cep ș' o 'nceput așa de strașnic a țipa smeul de se cutremura palatu 'mpăratului . După ce-o murit smeul, a'nceput a eși un fum, așa de strașnic mirosea de greu, decât voinicul a picat ca mort. Da-mpăratul, bucuria lui, a luat ș-a pus pe voinic în fedeleș și i-a dat drumu de vale. Și el a luat fata ș-a suit-o 'n dealul cel de steclă. Da bietu voinic când a picat el mort i-a rămas sula 'n cerdacul împăratului. Acu, la ce vreme s-a fi trezit el în fedeleș ...

— I doamne!, viclean am fost, da mai viclean împăratul. Ce să fac eu? Începe el a se isbi ca să esă de acolo. Da câtă putere avea el nu putea ca să sparg' acela . Da el mai ave o bucățică din barba lui Statu-palmă-barba-cot. Aprinzând, începe a veni el cu iepurele cel șchiop pe fedeleș.

— Scapă-mă.

O 'nceput a bate iepurele ș-o spart fedeleșul. (Că toată puterea vântului de la răsărit e 'n iepure; iepurele de ce fuge așa tare?). Scăpând el, îi zice Statu-palmă așa:

— De-acu înc'o dată dacă mi-i chema, apoi pe urmă nu-ți mai fac, că de trei ori îi dată ca să-ți fac bine.

Acu el bate din bici ș' ajunge la-mpăratul . Da-mpăratul svârlise sula.

— Am venit, împărate, să-mi dai fata.

Se face că nu știe, că l-a dat cu fedeleșu 'n jos.

— Eu ți-oi da fata, dacă te-i duce la dealul cel cu flori și mi-i aduce o floare din mijlocul grădinii celeia, eu ți-oi da fata

Se ia el și se pornește, ș-o mers el cale de-un an. Cine era 'n grădină acolo? Era Statu-palmă.

— Ei voinice, tocmai ș-aci ai venit după mine?

— Am venit, mi-ai zis că mi-i mai face un bine. Să-mi dai floarea din mijlocul grădinii iștia.

El i-o dă. Așa era de mândră, așa amiroasa de frumos floarea - acea de te - adormea . Ajungând la-mpăratul , i-o dă.

— Dacă mi-i mai face ceva eu ți-oi da fata. Eu oi frige (câte tamazlâcuri de vite avea - mpăratul) și dacă le-i mânca într-o noapte, eu ți-oi da fata.

O făcut așa după porunca 'mpăratului și el a zis celui ce nu se mai sătura și-o mâncat tot într-o noapte. El numa atunci s-a săturat, da pân-în ziuă a și crăpat. Da el a mâncat așa cu lăcomie, încât și păreții hambarului i-o ros. Și s-o minunat Împăratul de-atâta putere.

— Dacă mi-i be câte fântâne (se află la Curte) de apă, eu ți-oi da fata. El chiamă pe istlalt frate de cruce, care nu se mai sătura de apă, și-o băut, da o fântână n-o putut-o găta și-a și crăpat și' acela .

Lângă curtea 'mpăratului era strașnică pădure.

— Dacă tu-i sufla odată-n codrul meu și s-or strânge toți țânțarii la ușa palatului, eu ți-oi da fata.

El a aprins părul vântului de la amiază-zi. Când s-o dus vântul de la amiază-zi și când și-o pus buzele 'n patru și-o suflat, era să 'nghită pe-mpăratul. Așa era de mulți și-așa bâzâia ei de tare, parcă era 'ntre calici la Ismail.

— Mare putere ai. Zi țânțarilor să se ducă de aici.

— Nu zic, pân ce nu mi-i da fata.

Împăratul l-o luat cu blândeță și l-o amăgit. Și-o zis vântului și-o suflat și s-o dus țânțarii de la ușă.

— Dacă te-i sui s-o iei din dealul de steclă îți dau fata.

— O sul' am fost uitat eu aici.

— Eu n-am văzut-o.

A stat el trei zile și trei nopți și-a gândit ce-i de făcut și i-a venit așa un gând:

să mai cheme pe vântul de la amiază. Vântul de la amiază i-a zis așa:

— Înc-un bine am să-ți fac. Am să mă pun în cerdacul împăratului și să 'ncep a sufla. Puindu-se el, suflă și se clătină palatul cât de cât să pice.

— Împărate, dacă mi-i da fata vântu-a sta.

— Palatul las' să pice, da eu fata nu ți-oi da-o.

Da' el zice vântului:

— Pune-te 'n dreptul ușii și 'ncepe a sufla în casă cu câtă putere ai.

El și-o pus buzele 'n cinci și când a 'nceput a sufla, împăratul săria din părete 'n părete.

— Împărate, dă-mi fata că vântu a sta.

— Sui în dealul de steclă și-o ia.

— Dă-mi sula 'mpărate .

— Sula am svârlit-o în mijlocul iazului lângă covată... acolo unde era dracii.

El era lipit pământului, că vântul nu era să-i facă nimică — cela gătise de făcut, ceia crăpase.

Așa mergând el la iazul cela, era strașnic palat făcut de draci, unde țineau banii;

și pe apă mergea o casă făcută strașnic de mândră și-n casa ceea s-auzea un bocet. S-o luat și' a 'nceput cu luntricica a merge și-a ajuns la casa aceea. Casa ceea, când a intrat, era un fecior de-mpărat prins de draci și-l muncia acolo 'n toate zilele.

— Ce faci aici, bade?

— Iaca m-o prins dracii, c-am luat bani și eu nu pot scăpa de-aici . Eu am o împărăție strașnic de mândră, hai să fim noi frați de cruce.

— Hai!

— Frați de cruce om fi, dar fugi că vin dracii, s-apropie miezul nopții. El tot mai avea apă de la botez. Așteaptă la miezul nopții, vin dracii și el începe a-i stropi.

— Mă rog, finul lui D-zeu, ce-i cere ți-om da, numa lasă-ne.

— Sula din mijlocul iazului. Se duce și' aduce dracul sula.

— Acu du-ne până pe deal pe - amândoi și-apoi nu voi stropi. Ei, de frică i-a dus. El a zis:

— Sulă, sulică, sue-ne 'n dealul de steclă.

Când l-o suit acolo, atâta de multă jelanie ce-a avut ea după dânsul, c' avea o cadă de lacrimi.

Atunci Împăratul n-a mai avut ce face și i-a dat-o. A făcut o nuntă strașnică și pe urmă s-a dus, a adus pe soră-sa de la casa smăului și-a luat-o fratele lui ist de cruce...

CEZARA

Era-ntr-o dimineață de vară. Marea și-ntindea nesfârșita-i albăstrime, soarele se ridica încet în seninătatea adânc-albastră a cerului, florile se trezeau proaspete după somnul lung al nopții, stâncile negre de rouă abureau și se făceau sure, numai p-ici pe colea cădeau din ele, lenevite de căldură, mici bucăți de nisip și piatră.

Din niște colți de stânci despre apus se ridica o mănăstire veche încunjurată cu muri, asemenea unei cetățui, și de după muri vedeai pe ici pe colea câte-un vârf verde de plop ori de castan. Acoperămintele țuguete de olane mucigăite, bolta neagră a bisericii, zidurile împrejmuitoare risipite și năpustite în risipa lor de plante grase, de furnici ce-și fondau state, de procesii lungi de gâze roșii care se soreau cu nespusă lene, poarta de stejar de o vechime seculară, scările de piatră tocite și mâncate de mult umblet, toate astea laolaltă te făceau a crede că este mai mult o ruină oprită curiozității decât locuință.

În dreapta mănăstirii se ridicau dealuri cu păduri, grădini, vii, sătucene cu căsuțe albe presărate prin dungile văilor, în stânga un drum trecea ca o cordea prin o nemărginire de lanuri verzi care se pierdeau în depărtarea orizontului, în dreptul ei marea, a cărei suprafață era ruptă pe ici pe colea de câte-un colț de stâncă ce ieșea de sub apă.

De-a lungul zidurilor împrejmuitoare mergeau cărărușe pe coasta dealului, curmate în cursul lor de mușunoaie de cârțițe. Pe una din cărări vedem un călugăr bătrân mergând spre poarta mănăstirii, cu mâinile unite după spate. Rasa i-e de șiac, e-ncins cu găitan alb, metaniile de lână spânzură c-un colț din sân, papucii de lemn se târâie și clăpăiesc la fiecare pas. Barba albă i-e cam rară, ochii ca zărul neexpresivi și cam tâmpiți; nimic resignat sau ascetic în el.

Ajuns la poartă, trage clopoțelul, un frate îi deschide, el intră în curtea ce semăna a părăsită a mănăstirii, cu pardoseala ei de pietre pătrate printre care creșteau în voie fire de iarbă naltă, și-n mijlocu-i c-un iaz ale cărui maluri erau sălbătăcite de fel de fel de buruiene. Brusturi mari, lumânărele, sulcină și mazărichea care-și țese păturile ei de flori asupra întregii vegetații pe

care o sugrumă cu încâlciturile ramurilor. Un cerdac lung, umbrit și multicolor răspunde c-o scară ce dă-n curte. Bătrânul deschide ușa tinzii și se face nevăzut înăuntrul clădirii.

În zidul lung și nalt al mănăstirii, privit din grădină, se văd ferești cu gratii negre, ca ferestrele de chilii părăsite, numai una e toată-ntrețesută cu iederă și în dosul acelei mreje de frunze-ntunecoase se văd în oale roze albe ce par a căuta soarele cu capetele lor. Acea fereastră dădea într-o chilie pe pereții cărei erau aruncate cu creionul fel de fel de schițe ciudate — ici un sfânt, colo un cățel zvârcolindu-se în iarbă, colo icoana foarte bine executată a unei rudaște, flori, tufe, capete de femei, bonete, papuci, în fine, o carte de schițe risipită pe perete. Un dulap cu cărți bisericești, un scaun cu spata naltă, haine călugărești spânzurate într-un cui, o ladă zugrăvită cu fel de fel de flori, un pat simplu de sub care se vedea o pereche de papuci și un motan negru, iată toată îmbrăcămintea. Prin mreaja vie și tremurătoare a fereștii pătrundeau razele soarelui și umpleau semiîntunericul chiliei cu dungi de lumină în care se vedeau mii de firicele mișcătoare care toate jucau în imperiul unei raze și dispar din vedere deodată cu ea.

Pe scaun șade un călugăr tânăr. El se află în acele momente de trândăvie plăcută pe care le are un dulău când și-ntinde toți mușchii în soare, leneș, somnoros, fără dorințe. O frunte naltă și egal de largă asupra căreia părul formează un cadru luciu și negru stă așezată deasupra unor ochi adânciți în boltele lor și deasupra nasului fin, o gură cu buze subțiri, o bărbie rotunjită, ochii mulțumiți, cum am zice, de ei înșii privesc c-un fel de conștiință de sine care-ar putea deveni cutezare, expresia lor e un ciudat amestec de vis și rațiune rece.

S-apropie de fereastră și se uită în grădină jos la iarba moale, crescută-n umbra virgină a copacilor, la portocale ce luceau prin frunze, apoi luă creionul și desemnă pe perete o portocală. Luă un papuc, îl puse pe masă și se uită la el, apoi deschise-o carte bisericească și pe-un colț de pagină zugrăvi papucul. Și ce profanație a cărților bisericești! Toate marginile erau profile de femei, popi, cavaleri, cerșitori, comedianți... în sfârșit, viața în realitatea ei, mângălită în fiecare colț disponibil.

Deodată intră bătrânul.

— Binecuvântează, părinte.

— Domnul. Ei, Ieronime, zise bătrânul vesel și-ntr-o ureche, ce mai lucrezi, ștregariule?

— Eu? Dar când am mai lucrat eu ceva? Această presupunere jignește caracterul meu, părinte... Eu nu lucrez nimica; mă joc desemnând cai verzi pe pereți; dar să lucrez...? Sunt mai înțelept de cum arăt.

— Faci rău că nu-nveți pictura.

— Eu nu fac nici rău, nici bine, căci nu fac nimic. Mă joc.

— Îngropi talantul, fiule, îngropi talantul.

— Îngrop pe dracul, părinte.

— Apage Satana! zise bătrânul sărind într-un picior și aruncându-i-se-n brațe. Ieronim începu să râdă.

— Dumnezeu știe, tată, de unde iei atâta veselie. Eu am momente când sunt trist, tu... nu cred.

— Eu trist, Ieronime? Să mă ia dracul, fățul meu, dac-am fost trist vrodată. Tristețea fugi de mine ca cumătru-meu de tămâie. Dar lasă asta... hai în oraș cu mine. Azi, intrând la starețul tău, am făcut o față cătrănită și turcească... am spus că-mi trebuiești tu pentr-o comandare, am mințit ca totdeauna — în sfârșit, îți concedez societatea mea serioasă de cioclu. Noi, Ieronim, ne-om duce în oraș... știu într-un loc vin bun, știi colea, phiu! om juca cărți cu alți frățiori, om fuma din lulele lungi cât ziua de azi și ne-om uita pe ferești la duduți! Se-nțelege că fără...

— Se-nțelege.
— Mă mir cine dracul te-a călugărit pe tine, blestematele leronime?
— Mă mir cine dracul te-a călugărit pe tine, părinte?
— Cine? Dracul. S-ar înșela cineva crezând că toate ușurințele călugărilor aveau vreo însemnătate. Așa numitele lor blăstămății erau niște copilării, cu toată libertatea vorbelor cu care le-mbrăcau. Un pahar de vin, un joc de cărți, o lulea de tutun, din când în când o privire repezită asupra profilului unei copile zâmbitoare — astea erau în faptă și întotdeauna toate renumitele lor desfrânări. Tot farmecul consista în misterul cu care îmbrăcau fățarnic micile lor pasuri lumești.

Ieronim își aruncă rasa pe el, tăie o față sinistră, mucalitul bătrân tăie una smintită de tot, spre a face efect asupra spărietului portar, și amândoi ieșiră repede din mănăstire, spre a-și stâmpăra graba mersului abia în drumul mare, ce ducea la oraș.

II

— Contesă, voi face pe părintele D-tale să te silească ca să fii a mea.

— Cine se-ndoiește c-o poți face aceasta, cine, că ești în stare s-o faci. Tatăl meu îți datorește bani și d-ta vrei fata lui. Nimic mai natural. Vă veți învoi amândoi asupra prețului ca doi oameni de onoare ce sunteți... dar până nu-ți sunt femeie am dreptul de a te ruga să mă scutești... Vei avea destul timp să mă chinuiești când îți voi fi femeie.

Frumoasa contesă îi întoarse spatele și se uită din fereastră pe uliță. Ea începu să râdă, căci văzu pe-un bătrân mucalit silindu-se a tăia mutre evlavioase pentru a impune trecătorilor. Ieronim și Onufrei stăteau în uliță; Onufrei, numărând metaniile ce le ținea în mâinile unite pe pânțele, Ieronim c-o față de-o adâncă și nobile seriozitate.

Marchizul Castelmare se uită lung și sălbatec asupra acelei copile ce-i disprețuia amorul, apoi ieși iute, trântind ușa după sine.

— Ce frumușel e călugărul cela, șopti contesa zâmbind. Și ce mucalit bătrân... Pare un paiazzo într-o rolă de intrigant. Ce nobile trăsături are tânărul... pare un demon... frumos, serios, nepăsător. Tot îi trebuie lui Francesco un model pentru demonul lui în "Căderea îngerilor"... dac-am putea pune mâna pe călugăr...

— Maestre — strigă ea tare, apropiind două scaune de fereastră. Intră un bătrân c-o bluză de catifea, cu fața naltă și senină, c-o barbă sură, s-apropie de copilă c-o întrebare pe buze.

— Vino lângă mine... Șezi aici... Ia te uită la acel călugăr tânăr. Ce frumos demon în "Căderea îngerilor", nu-i așa?

— Ce frumos Adonis în "Venus și Adonis", zise pictorul surâzând, d-ta Venus, el Adonis.

— Eei! asta-i prea tare. Francesco i-apucă mâna într-a sa și apropie gura de fruntea ei frumoasă.

— Ești copilă, zise el încet, și de ce nu? Tu vrei să iubești... toată fibra inimii tale tremură la această vorbă... Vrei dar ca un bărbat pe care nu-l iubești, acel Castelmare, să te ia de soție...? Știi că sunt bogat... știi că te iubesc ca pe fiica mea... știi că tatăl tău te-ar vinde dacă i s-ar plăti prețul ce-l cere, căci e sărac, desfrânat, jucător... și că nu-i o altă cale ca să scapi de nenorocire decât fugind de această casă. Vrei un părinte?... Iată-mă... Vrei o casă? A mea îți stă deschisă. Vrei un amant, Cezara?... Iată-l. Și eu am iubit... cunosc din tinerețe această dulce turbare... Tu ești însetată după ea... și cu toate astea ai fi în stare să scapi din mână cel mai frumos model de

pictură... Un înger de geniu, căci demonii sunt îngeri de geniu... ceilalți care au rămas în cer sunt cam prostuți.

— Dar bine, tată, n-o s-alerg eu după el, zise ea roșie ca focul.

— Vrei s-alerg eu după el?

— Ei nu...

— Ei da... Complimentele mele, domnișoară, zise Francesco repezindu-se spre ușă. L-ar fi oprit... nu-i venea la socoteală, ... să nu-l oprească... nu se cădea. Ea nu făcu nimica, ceea ce era mai cuminte în cazul de față. Pictorul ieși zâmbind cu răutate, dar cu deosebire încântat de mutrele ce le tăia Cezara... contrazicătoare, turburi, desperate.

Ea rămase-ntr-o confuzie. Privea la Ieronim. Ce frumos era... Inima tremura-n ea... l-ar fi omorât dacă ar fi fost al ei... Era nebună.

Dar ce frumoasă, ce plină, ce amabilă era ea! Fața ei era de-o albeață chilimbarie întunecată numai de-o viorie umbră, transparența aceluiași sistem venos ce concentrează ideile artei în boltită frunte și-n acei ochi de-un albastru întuneric care scilipesc în umbra genelor lungi și devin prin asta mai dulci, mai întunecoși, mai demonici. Părul ei blond pare-o brumă aurită, gura dulce, cu buza dedesupt puțin mai plină, părea că cere sărutări, nasul fin și bărbia rotundă și dulce ca la femeile lui Giacomo Palma. Atât de nobilă, atât de frumoasă, capul ei se ridica cu un fel de copilăroasă mândrie, astfel cum și-l ridică caii de rasă arabă, ș-atunci gâtul nalt lua acea energie marmoree și doritoare totodată ca gâtul lui Antinous.

Ea-și culcă capul într-o mână și privi la acel tânăr călugăr cu o indefinibilă, resignată dorință. Toate vorbele lui Francesco ea nu le lua decât de glumă, a cărei realitate, ce-i drept, i-ar fi și plăcut. Ce întunecoase bucurii simțea inima ei în acea privire, ... cum ar fi dorit... ce ar fi dorit?... Ah! cine o spune, cine-o poate spune, și care limbă e-ndestul de bogată ca să poată exprima acea nemărginire de simțiri care se grămădesc nu în amor însuși, ci în setea de amor. Ea visează-n fereastră... să viseze numai... n-ar fi un păcat analiza simțirilor ei?...

III

Onufrei și Ieronim, trecând pe strade, nu vedeau că erau urmăriți de-un om. Era pictorul. Ieronim avea să caute la poștă, unde și află, o scrisoare de la un unchi al lui, un bătrân sihastru. Iată ce scria:

Iubite în Cristos nepoate. Este o frumusețe de zi acum când îți scriu și sunt atât de plin de dulceața cea proaspătă a zilei, de mirosul câmpiilor, de gurile înmiite ale naturii, încât pare că-mi vine să spun și eu naturii ceea ce gândesc, ce simt, ce trăiește în mine. Lumea mea este o vale, încunjurată din toate părțile de stânci nepătrunse care stau ca un zid dinspre mare, astfel încât suflet de om nu poate ști acest rai pământesc unde trăiesc eu. Un singur loc de intrare este — o stâncă mișcătoare ce acoperă măiestru gura unei peștere care duce pân-în lăuntru insulei. Altfel cine nu pătrunde prin acea peșteră crede că această insulă este o grămadă de stânci sterpe înălțate în mare, fără vegetație și fără viață. Dar cum este inima? De jur împrejur stau stâncile urieșești de granit, ca niște păzitori negri, pe când valea insulei, adâncă și desigur sub oglinda mării, e acoperită de snopuri de flori, de vițe sălbatice, de ierburi nalte și mirositoare în care coasa n-a intrat niciodată. Și deasupra păturii afânate de lume vegetală se mișcă o lume întreagă de animale. Mii de albine cutremură florile lipindu-se de gura lor, bondarii îmbrăcați în catifea, fluturii albaștri umplu o regiune anumită de aer deasupra căreia vezi tremurând lumina soarelui.

Stâncile nalte fac ca orizontul meu să fie îngust. O bucată de cer am numai, dar ce bucată! Un azur întunecos, limpede, transparent, și numai din când în când câte un nouel alb ca și când s-ar fi vărsat lapte pe cer. În mijlocul văii e un lac în care curg patru izvoare care ropotesc, se sfădesc, răstoarnă pietricele toată ziua și toată noaptea. E o muzică eternă în tăcerea vărătică a văii și prin depărtare, prin iarba verde, pe costișe de prund, le vezi mișcându-se și șerpuid cu argintul lor fluid, transparent și viu, aruncându-se în brațele bulboanelor în care se-nvârtesc nebune, apoi repezindu-se mai departe, până ce, suspinând de satisfacere, s-adâncesc în lac. În mijlocul acestui lac, care apare negru de oglindirea stufului, ierbăriei și răchitelor din jurul lui, este o nouă insulă, mică, cu o dumberă de portocale. În acea dumberă este peștera ce am prefăcut-o-n casă, și prisaca mea. Toată această insulă-n insulă este o florărie sădită de mine anume pentru albine. Lucrez toată ziua câte ceva. Știi că-n tinerețea mea am fost la un sculptor. De aceea, după ce-am netezit granitul peșterii mele, am umplut suprafața pereților cu ornamente și basreliefuri cum le umpli tu cu schițe. Deosebirea-i că sculptura e goală, prin urmare chipurile ce le sculpez eu, asemenea. Pe un perete e Adam și Eva... Am cercat a prinde în aceste forme inocența primitivă... Nici unul din ei nu știe încă ce-nsemnează iubirea... ei se iubesc fără s-o știe... formele sunt virgine și necoapte... în expresia feței am pus duioșie și nu pasiune, este un idil liniștit și candid între doi oameni ce n-au conștiința frumuseții, nici a goliciunii lor. Ei umblă-mbrățișați sub umbra unui șir de arbori, dinaintea lor o turmă de miei.

Cu totul altfel e Venus și Adonis. Venus e numai amor. Ea-și pleacă capul ei îmbătat de pasiune pe umărul acelu tânăr femeiește-frumos, timid și înamorat în sine, și el se uită furiș la formele perfecte ale zeiței ce-l fericește, căci i-e rușine să se uite de-a dreptul. El joacă rolul unei fete naive pe care amantul ar fi descoperit-o.

În genere îmi place a reprezenta pe femeia agresivă. Bărbatul e firește agresiv, va să zică natura se repetă în fiecare exemplar în astă privință și excepțiile ei sunt tocmai femeile agresive. Este o nespūsă gentilețe în modul cum o femeie ce iubește și care e totodată inocentă, timidă, trebuie să se apropie de un bărbat sau ursuz, cine știe prin ce, sau și mai pudic și mai copil decât ea. Cum vezi nu vorbesc de curtizane, de femei a căror experiență este călăuza amorului, ci tocmai de agresiunea inocenței femeiești. De aceea sculpez acum tocmai pe peretele cel mai alb pe Aurora și Orion. Știi că tânăra Auroră răpește pe Orion, de care se-namorase însăși cruda și virgina Diana și-l dusese în insula Delos. În fața lui Orion exprim acel fond de întuneric și mândrie care-l vezi mai în fața tuturor tinerilor, în Aurora acea veselie nestingibilă a fetelor tinere, -a sculpta agresiunea în o asemenea față este greu... Un lucru-mi pare ciudat. După orele care în amor se numesc păstorești rămâne în om o profundă descurajare și tristețe, ba susțin chiar că în acele momente omul e mai capabil de sinucidere, ba mai nepăsător față cu moartea decât orișicând. Găsesc pe de altă parte că un tânăr nesusus e mai greu de a seduce decât o fată, și că biata Venus trebuie să-și fi avut chinul ei cu Adonis. Este un mister în această aversiune înainte, în tristețe după plăcere. Dar eu nu-l pricep.

Umblu la școală. Știi la cine: la albinele mele. Am părerea cum că toate ideile ce plutesc pe suprafața vieții oamenilor sunt creații ce aruncă o manta pe un corp ce se mișcă. Ele sunt altceva decât mișcarea corpului însuși, deși atârnă de la ea. Mai întâi statul albinelor. Ce ordine, măiestrie, armonie în lucrare. De ar avea cărți, jurnale, universități, ai vedea pe literați făcând combinații geniale asupra acestei ordine și-ai gândi că-i făptura inteligenței, pe când vezi că nu inteligența, ci ceva mai adânc aranjează totul cu o simțire sigură, fără greș. Apoi coloniile. În toată vara vedem câte două sau trei generații colonizându-se din statul matern, și ceea ce ne bucură este lipsa de fraze și rezonamente cu care la oameni se-mbracă această emigrare a superfluenței locuitorilor. Apoi revoluțiile. În tot anul o revoluțiune contra aristocrației, a

curtizanilor reginei — minus contractul soțial, orașionile parlamentelor, argumente pentru dreptul divin și dreptul natural. Cinis et umbra sumus.

Dar, vei răspunde, părinte, duci idei și cugetări în natură după analogia împrejurărilor omenești, judeci așadar organizațiunile de stat ale animalelor numai întrucât le vezi asemănătoare cu cele omenești și încifrezi lumea noastră în lumea lor. Nu. Oamenii înșii duc o viață instinctivă. De obiceiuri și instituțiuni crescute pe temeiul naturii se lipesc religiuni subiective, fapte rele și mizerabile, însă foarte cu scop și tocmai acomodată cu strâmtoarea de minte a celor mai mulți oameni. Asta merge multă vreme astfel. Te naști, te-nșori, faci copii, mori, tocmai așa ca la animale, numai că-n loc de ulița satului, unde paradează donjuanii patrupezi, există la oameni sala de bal, jocul, muzica, unde vezi asemenea junele maimuțe cu monoclu mirosind femelele. Și astfel trec multe bucăți de vreme, crezi ori nu crezi ceea ce ți se argumentează excelența acestei lumi, și mori apoi, fără ca cineva să mai întrebe după acea muscă care, ca învățat, a produs maculatură științifică, ori, după împrejurări, a predicat, a agitat republican ș.a.m.d. Și poate că din când în când ți-vin momente de luciditate în care privești ca trezit din somn și vezi deodată cu mirare c-ai trăit într-o ordine de lucruri strict organizată, fără ca s-o știi sau s-o vrei aceasta. Și această minte, care în turburea și pustia împingere și luptă a istoriei oamenilor, a istoriei unui ce elementar, are din când în când câte o fulgurațiune de luciditate, această lecuță de nonsens să vorbească și ea? Să aibă vo influență, să însemneze ceva, să incifreze ceva în natură, ea care nu-i decât o incifrațiune a aceleiași naturi? Nici vorbă măcar.

Astfel vedem în marile migrațiuni ale popoarelor, unde fii minoreni ieșeau din țară pe când stupul matern sta locului, o analogie cu roiurile albinelor. Nu explicările ce se dau faptelor, ci faptele înșile sunt adevărul.

Doctrinile pozitive, fie religioase, filozofice, de drept ori de stat nu sunt decât tot atâtea pledoarii ingenioase ale minții, al acestui advocatus diaboli care e silit de voință ca să argumenteze toate celea. Acest mizerabil avocat e silit să puie toate într-o lumină strălucită și, fiindcă existența este în sine mizerabilă, el e nevoit să împodobească cu flori și c-o aparență de profundă înțelepciune mizeria existenței, pentru a înșela în școală și în biserică pe tucanii cei mici, care intră abia în scenă, asupra valorii vieții reale. Pentru lucrătorii statului onoarea, pentru soldați gloria, pentru principi strălucirea, pentru învățați renumele, pentru proști cerul, și astfel o generațiune înșeală pe cealaltă prin acest advocatus diaboli moștenit, prin acest sclav silit la șireție și sofisme, care aicea se vaieră ca popă, colo face mutre serioase ca profesor, colo parlamentează ca avocat, dincolo taie fețe mizerabile ca cerșitor. Acest din urmă o face pentr-un pahar de vin ce-l are în petto, altul pentr-un titlu, altul pentru bani, altul pentru o coroană, dar la toți în esență este aceeași, un moment de beție.

Iată ce învăț eu de la dascălii mei, de la albine — în școală la ele văd că suntem umbre fără voință, automați care facem ceea ce trebuie să facem și că, pentru ca jucăria să nu ne dezgusteze, avem această mână de creieri care ar vrea să ne dovedească că într-adevăr facem ce voim, că putem face un lucru sau nu... Aceasta-i o înșelare de sine în care mulțimea de probabilități e confundată cu ceea ce suntem siliți a face.

Viața internă a istoriei e instinctivă; viața exterioară, regii, popii, învățații, sunt lustru și frază și, cum de pe haina de mătasă pusă pe un cadavru nu poți cunoaște în ce stare se află, astfel de pe aceste vestminte mincinoase nu poți cunoaște cum stă cu istoria însăși.

Eu, mulțămită naturii, m-am dezbrăcat de haina deșertăciunii. Știu că tu ești pân-acum frate laic. Nu te călugări, copilul meu... nu te preface în rasă și comanac din ceea ce ești, un băiat cuminte. Am fost sihastru, nu călugăr. Aș vrea ca cineva să-mi ieie locul în această sihăstrie, căci sunt

bătrân și poate curând să-mi bată ora mântuirii. Vină tu, dar numai după ce voi muri... pe cât trăiesc scutește-mă și tu. Am trebuință de singurătate. Bătrânețea este o moarte înceată, ce încet bate inima mea acum, ce iute bătea înainte de 60 de ani... Lume, lume! Și într-o zi va bate din ce în ce mai încet, apoi va înceta, căci s-a sfârșit undelemnul candeliei. Știu că n-am să simt c-am să mor. Va fi o trecere molcomă și firească, de care nu mă tem. Voi adormi... de nu m-aș trezi numai iar... Îți sărut fruntea,

Euthanasius

IV

Pe când Ieronim ieșea cu Onufrei dintr-o veche zidire, îi văzu Francesco și intră în vorbă cu cel dintâi, ca să-i steie model pentru un tablou al său. Acesta, văzând că n-avea ce găsi de împotrivit bătrânului maestro, se-nvoi și plecară tustrei spre locuința lui. În drum, părintele Onufrei, dând ca din întâmplare de mâna pictorului, care conținea vro câteva piese de aur, crezu că ce-i găsit îi bun găsit și, strângând cu multă amicitie și intenție luătoare mâna acestuia, gândi că are multă cauză de-a se depărta, mai ales că tablele de la crâșmă l-invita cu dragoste — deci pretestă ce pretestă și se duse.

În vremea asta Cezara, curioasă și neastâmpărată, cotrobăia prin odaia pictorului. Ea s-apropie de tabloul acoperit c-o pânză, o ridică și se uită întrucât înaintase lucrarea "Căderei îngerilor". Cu fața de o senină seriozitate întindea Arhangelul Mihail spada sa de foc în aer. Pletele lui blonde fluturau împrejurul capului său alb ca marmura și a frunții boltite și ochii lui albaștri străluceau pare că de putere și energie. Brațu-i se întindea spre haos... aripile lungi și albe păreau a se ajunge într-o elipsă deasupra umerilor lui și deasupra frunții se-ncovoia un cerc de stele albastre. Fondalul era haos, în sus străbătut pe ici pe colea de câte-o stea murind, jos întunecos și rece. Dar în dreptul spadei îngerului era lăsată o dungă cenușie de loc gol pentru figura demonului urmărit.

Ea auzi pași în tindă. Un paravan ascundea patul artistului... ea s-ascunse după el... șezu pe pat... și se uită. Intră Francesco cu tânărul călugăr. Inima-i bătea în pereții pieptului de credea că voiește să i se spargă. Artistul îi arătă lui Ieronim tabloul și locul ce are să-l ocupe chipul său pe acea pânză; apoi intrară amândoi într-un cabinet. Cezara nu se mișca din loc... tăcea ca peștele.

Francesco reveni, își căută paleta, pensulele, lăsă peste fereastă o perdea de matasă albastră, încât camera se umplu de un aer vioriu... așeză la un loc potrivit un pedestal negru de lemn, ușa cabinetului se deschise... și... Cezara era să răcnească... dar își astupă gura c-o mânuță și cu alta ochii. Să vorbim încet... cel puțin lectorii mei închipuiescă-și că le vorbesc la ureche... ia să vedem, rămas-a mâna Cezarei tot la ochi? Sâni îi crescuse într-atâta de bătăile inimii încât sărise un bumb de la pieptărașul cam îngust de catifea neagră... de ce-l și încheiase? Dar cine știa că inima ei o să aibă asemenea turburări? Ea-și dezbumbă pieptarul, sâni ei albi ca zăpada se eliberară din închisoarea lor de catifea și ea răsufală adânc, deși încet. Apoi își puse iute mâna la ochi iar, până ce i se răcori sufletul... Apoi ridică un degețel, ... cel mic, deasupra ochilor și se uită printre degete... Văzu un cap frumos pe niște umeri largi și albi, pe un bust ce părea lucrat în marmură... Acum era să-i plesnească colanul... ea-l descheie din sponci și, răsufând din ce în ce mai liniștit, începu să privească întregul acel model frumos, din a cărui mușchi și forme respira mândria și noblețta... Mâinile ei îi căzură-n jos, căci era obosită de emoțiune, dar nu sătulă de-a privi. Tremura cu toate astea ca varga și i-ai fi auzit clănțănirea dinților dacă n-ar fi ținut gura strâns încleștată.

Penelul pictorului zbura pe spațiul gol ce și-l lăsase pe pânză și sub mână-i se născură formele lui Ieronim, din sus în jos, formă cu formă până la umeri, pe care pictorul schiță două lungi și strălucite aripi negre... Ședința era lungă. În vremea aceea Ieronim stătea pe pedestal drept, nemișcat, mândru ca un antic Apollo în semiîntunericul vântat al odăii, pe care pictorul îl făcuse anume pentru a nimeri tonul fundamental al figurii.

— Ieronim! Întrerupse Francesco tăcerea ce domina în sală. Cezara se sperie la aceste sunete. Îi veni ideea ciudată că pictorul are de gând să deie paravanul într-o parte... atunci ea era descoperită... cu toaleta ei dezordonată, cu părul vâlvoi, cu ochii aprinși în cap și cu fața roșie ca sângele... Dar nu era asta.

Pictorul zise: "Am ajuns la cap. Trebuie să te fi îndoit vreodată în viața ta de ceva. Reamintește-ți acea situație, ca să văd ce expresie va lua fața ta".

Ieronim își rechemă în minte scrisoarea bătrânului Euthanasius și o zâmbire rece, sceptică, îi descleștă puțin buzele. O, de ar fi înmărmurit astfel! Era o durere mândră în fața lui, și bietei Cezare îi ieși o lacrimă în ochi.

— Da, da! asta-i expresia! zise Francesco inspirat. Ochii lui se entuziasmară și penelul său schiță în fugă acele trăsături de-o dureroasă amărăciune în fața întunecatului său geniu infernal.

— Ce nenorocit trebuie să fi fost când reamintirea îi schimbă fața — gândi Cezara și o duioșie dulce și liniștită îi umplu sufletul... Ea nu mai era aceeași. Din tremurătoare deveni lină — acum-a-l iubea. În cea frumoasă statuă de marmură albă, în acel Adonis încremenit ea presupunea un suflet... Îi venea să plângă acum... buzele ei se descleștară c-o dulce expresie de durere și de amor, ea-și înclină capul în perini și-și închise ochii. Simțea că plânge fără să vrea.

— Mi-ar trebui încă câteva ședințe, zise Francesco. Cezara-și deschise ochii, dar... Francesco trăsesse perdeaua și ea-l văzu din nou pe Adonis al ei în lumina cea plină a soarelui. Își astupă iar ochii și auzi cum pictorul și Ieronim se depărtaseră în cabinetul alăturat. Ea sări repede, tiptil, încet, se repezi pe uș-afară în buduarul ei, s-aruncă pe pat, ș-ascunse fața în perini și boțea tot ce încăpea în mâini. Când Francesco intră în odaia ei, ea s-aruncă în gâtul lui, îl strânse spasmodic, îl dezmierdă, îl sărută...

— Ce-i, copila mea?

— Nimic.

— Îți place? Ea șopti ceva neînțeles, cu ochii plini de lacrimi și dorință.

V

Cezara către Ieronim

Iartă dac-o femeie îți spune că te iubește. O femeie frumoasă și tânără, căci știi că sunt frumoasă. Dar știi eu... tu ești atât de mândru, știi a privi atât de rece... Ah! cum aș topi gheața ochilor tăi cu gura mea -iubite! De ce să mai îmbrac amorul cu vâlul rușinii... când te iubesc, când aș primi să fiu servitoarea ta, numai să mă suferi într-un colț al casei în care vei locui tu, să suferi ca să sărut perina pe care va dormi capul tău. Vezi tu ce copil supus, umilit, este amorul? Tu crezi că sunt o nerușinată, o rea, o femeie de defăimat: dar cugetă un lucru, că aș fi un miel, că n-aș vorbi un cuvânt, că aș tăcea privindu-te, dacă m-ai iubi și tu pe mine. Știi eu cum e inima ta? Pot eu ști? Vin de-mi spune cum este... Ce se petrece în cea cămăruță unde-aș vrea să locuiesc eu... numai eu. Și știi tu cum mă cheamă?

Cezara

.....

Ieronim către Cezara

Că ești frumoasă, cred; că mă iubești, îți mulțămesc; că-mi oferi tot ceea ce tu crezi că m-ar face fericit, mă face să fiu în stare de-a-mi jertfi viața pentru tine. Îți sărut mâna pentru voința ce ai de-a mă face fericit, deși te înșeli când crezi că amorul tău de femeie m-ar putea face. Amorul este o nenorocire și fericirea ce mi-o oferi, venin. Că n-o știi aceasta este împrejurarea care te face adorabilă. Dacă ai avea pentru-un moment ochii mei, ce altfel îți s-ar arăta această lume în care tu cauți și speri a găsi ce nu-i în ea — fericirea. Tu zici să te iubesc. Dacă te-aș putea iubi ca pe-o stea din cer... da! Dar dacă suspin, dacă doresc... n-aud eu din toate părțile aceleași suspine ordinare, aceleași doruri... ordinare; căci care-i scopul lor? Plăcerea dobitocească, reproducerea în mușinoiul pământului de viermi noi cu aceleași murdare dorințe în piept, pe care le îmbracă cu lumina lunii și cu strălucirea lacurilor, aceleași sărutări grețoase, pe care le aseamănă cu zuzurul zefirilor și cu aiurirea frunzelor de fag. Este așa, sau nu?

Privește-ți-i, acei tineri cu zâmbiri banale, cu simțiri muieratice, cu șoapte echivoce, vezi acele femei care le răspund prin ochiri voluptoase și mișcându-și buzele — vezi! împrejurul acestui instinct se-nvârtește viața omenirii... Mâncare și reproducere, reproducere și mâncare!... Și eu să cad în rolul lor?... Să cerșesc o sărutare? Să fiu sclavul papucului tău, să tremur când îți vei descoperi sânul... sânul care mâini va fi un cadavru, și care după ființa sa este și astăzi? Să mă frizez ca să-ți plac, să-ți spun minciuni ca să petrec mintea ta ușoară; să mă fac o păpușă pentru... cine o și mai spune pentru ce? Nu! nu mă voi face comediantul aceluia rău care stăpânește lumea; mi-e milă de tine, de mine, mi-e milă de lumea-ntreagă. Mai bine mi-aș stoarce tot focul din inimă, ca să se risipească în scânteii, decât să animez cu el o simțire pe care o cred nu numai culpabilă, ci ordinară... Lasă-i să se mângâie în simțirile lor, lasă-i să se iubească, lasă-i să moară cum au trăit: eu voi trece nepăsător prin această viață, ca un exilat, ca un paria, ca un nebun!... numai nu ca ei. Sâmburele vieții este egoismul și haina lui minciuna. Nu sunt nici egoist, nici mincinos. Adesea, când mă sui pe o piatră naltă, îmi pare că în creții mantalei aruncate peste umăr am încremenit și am devenit o statuă de bronz, pe lângă care trece o lume ce știe că acest bronz nu are nici o simțire comună cu ea... Lasă-mă în mândria și răceala mea. Dacă lumea ar trebui să piară și eu aș putea s-o scap printr-o minciună, eu n-aș spune-o, ci aș lăsa lumea să piară. De ce vrei tu să mă cobor de pe pedestal și să mă amestec cu mulțimea? Eu mă uit în sus, asemenea statuii lui Apollo... fii steaua cea din cer — rece și luminoasă! — și-atunci ochii mei s-or uita etern la tine!

.....

Ieronim părăsise mănăstirea după sfatul lui Euthanasius și trăia izolat într-o chiliuță din oraș, pe care și-o împodobise cu flori și cu schițe zugrăvite de el. În această sihăstrie primea adesea vizitele lui Francesco. Într-o zi el îi arătă acestuia scrisoarea Cezarei.

— Ei, ai de gând să zici ba?

— Iată ce zic, răspunse arătând pe a sa.

— Fă ce vrei, dar astăzi vino-n atelierul meu, căci tabloul mi-e gata. Plecară și veniră — la Cezara acasă.

— Domnișoara Cezara, recomandă Francesco când intrară.

— Cezara? murmură Ieronim uimit și se uită lung, serios, în fața rușinoasă și roșie a bieteii

fete. Ieronim se așeză în colțul unui divan și părea rău dispus... Francesco ieși; iar Cezara... s-aruncă la picioarele tânărului cu mâinile unite, tremurând și aproape plângând.

— O! zise ea încet, ca și când s-ar fi temut de ceea ce zicea, și apucându-i o mână o duse la buzele ei — poți suferi amorul meu? să-l suferi numai... căci nu pretind să mă iubești; dar să te lași iubit... ca un copil... Am auzit că ești urător de femei, singuratic și am desperat iubindu-te...

El îi cuprinse talia, o ridică încetinel de la pământ, o așeză lângă el; apoi îi puse mâna după cap și se uită drept și lung în ochii ei... Îi era ciudat... nu-i venea să creadă ceea ce vedea cu ochii.

— Drept vorbești? întrebă el. Ea-și plecă fruntea-n jos. Văzuse zâmbetul lui și văzuse destul pentru a nu spera nimic. Ah! gândi în sine, ce plăcere poate găsi un om ca el într-o păpușă ușoară, în această mască de ceară a mea? Se înțelege... Alt bărbat s-ar simți măgulit, el... nici măgulit nu-i... Știe că i se cuvine amor și mă-ntreabă numai, precum un dascăl pe eleva lui, amicabil însă destul de rece; "Adevărat vorbești?"

O altă femeie, mai mândră de frumusețea ei, ar fi ieșit vânăta de mânie și jignită de moarte din casă. Nu se oferă o femeie spre a fi refuzată. Ea? Era tristă. Ar fi plâns... ar fi plâns de-ar fi murit, dar nu putea fi supărată pe el.

Și el, cu cât o privea mai mult, cu atâta o găsea mai frumoasă. Avea milă de ea, deși nu voia să-i inspire speranțe deșarte, precum ar fi făcut orice bărbat în locu-i.

— Nu că nu ești frumoasă, Cezara. Să vorbim încet... te voi numi tu, căci îmi ești scumpă, deși nu te iubesc în felul în care aș dori eu însumi. Ascultă. Eu n-am iubit niciodată și poate că nici nu sunt în stare. Dar un lucru crede. Nu iubesc pe nimeni, dar dacă aș iubi, sigur că tu ai trebui să fii amanta mea. Simt o adorare în inima mea pentru tine care poate ar deveni amor... dacă... ei bine, dacă nu m-ai iubi tu pe mine. Eu singur nu știu cum să-ți descriu simțirea ciudată care-mi răcește inima, adică nu mi-o răcește atâta cât mi-o face somnolentă. Nu am dorințe și tu m-ai învățat de-a le avea... Îți pare ciudat asta... dar și mie. Pare că te-aș săruta... dacă nu m-aș teme că mi-ai da sărutarea înapoi; parcă te-aș iubi... atunci când ai fi supărată pe mine.

— Nu pot fi... nu mă pot preface... în nimic, zise ea. E trist, adăose liniștită și cu glasul puțin mai adânc, căci de la amorul tău atârnă fericirea vieții mele întregi... Acuma Castelmare are jocul liber... nu am cauze de-a mă opune căsătoriei cu el, căci tu nu vrei să știi nimica de mine. Nu mai voi să fug de la tatăl-meu, căci trebuie să caut a-mi uita nenorocirea, de se poate, prin o altă nenorocire... Sunt femeie... am crezut că sunt frumoasă... n-o mai pot crede... am crezut că am dreptul de-a disprețui amorul unui om ce mă iubește... mi s-a răsplătit cumplit acest dispreț cu aceeași măsură.

— Cezara, zise el încet și înduioșat... mă lași tu să cuget asupra acestui lucru? Am o inimă și o minte ciudată. Nimic nu pătrunde în ele nemijlocit. O idee rămâne la mine zile întregi pe suprafața minții; nici mă atinge, nici mă interesează. Abia după multe zile ea pătrunde-n fundul capului și-atunci devine, prin altele ce le-a fi găsim acolo, adâncă și înrădăcinată. Cezara, ... simțirile mele sunt tot astfel. Pot vedea un om căzând mort pe uliță și momentul întâi nu-mi face nici o impresie... abia după ore reapare imaginea lui și încep a plânge... plâng mult și urma rămâne neștersă în inima mea. Tu spui să am milă de tine? Eu îți zic: ai milă de mine... căci dacă vrodată iubirea ar pătrunde în inimă-mi, aș

muri de amor. Tu nu mă-nțelegi, numai simt că amorul și moartea mea vor fi foarte aproape una de alta. Ceea ce am nemijlocit este simpatia... aceasta o ai întregă. Iubește-mă de voiești, dacă — lasă să-ți spun acest dulce cuvânt — dacă ai îndurarea s-o voiești. Tu gândești că eu nu te-aș putea iubi? Te înșeli... Lasă-mi numai timp... ca icoana ta să pătrundă adânc în inimă, să mă familiarizez cu această idee, eu, care n-am fost iubit, nici am iubit pe nimenea... și gândesc cum că tot aș putea nebuni iubindu-te.

El o sărută pe frunte și ieși... Ea surâse. Luă un joc de cărți și le meni, ca să vadă dac-a veni mâini, și zise lin, înșirând cărțile:

— Dac-a veni mâini, l-oi iubi; dacă n-a veni, atunci... atunci asemenea l-oi iubi

.....

Ieronim către Euthanasius

Dezmierd un chip de copilă în felul meu... adică umplu un album cu diferitele expresii ale unui singur cap. E ciudat că ochii mei atât de clari, pot să zic de-o cerească claritate, nu pot cuprinde nimic deodată. Mâzgălesc pereții. Am intrat la o copilă înamorată de mine, pe care însă n-o iubesc... Am văzut-o roșie, sfioasă, turburată... Am zugrăvit în cartea mea această expresie. A-ngeuncheat lângă mine... m-a rugat să-i sufăr iubirea... nu-ți pot descrie expresia de nevinovăție, candoare și amor din fața ei... dar am schițat-o... E de sărutat schița mea. Poate că e una din cele mai nimerite din câte-am zugrăvit. Am pus-o lângă mine. Deconcertare și o dulce resignație. Un profil îngeresc. I-am spus cuvinte bune. O rază de speranță în acea amabilă mâhnire a feței. O adorabilă schiță. Dar simt că din ce în ce schițele se familiarizează cu inima. N-o iubesc. Nu. Adio, părinte

.....

O iubești, fătul meu, fără s-o știi. Cinis et umbra sumus. Euthanasius

VI

Sunt oameni pe care spiritele de observație și femeile îi descoasă dintr-o singură apucătură — oameni cu puțin spirit, dar de-un caracter tare, expres, consecvent. Astfel era Castelmare. Dacă o femeie l-ar fi auzit trăgând clopoțelul, ar fi știut îndată cu ce față să-l primească; dacă un actor bun i-ar fi auzit pașii severi, apăsați și de-o aspră regularitate răsunând prin galeriile și coridoarele palatului Bianchi, ar fi știut prin o acțiune reconstructivă, fără să-l vadă, să-și imagineze aproape caracterul omului în cestiune: o natură comună, consecventă și puternică.

Puindu-și odată-n minte de-a lua pe Cezara vrând-nevrând, lui i-erău toate mijloacele binevenite, deși nu dispunea de multe, căci nu avea destul spirit pentru aceasta. Dar, întrucât îl servea inteligența, el cerca a descoperi dacă nu cumva șireata copilă ar avea vreun amor.

Deși Ieronim nu știa ce fel e simțirea lui pentru Cezara, îi plăcea să asculte de ea ca un copil de soră-sa mai mare și, drept vorbind, ea abuza într-un mod neiertat de această putere ce-o avea asupra lui. El simțea în prezența ei un fel de duioșie în inimă, un fel de fior fără de înțeles al cărui suvenir îl urmărea zile întregi. Nu se poate zice că era amor, căci, deși-i plăcea prezența ei, totuși îi plăcea și mai mult ca, departe de ea, să cugete la dânsa. În asemenea resuveriri, în care el se juca cu imaginea-i, prezența ei aievea îi era chiar supărătoare. Simțea parcă un ghimpe în inimă când ea era față, nu

mai avea acea libertate de vis care era esența vieții sale și singura fericire a unui caracter mulțumit, fără amor și fără ură. Dacă mi-ar da pace, gândi el în sine, totuși ar fi cum ar fi. Atunci aș ținea-o de mâna ei mică și ne-am uita în lună — în virgina lună — atunci o privesc ca pe o statuă de marmură sau ca pe-un tablou zugrăvit pe un fond luminos într-o carte cu icoane... Parecă părul ei e o spumă de aur, atât de moale-i... Și fața ei se poleiește într-un mod ciudat. Dar nu-mi dă cât lumea pace... mereu mă gâtuie... mă sărută — și zice c-o iubesc. Ba pe dracul. Altfel... e chiar frumoasă — să spun dreptul. Bărbia se rotunjește ca un măr galben... gurița câteodată parcă-i o cireașă... și ochii, ah ochii! Numai de nu i-ar apropia de-ai mei... îmi atinge genele și mă-nfioară pân-în tălpi. Atunci nu mai văd ce frumoasă e... o negură îmi întunecă ochii... atunci aș omorî-o... Asta nu-i trai, asta-i chin! Dar biata copilă... să fiu drept... ce știe ea că mă chinuie.

Și azi umbla prin grădina palatului Bianchi. Asemenea unor aripi de vultur sălbatic cuprindea ca un privaz părul negru și uscat, acea frumoasă și ostenită față de marmură de Paros. Pleoapele pe jumătate lăsate-n jos trădau mărimea ochilor lui de-un întunecos și demonic albastru și cu toate acestea dezgustați, buzele-ntredeschise arătau o energică durere și numai gâtul se-ndoia cu mândrie, ca și când nu și-ar fi pierdut-o sub greutatea vieții. — Noaptea era lucie, aerul părea nins de razele lunii, care se furișau prin întunecoasa verdeață a copacilor. El șezu pe o bancă, cu mâinile unite și lăsate peste genunchi, cu fruntea plecată și părul risipit peste ea, gândea lucruri de care nu-și da seama și numai luna lunecând pintre nouri umplea noaptea de vis. S-auzi un foșnet ușor care-l trezi... Era ea. Cum se schimbase acum? Fața ei nu mai era trasă, ci se rotunjea vădit, sânii ei erau mai plini, numai roșata din obraz dispăruse, făcând loc unei palori care-i da un aer de nespusă blândețe. Ochii nu mai aveau acea sălbatică și noptoasă strălucire în adâncimea căroră fulgera întunecosul amor și întunecoasa dorință... ci, limpeziți, nespus de adânci, te-ai fi uitat zile întregi în ei. Liniște și o melancolică pace era în adâncimea lor... Și în acea față atât de palidă, plină dar tristă, surâdea suferitor oarecum gura de purpură... o roză a Ierihonului a cărei frumusețe nu se trece. Ea s-apropia încet prin aleile străbătute de seninul nopții pe cărările albe zugrăvite cu umbrele mrejelor de frunze. Ea-l văzu, dar nu-și iuți pasul. Îi ghicise ea caracterul? Poate. El stătea locului și se uita lung la ea cum s-apropia încet, asemenea unei lunatice, ca-n somn.

El..., rezemându-și cotul de spata băncii, își lăsă bărbia pe mână, mișcându-și încet degetele și se uita uimit, cu ochii strălucitori, la strălucitorul ei chip ce s-apropia. Ea șezu alături cu el, dar drept în lună. Nu-i atinse mâna — nimic. Luna o poleia frumos și ea era îndestul de vicleană spre a se lăsa muiată-n întreg de această dulce și voluptoasă lumină. El o privea mereu. Apoi își întinse el mai întâi mâna și apucă încet mânuța ei fină și rece. Ah! gândi, și un ce nemaisimțit îi trecu prin inimă... ah! cum îmi place acum. Acum se lipi cu-ncetul de chipul mlădios și ușor și, aplecându-și gura la urechea ei, îi șopti lin, deși cu glasul plin de înfocare:

— Privește la lună, luna mieze-nopții — frumoasă ca un copil de patrusprezece zile și — rece... Nu simți tu c-a încetat toată durerea vieții, orice dorință, orice aspirare în privirea acestui mândru tablou din care faci și tu parte... Acum ești în capul meu, înger, frumoasă cum nu te-am văzut niciodată... dulce... Nu știi tu că eu te iubesc...? Ea se-nfioră, dar tăcu.

— Și apoi privește asupra orașului întreg, pe acest amestec strălucit de palate și drumuri, vezi cum, ajunse de lună, strălucesc asupra maselor întunecoase vârfulile turnurilor și pânzele de la corăbii pe râu. Și cu toate acestea centrul acestui tablou ești tu! tu! tu!... Nu s-aude nimic... decât departe-n vro grădină privighetoarea și s-aude vuint încet o roată de apă. Și tu privești tăcută și nevinovată asupra acestei lumi... Trandafirii înfloresc pe fața ta... Tu, regină a sufletelor, nu ești curată ca izvorul? mlădioasă ca chiparosul? dulce ca filomela? tânără ca luna plină, copilăroasă ca un canar, iubită ca o Dumnezeire? Privește, zise el și mai încet, strada aceea strâmtă și întunecoasă: numai într-un singur colț îi taie umbra o dungă de lumină, dar în acel loc pare c-a nins... Vino cu mine... vino cu mine acasă... Voi da-ntr-o parte perdeaua din fereasta odăii mele și vom privi toată noaptea la cer... Ah! te iubesc!... țipă el apăsător... te iubesc!... o văd prea bine că te iubesc!

El o strânse cu atâta putere încât se-nclăștase amândoi într-o îmbrățișare lungă și nervoasă. Apoi el recăzu obosit de-o simțire nemaicunoscută pe spata băncii, își închise ochii și-și lăsă capul pe acea spată. Luna-l bătea drept în față, Cezara veni drept înaintea-i, se-nclină asupra-i, se ținu cu amândouă mâinile pe spata băncii și-l sărută, cu ochii pe jumătate închiși, de nenumărate ori. El nu simțea nimic... asemenea unui copil amețit de somn pe care mama îl dezmiardă.

S-auzi o foșnire în frunzele unui tufar. "D-zeul meu! — gândi ea speriată — dacă m-ar fi văzut cineva? — Poate Castelmare. Sărmanul copil! Cum se va întoarce el acasă? Acest om poate să-l pândească".

Ea-l lăsă un moment să se trezească din această beție... apoi îl întrebă lin, ca și când n-ar fi vrut să-i întrerumpă decât încet gândirile lui, somnul lui cel aievea:

— Știi să mânuiești sabia?

— Da! zise el.

— Să-ți aduc o sabie — nu-i așa?

— Da...

— Și mi-i da o sărutare pentru ea?

— Da. Ea se urcă repede în palat și peste două minute veni c-o spadă pe care i-o încinse, folosindu-se de ocazie de a-l strânge de mijloc.

— Dulcele meu sloi de gheață — tu, marmură! tu, piatră, tu!

— Dă-mi pace, Cezara. Îmi vine să mor.

— Nu, nu! îngerul meu... mergi acasă... Să nu ți se întâmple nimica pe drum... gândește la Cezara ta... mărgăritarele. Nu se putu opri de a-i lua capul între mâini și de-a-l mai săruta o dată... tare și cu zgomot.

— Acum mergi, mergi! Te rog.

— De ce mă rogi?

— Pentru că te-aș ucide de-ai mai rămânea.

— Cum?

— Știu eu cum, zise ea, vicleană ca un copil. Ea-l duse pân-la un hățiş și-l împinse afară din grădină. Apoi se întoarse și, îmbrățoșând un trunchi, zise încet și c-un fel de ciudă: "Ieronim! te mușcă!" Ea bătu cu pumnii în trunchiul de copac; apoi se duse-n odaia ei și, rupându-și cu furie pieptarul de catifea, încâlcindu-și părul atât de blond, ea se uita în oglindă cu ochii înecați de lacrimi și cu buzele tremurătoare. Apoi se aruncă în pat și

șoptea încet, foarte încet și înecată de suspinuri, cuvinte dulci, nepomenit de dulci și dezmierdătoare, pintre care străbătea numai un nume pronunțat mai tare... Ieronim.

Nu-i merse însă tot astfel lui Ieronim. El s-apropie de strada strâmtă, aerul lin al nopții îl trezise și, de o natură mult mai puțin senzuală decât porumbița lui, el rămăsese numai cu convingerea teoretică cum că o iubește. El trecu prin strada întunecoasă cu pasul lui ușor, la care se cunoștea ca să zic elastica greutate precum se simte la pasul unui cal de rasă, când auzi în urmă-i un pas sever, regulat ca al unui soldat, și recunoscă că-i al lui Castelmare. El se opri și se-ntoarse spre partea dinspre care venea sunetul... Castelmare sosi... Tăcere. Ieronim plesni cu vârful sabiei într-un zid de granit și, la scăpărare, se recunoscă ambii rivali. În același moment, fără să se fi schimbat vro vorbă măcar, săbiile începură a se crucișa, apoi s-auzi un geamăt... o cădere grea pe pavagiul dur al stradei; una din cele două umbre dispăru într-o casă apropiată... cealaltă rămase mută.

VII

Ieronim se-ntinsese pe patu-i și dedese-ntr-o parte perdeaua de la fereastră spre a se uita cum luna apunea în râu, făcând parcă din suprafața lui un drum moale și luminos, când auzi bătând încet în ușă. El se sculă și deschise. Era pictorul.

— Tinere, zise el, trebuie să fugi cât mai în grabă din oraș.

— De ce?

— Ai omorât pe Castelmare.

— Știu.

— Știi. Dar ceea ce nu știi poate e că el e nepotul și moștenitorul lui podestri din acest oraș, că duelele sunt oprite și că poți ajunge la spânzurătoare.

— Ei și?

— Ei și? De unde-ai învățat acest limbajiu, Ieronim, adăose bătrânul molcom, copilul meu! Mi-ar părea rău de capul tău atât de frumos. Afară de-aceea mai ai o considerație... lat-o.

El îi dete o hârtie mângălită în linii strâmbе. Acesta o deschise.

Cezara către Ieronim

Fugi te rog. Nu l-ai ucis pe Castelmare. Înăbușit de sânge, au zis oamenii să-l aducă la noi. A povestit tot, cui îi datorește rana sa. Fugi... te rog! Pot să te urmăresc încă-n astă noapte. Ce-i și mai trist: contele voiește să se logodească cu mine în starea în care se află și nu am nici o putere de-a rezista!... Dar te iubesc. Crede că nu voi supraviețui nenorocirea mea. Rămâind aici, nu m-ai scăpa, ci m-ai face numai să mor de îngrijire... paserea mea! Fugi, și poate că... ah! unde-i o speranță de care să mă țin?... nu vezi că nu știu ce să-ți zic... Ți-aș zice: vino la mine, și nu pot. Spune-mi: să te pierd, pentru a te mai vedea o dată? Nu! Fugi, Ieronim; poate că vro întâmplare neprevăzută să mă păstreze pentru tine... poate contele să moară... îi doresc moartea... te iubesc! Nu, nu! nu crede că te iubesc într-atât încât să-ți zic să rămâi... Adio... draguțul meu! Cezara

Ieronim ș-aruncă mantia pe umeri și ei merseră pe țărmul râului, unde Francesco îi

dădu barca lui. El împrătoșă pe bătrânul amic, desprins barca de țarm, se sui și pluti în josul râului până ce, ajungând pe luciul înalt al mării, el aruncă cârmă și lopeți în apă, se culcă în barcă sub cerul ce-și ridica înstelata sa măreție, și astfel — un grăunte plutitor pe aria nemărginită a apelor — adormi adânc.

A doua zi soarele era sus când își deschise ochii. El văzu că barca lui se-nțepenise între niște stânci de piatră... Soarele stăpânea cerul și umplea sânul mării cu lumină. La malul continental el văzu răsărind din stânci pădurene o mănăstire veche prin ale cărei colonade de piatră sură, în cerdac, umblau cu pas regulat și încet călugărițe. O grădină unită cu murii mănăstirii se-ntindea până jos la poalele mării, care se mișca urcându-și apele până lângă un boschet de chiparos și roze tăinuit în ponorârea unei stânci, ca un azil de scăldătoare.

El se desculță și, sărind de pe-o piatră pe alta, cercetă stâncosul său imperiu. El dădu de un izvor de apă vie și dulce care se repezea cu mult zgomot din fundul unei peșteri. Intră în peșteră... o răcoreală binefăcătoare îl cuprinse pe el, pe care soare-l arsesse în somnu-i... merse mereu înainte... peștera se lungea din ce în ce și devenea tot mai întunecoasă. Deodată văzu ca o zare de senin, dar îi păru că-i scapără. Văzând însă că ea nu pierea, el s-apropie și văzu o bortă, cât ai băga mâna, care corespundea undeva... se uită pe ea... văzu tufișuri mari și-i veni un miros adormitor de iarbă. El cercă să mărească borta cu puterea mâinilor, dar era un granit greu de înlăturat: numai un bolovan mare păru că se mișcă. El îl urni, bolovanul se întoarse ca-n țâțâni și lăsă o mică intrare pe care o putea trece târându-se. El intră repede, împinse bolovanul la loc, acoperi chiar zarea cea mică cu pietre și pământ și, când își întoarse privirea ca să vadă unde intrase, rămase încremenit de frumusețea priveliștii.

Stânci urieșești și cenușii erau zidite de jur împrejur una peste alta pân-în ceruri și-n mijlocul lor se adâncea o vale, o grădină de vale cu izvoare, în mijloc c-un lac și-n mijlocul lacului o insulă pe care stăteau în șiruri lungi stupii unei prisăci mari.

— E insula lui Euthanasius, gândi el uimit și pășea încet, minunându-se la fiecare pas. Până și insectele erau îmblânzite în acest rai. Fluturi curioși, albaștri, auriți, roșii îi acoperiră părul lui lung și negru, încât capul lui părea presărat cu flori. Aerul acestei insule era plin de sărbători murmuitoare ale albinelor, bondarilor, fluturilor, iarba îi ajungea până la piept, măzăricea pune lațuri înflorite picioarelor... o căldură, un miros voluptos pătrundea raiul. El s-apropie de lac și, trecându-l pe unde era vad, veni în insulă. Albinele înconjurară bâzâind pe noul și tânărul împărat al raiului. S-apropie de peștera ce știa că trebuie să fie pe această insulă; o găsi într-adevăr sculptată-n piatră, găsi dalta și unelte de sculptură, patul, un ulcior cu apă; dar bătrânul lipsea. Pe o mescioară era o foaie scrisă.

"Simt că măduva mea devine pământ, că sângele meu e înghețat și fără cuprins ca apa, că ochii mei abia mai reflectează lumea-n care trăiesc. Mă sting. Și nu rămâne decât urciorul de lut în care au ars lumina unei vieți bogate. Mă voi așeza sub cascada unui pârâu; liane și flori de apă să încunjure cu vegetația lor corpul meu și să-mi strățese părul și barba cu firele lor... și-n palmele-mi întoarse spre izvorul etern al vieții, "soarele", viespii să-și zidească fagurii, cetatea lor de ceară. Râul curgând în veci proaspăt să mă dizolve și să mă unească cu întregul naturii, dar să mă ferească de putrejun. Astfel cadavrul meu va sta ani întregi sub torentul curgător, ca un

bătrân rege din basme, adormit pe sute de ani într-o insulă fermecată".

Ieronim privi pereții sculptați cu scene de amor, văzu cărți vechi și scrieri multe pe polițele unui dulap răzimat de-un perete și, mirosind apa din ulcior, văzând că ea-i răsuflată și băhnită, presupuse că bătrânul trebuia să fi murit. Astfel el, moștenitorul firesc al acestui locaș de pace, a acestei grădini închise ca o odaie, răscoli cărțile, care erau toate alese și-i promiteau multă petrecere; scrierile moșneagului, în care fiecare cugetare era un monogram al acestui cap adânc și fericit și a căror rezonanță era atât de mare încât fiecare construcție trezea o lume de cugetări și analogii în capul tânărului. Într-adevăr, se familiariză în curând cu micul lui imperiu, era ca acasă, îngrijea de straturile grădinii și de stupi, umbla ca o căprioară sălbatică prin tufăriile și ierburile insulei. Adesea în nopțile calde se culca gol pe malurile lacului, acoperit numai c-o pânză de in — și-atunci natura întreagă, murmurul izvoarelor albe, vuirea mării, măreția nopții îl adânceau într-un somn atât de tare și fericit, în care trăia doar ca o plantă, fără durere, fără vis, fără dorință.

VIII

În ziua-n care era să se serbeze cununia Cezarei cu Castelmare, tatăl ei, marchizul Bianchi, muri de apoplexie în mijlocul paharelor și a comesenilor săi. Când ea-l văzu întins pe pat, genele încă deschise peste ochii sticloși, gura plină de spume, ea se răzimă de bolta unei ferești și privi dezgustată asupra acelu cadavru care nu-și trăise decât sie și care, spre a-și împlini patime care aveau să aibă acest sfârșit, era s-o vândă pe ea, chipul de Madonă, omului pe care-l ura mai mult în lume.

Când Castelmare se prezentă, începu s-o mângâie:

— Contesă, zise el, părintele d-tale a murit și ai rămas fără alt sprijin în lume decât mine, viitorul d-tale bărbat.

— Ba și fără acesta, zise ea, căci d-ta ai încetat de-a fi viitorul meu bărbat — sau cel puțin anul meu de doliu au depărtat această fericită perspectivă. Vei bate iar la ușa mea după un an.

Castelmare ieși nemulțumit, aruncându-i o ultimă privire de ură neîmpăcată. Francesco o sfătui de-a părăsi orașul, unde era expusă urmărilor crudului ei adorator, și să se retragă la o mănăstire de călugărițe în apropiere de câteva ore — unde ea se și duse după înmormântarea tatălui ei.

Ea slăbise de grijă, sărmana copilă... despre Ieronim nu mai auzise nimica, numai cât că barca lui Francesco, în care el se pornise pe mare, se găsisse sfărâmată la țărni, astfel încât ea-l crezu înecat, mort de mult.

În murii liniștiți ai mănăstirii ea se regăsi pe sine însăși. Chilia ce i se dedese era cu fereasta-n spre grădină și mare; și adesea, trăgând zăvorul la ușă ca să nu fie supărată de intrarea nimănui, ea privea ore întregi la înmiirea undelor depărtate ce se pierdeau în orizon, la prăvălatica grădină, frumoasă și sălbătăcită, care-și înrădăcinase hățișurile și arborii până lângă țărni; sau alte dăți, pierzându-se printre aleile umbroase, ea plivea firele de iarbă de pe cărare sau se ascundea într-un boschet aproape de țărni, în care ședea ore întregi, adâncită în dorul ei fără de speranță.

În zile calde ea se dezbrăca și, lăsându-și hainele-n boschet, se cobora la mare. Chip minunat, arătare de zăpadă în care tânăra delicatețe, dulcea moliciune a copilăriei era întrunită cu frumusețea nobilă, coaptă, suavă, pronunțată a femeii. Prin transparența generală a unei pielii netede se vedeau parcă vinele viorii și când piciorul ei atinge marea, când simte apele muindu-i corpul, surâsul său devine iar nervos și sălbatec, cu toată copilăria ei; în luptă cu oceanul bătrân ea se simte reîntinerind, ea surâde cu gura încleștată de energie și se lasă îmbrățișării zgomotoase a oceanului, tăind din când în când cu brațele albe undele albastre, înotând când pe-o coastă, când pe spate, tologindu-se voluptos pe patul de valuri.

Începuse a însera și ea iar se lăsa amorului ei cu marea, iar surâdea în fața valurilor cu acea intensivă și dulce voluptate. Își golise gâtul ei de ninsoare, își despletise părul pe umerii rotunzi și pe sânii crescuți în sete de amor, până rămase goală și frumoasă ca o statuă antică, având înaintea acestei din urmă avantajul vieții, acea piele caldă, dulce, netedă care lăsa urme dac-o atingeai. S-aruncă în mare și începu să-noate, puindu-și drept țel de ajuns niște stânci ce le vedea un sfert de ceas departe de țarm.

Undele liniștite o duceau și în curând ajunse la stâncile din mare. Ea merse-ncetinel de-a lungul lor, rezemându-și mâinile de pereții de piatră, ajunse la o peșteră din care curgea sfâșiat și strălucind un izvor, intră mergând de-a lungul pârâului și deodată o panoramă cerească se deschise ochilor ei...

"D-zeule! ce rai! gândi ea — voi sta aici puțin". Ea merse-nainte prin iarba care, caldă și mirositoare, îi gădila corpul, s-aruncă în lacul limpede ca lacrima, a cărui apă o făcea mai să adoarmă, fugea apoi prin dumbrava de portocale, gonită de fluturi și albine... Era nebună, ca un copil rătăcit într-o grădină fermecată de basme. În urmă, văzând că soarele se-nclinase, ea se întoarse pe calea pe care venise, dar care fu spaima ei când nu văzu nici o ieșire.

Ce să facă? Cu gândul că s-a rătăcit își mai primblă ochii de jur împrejur... nicăieri o ieșire...

"Ah! gândi, și ce-ar fi de aș petrece o noapte în acest rai fermecat? Cine mă vede și cine mă știe?"

.....

Se făcuse noaptea. Stelele mari și albe tremurau pe cer și argintul lunii trecea, sfâșiind valurile transparente de nouri ce se-ncrețeau în drumu-i. Noaptea era caldă, îmbătată de mirosul snopurilor de flori; dealurile străluceau sub o pânză de neguri, apa molcomă a lacului ce-nconjura dumbrava era poleită și, tremurând, își arunca din când în când undele sclipitoare spre țărmiile adormiți. Și-n mijlocul acestei feerii a nopții lăsate asupra unui rai înconjurat de mare trecea Cezara ca o-nchipuire de zăpadă, cu părul ei lung de aur ce-i ajungea la călcâie... Ea mergea încet... Toate visele, toată încântarea unei aromate nopți de vară îi cuprinsese sufletul ei virgin... ar fi plâns! Își aducea aminte de amantul ei și-i părea că-i Eva-n paradis, singură cu durerea ei. Ea veni lângă lac și văzu cărare de prund pe sub apă. Începu să treacă și apa fugea rotind împrejurul gleznelor ei... Ea se uită l-acea dumbravă încântată... o dorință de fericire îi cuprinsese sânul... era atât de însetată de amor ca copilul cel tânăr și fraged, buzele ei erau uscate de dorința unei

sărutări, cugetarea ei era împătimită ca un strat cu florile pe jumătate veștezite de arșiță. Când ajunsese în dumbravă umbra mirositoare a arborilor nalți arunca un reflect albastru asupra pielii ei, încât părea o statuă de marmură în lumină viorie... Deodată ea văzu prin arbori o figură de om... gândea că-i o închipuire a ei, proiectată pe mrejele de frunze... și acel chip luă din ce în ce conture mai clare... era *el*.

"Ah! gândi ea zâmbind, ce nebună sunt... pretutindenea el, în frumusețea nopții, în tăcerea dumbrăvilor"... El s-apropie... El credea asemenea că are-o-nchipuire aievea înaintea lui... O privi lung, se privi lung.

Când îi luă mâna... ea țipă.

— Cezara, strigă el, cuprinzând-o-n brațele lui... Cezara! ești o închipuire, un vis, o umbră a nopții zugrăvită cu zăpada luminii de lună? Sau ești tu? tu?

Ea plângea... nu putea răspunde. Se credea nebună, credea că-i vis, ș-ar fi vrut numai ca vecinic să ție acel vis.

— Tu ești? *Chiar tu?* întrebă ea cu glasul înecat căci toată cugetarea ei semprospătase, toate visele ei reveneau splendide și doritoare de viață... Ea nu se mai sătura privindul... și uitase starea în care era

.....

UMBRA MEA

Adeseori când stau înaintea fumegătoarei lumini galbene a lampei mele, când mă uit în ochiul ei cel roș, când deschid câte-o carte bătrână plină de nerozii bătrâne, de credințele unei lumi cu capete îndealtfel ca și a noastre (lucru ce arată relativitatea adevărului), adeseori, zic, conversez cu lampa mea verde și veche și mă uit sub cojocirocul ei, când fâlfâie fantastic, ca și când i-ar fi dor de tavan. Când privesc vis-a-vis de mine, în peretele rău văruit, văd onorabila mea umbră, cu nasul cam lung și căciula peste ochi, și-mi fixez ochii la ea și cuget... cugetarea mea e vorbă pentru ea, căci ea mă înțelege și-mi răspunde tot în gândiri lungi și deșirate la ceea ce-o întrebam, fără ca să mă mulțumească acele răspunsuri, căci nu vorbesc în gând decât eu cu mine. *Eu cu mine*. Ciudat! Această despărțire a individualității mele se făcu izvorul unei cugetări ciudate, care mă făcea să fixez aspru și lung umbra mea, astfel încât ea, jenată de-atâta căutătură, prindea încet, încet conture pe perete până ce deveni clară ca un portret zugrăvit în ulei, apoi se îngroșă plastic din perete afară, astfel încât sări din cadru jos și mă salută surâzând, ridicându-și căciula din cap.

— Sara bună, domnul meu, zisei eu, și-i întinsei mâna, dar dădeam în vânt, căci umbra, deși îmbrăcată, deși frumoasă, nu era totuși alta decât umbră. Îi oferii un scaun și ea șezu.

— Ești nemulțumit cu lumea, zise surâzând.

— Da, răspund eu asemenea surâzând. Se-nțelege că acum n-am făcut decât a răsuci firul cugetărilor și a sta de vorbă cu reflectul meu asupra diferitelor probleme ale omenirii.

— Știi ceva, îi zic eu, te las pe pământ în locul meu, în împrejurările mele, și eu mă duc de-aicea să-mi petrec câțeva vreme în lună. Unde nu-s oameni, nu poate fi ură, și de-aceea am decis de-a-mi petrece undeva singur, fericit, fără grijă, iar tu să petreci pe pământ în locul meu, cu simpla îndatorire de-a însemna în ziarul tău tot ce ți se va petrece — memorii pe care le

voi citi și eu.

Lampa ardea între el și mine, cartea sta deschisă, în care un pedant dedese curs cugetărilor sale asupra lumii, orologiul zbârnâia răgușit 12 ore, umbra mea se culcă pe patul de scândură acoperit c-un păier, iar eu îmi luai mantaua de-a umere, mă uitai, ieșind din casă, prin borta ușii la fata stăpânei din casă care tocmai se dezbrăca ca să se culce și ea, apoi pe vârful degetelor trecui prin bucătărie, prin tindă și, când aieșiif afară, închisei ușa după mine și începui a merge încet, încet în lumina lunii, pe stradele largi ale orașului cu ferestre și porți închise, cu ziduri albe și gălbenite de lună, cu perdelele lăsate, cu câte un păzitor de noapte cu mustața-nfundată în gulerul și gluga mantalei și c-o prăjină subsuori, în fine, o liniște somnoroasă, un aer cald de vară, o lună strălucită, stele de aur ce-și închideau pleoapele spre a le deschide iar, un cer albastru și fără nori, case nalte a căror streșini de cărămidă se uitau în lună — iată tabloul. Fetele ce dormeau în budoarele lor profumate, mângâiate de-un roi de visuri de aur, studenți care dormeau cu capul pe cărți visând ministerii, dandi visând vânări și cai, proști nevisând nimica — ce îmi păsa mie de lumea asta ce dormea, pe care o uram și o părăseam spre a nu reveni poate în ea? Pasurile mele grele pocneau în pietrele pătrate ale stradelor, eu mă-ânifășasem înfundat în manta cu pălăria peste ochi și mergeam astfel pe luminatele strade, fără ca luna să îmi facă vo umbră pe ziduri, căci pe-a mea o lăsasem acasă, astfel încât eu însumi nu păream a fi decât o umbră neîncăpută ce fugea pe murii caselor înșirate pe rând. Cam la finea orașului era o casă galbenă, cu ferestrele lucii argintate de lună, cu perdele albe. Bătui încet în ea.

— Tu ești? răspunse o voce dragă și molatecă ca de copilă.

— Eu, deschide fereastra, nu e nimeni pe strade, nu te poate vedea nimeni, și-apoi chiar de te-ar vedea...

Fereastra se deschise încet, perdeaua se dede într-o parte și dintre creții perdelei apăru, frumos și palid, capul blond al unui înger. Luna ardea drept în față, astfel încât ochii ei albaștri străluceau mai tare și clipeau ca și loviți de razele soarelui. Sub alba haină de noapte, de la gât în jos, se trădau boureii sânilor, iar mânuțele și brațele ei albe și goale până în umeri mi se întinseră și eu le inundai cu sărutări.

Un moment și eu sărisem în fereastră și-i cuprinsesem cu mâinile gâtul ei gol, apoi îi luai fața în mâini și-o sărutam cu-atâta ardoare, o strângeam cu-atâta foc, încât îmi părea c-o să-i beau viața toată din gura ei.

— Onde! zisei eu încet, netezindu-i părul ei de aur. Onde, știi tu ceva, vino cu mine în lună, vom trăi așa de fericiți acolo, neconturbați de nimeni, tu pentru mine, eu pentru tine, din visurile noastre vom face castele, din cugetările noastre — mări cu miliarde de unde, din zilele noastre — veacuri de fericire și de amor. Hai în lună! Lasă-ți umbra ta acasă, culc-o în pat, iar tu vino cu mine prin ninsori de stele și prin ploii de raze, până ce, departe de acest pământ nenorocit și negru, îl vom uita, pentru ca să nu ne avem în minte decât pe noi.

— Haide dar, zise ea încunjurând gâtul meu cu brațele ei albe și punându-și gura pe gura mea.

Sărutarea mă umpluse de geniu și de putere creatoare. Astfel îmbrățișați, aruncai neagra și strălucita mea manta peste umerii ei albi, i-nconjurai talia c-un braț, strângând-o tare la pieptul și la gura mea, iar cu cealaltă mână fluturând cealaltă parte a mantalei ne ridicam încet, încet prin aerul luciu și strălucit de razele lunii, prin nourii verzui ai cerului, prin roiurile de stele, prin ploaia de raze -până ce ajunserăm în lună. Călătoria noastră nu fuse decât o sărutare lungă. O lăsai acolo, în aerul cald de pe malul mirositor a unui lac verde și strălucit, și mă-ntorsei pe pământ și, vrăjindu-l, îl băgai într-o nucă, iar nuca o făcui un mărgăritar stropit cu aur și mărgăritarul îl aruncai în fundul unei mări. Mărimea fiind numai relativă, astfel încât ceea ce nouă ni-i mare altora li se pare mic, se-nțelege că atomii microscopici din acel mărgăritar a cărui margini le era cerul, stropii -stele și lună și soare, acei pitici aveau regii lor, purtau războaie, se urau mereu, închipuindu-și diferite bazaconii despre închipuita lor mărime. Eu, uitându-mă c-un microscop prin coaja cea subțire a mărgăritarului, toată întunecata lor lucrare äeraif astfel încât, oricât volumul lor devenea de mic, ura lor era tot aceeași, încât mărgăritarul trebuia să crape de ură. Îl aruncai în mare și mă-ntorsei la iubita mea din lună, căreia-ä-iif povestii toate ce făcusem.

lubitei mele îi făcui haina de-un gaz albastru, deși străveziu ca aerul, prin care se ridica ea în albeața cea strălucită a rotundelor sale membre; în părul ei blond așezasem o citadelă de diamante, sânul ieșea vergin, rotund și mic din haina decoltată — astfel ne primblam, eu cu mâna în jurul gâtului ei, prin umbroasele și balsamatele dumbrăvi ale lunii, pe lângă adormitele lacuri, pe lângă plângânde izvoare, și numai privighetori cu glas de argint zburau cântând din creangă-n creangă și umpleau aerul de note divine. Când ne așezam în luntre, valurile ascultătoare mânau neporuncite, după gândirea noastră, luntrea cea aurită, în care iubita sta culcată în mari perini de mătase, iar eu așezasem capul meu în poalele ei și visam ceea ce aveam. Acest amor pacific și dulce ca ideea eternității, fără nici o cugetare orăii o dorință nevergină, acest amor era aerul vieții noastre, sărutarea copilărească, dulce, profumată a gurilor noastre, împletirea angelică a brațelor noastre — un amoriu sunt! Lumea mea nu era decât icoana ei strălucită, lumea ei — fața mea cea palidă încadrată de păr negru. Această viață era un basm strălucit și înstelat. Acolo era, între dumbrăvi verzi și între stânci cenușii, și un lac cu apă de aur. Când ne scăldam acolo râzând și sub privirea cea înamorată a lunilor, stropeam unul în altul cu lungi șiroaie și stropi de stele care, rămânând pe sânul ei, străluceau pe albul ei corp până ce, uscându-se într-un cerșaf țesut din argint, corpul ei alb era și mai neted, și mai dulce, și mai strălucit.

Adesea ea se prefăcea că se supără și se ascundea prin tufișele labirinticei grădini. Deși o strigam, ea nu răspundea până ce nu-mi prefăceam vocea în privighetoare, astfel încât, plângând dureros prin frunze, o vedeam cum vine în extaz și cu ochii umezi, până ce o prindeam în brațe și o mângâiam pe pieptul meu pe nebunateca copilă!

Ca să petrecem făcurăm un joc de cărți. Regii, reginele și fanții de pe cărți erau toți chipuri copiate din basmele ce ni le spuneam, spre petrecere, serile, iar fiindcă nu aveam bani, ea se duse la un lac. Acolo fieștecare frunte de val reflecta o stea... Ea intră încet în apa lacului și prinse încet, încet cu mâna din fiecare frunte de val câte o stea, ca și când ar fi prins albine de aur, apoi punându-le în poale le aduse în casă și le vărsă pe masă. Astfel jucam cărți pe o frumoasă masă de marmură, și jocul nostru era o poveste lungă și încurcată, căreia nu-i mai dam de capăt până ce nu încetam, beți de somn.

Dar somnul nostru! Brațe în brațe, tologiți în perini de mătase galbenă ca aurul, gura mea apăsată pe a ei, visam amândoi unul și același vis, care nu era decât o repetare magică a vieții noastre fără dorințe. Ne visam în ceruri cu oglinzi de argint și cu săli întinse prin care pluteau îngerii cu haine de aur și cu aripi de culorile curcubeului și-ncinși în brâie de curcubeu, iar blondele lor capete erau încadrate de lungi plete de aur, și ochii albaștri se plecau timizi și mari, și pleoape și gene lungi. Portale cu stâlpi nalți de aur, galerii de marmură albă, stele albastre pe plafondele de aur a sălilor mari, toate pline de un aer răcoare și mirositor; numai o poartă închisă n-am putut-o trece niciodată. Deasupra ei, în triunghi, era un ochi de foc, și deasupra ochiului — un proverb în literele strâmbе ale întunecatei Arabii. Era doma lui Dumnezeu — proverbul: o enigmă chiar pentru îngerii. Iată viața visurilor noastre.

Când ne deșteptam din somn, aurora celor doi sori, în haine roz, culegea mărgăritarele de argint de prin grădinile noastre și, râzând cu glasul ei de ciocârlie, ni le arunca din poalele ei pe față așa înî patul nostru.

Roua rece cădea pe sânul verginei mele iubite și ea se trezea cu frig și, ținându-și ochii închiși, își strângea împrejurul umerilor ei goi plapoma țesută din argint și din culori de curcubeu. Când însă își deschidea ochii, sorii răsăreau calzi și frumoși, iar noi ne sculam râzând, somnoroși, unul de altul, apoi, spălându-ne fețele în basin de marmură, ieșeam afară în aerul cald și strălucit al fericitei noastre lumi. Și viața se-ncepea din nou, fericită și lină, o eternă repetițiune a fericirii de ieri.

POVESTEA DOCHIEI SI URSITORILE

Crește iarba, mări, iară,
Bătută de vânt de vară
Unde mi-i pădurea rară.
Dar în iarba cea frumoasă
N-a intrat vro dată coasă
Unde mi-i pădurea deasă.
De desișul din pădure
Nu s-atinse vro secure.
Cât de naltu-i, cât de mare,
Nicăieri nu vezi cărare,
De și-ar pierde urmele
Ciobănași cu turmele.
La temei de codri deși
Nu-i cărare ca să ieși,
Ci-i rariște de brazi
Și un ochi voios de iaz
Și doi tei ca niște frați,
La tulpină depărtați,
La vârfuri amestecați.
Iar la umbra celor tei
Mi s-arată un bordei,
Frunza cade de pe ei
Scuturată, resfirată,
Pe cărare aruncată.
Iar pe prispă, singurea,
Văduvioară tinerea,
C-un picior îmi legăna
Copilaș înfășățel,
Ce îi râde frumușel.
Și cum codrul se frământă,
Ea își cântă, ea-și descântă,
Legănând dintr-un picior
Îi zicea încetișor:
Nani, nani, puișor,
Nani, nani, copilaș,
O poveste spune-ț-aș,
O poveste drăgălașă,
Ca să-mi crești voinic în fașă.
Tată-meu era cioban,
Câte clipe-s într-un an
Tot atâția baci avea,
Cu mii turme-alătura,

Turme mii de mieluşele,
Ciobănaşii după ele,
Turme mândre şi de oi,
Ciobănaşii dinapoi
Cu fluier şi cimpoi,
Mai avea de mă pricepi,
Herghelii de cai sirepi,
Ce ca vijeliile
Îi împleau câmpiile,
Îi păşteau moşiile,
Şi de-a lungul râurilor
S-aşterneau pustiurilor,
Şi în valurile ierbii
Păşteau ciutele şi cerbii,
Şi prin munţi pierduţi în nouri
Avea cârduri mari de bouri,
Ş-avea munţi, ş-avea păduri,
Şi cetăţi cu-ntărituri,
Ş-avea sate mii de mii
Presărate pe câmpii,
Ş-avea sate mari şi mici,
Pline toate de voinici.
Ce mai freamăt, ce mai zbucium
Când, sunând voios din bucium,
Chema ţara la hotare,
De-alergau cu mic cu mare,
De curgeau ca râurile
Şi-nnegrea pustiurile.
Amar mie,-ntr-un suspin
Lacrimile vale-mi vin,
Cu năframa de le şterg,
Ele tot mai tare merg.
Şi frumoasă mai eram,
Cum n-a mai fost neam de neam.
De-aur mi-erau pletele
Şi le-mpleteau fetele,
Rumână ca un bujor,
Eram dragă tuturor.
Au venit, mări,-au venit
Împăraţi din Răsărit
Să mă ceară în peţit,
Dar s-au dus cum au sosit.
Veneau crai şi veneau soli

Învățați în multe școli,
Cu cuvinte așezate
Mă cerură cu dreptate.

„Bună vreme, baci bătrân,
Împăratu nost' stăpân
Ne-au trimis a întreba
De măriți fata ori ba."
El răspunde-atunci cinstit:
„Dragi voinici, bine-ați venit,
Dragu mi-e să v-ospătez,
Cu voi să mă desfățez,
Dar oricât m-ați întrebat,
Fată n-am de măritat."
Da-mpăratul din Apus
Au venit și nu s-au dus,
Două vorbe că mi-au spus,
Inima că mi-au supus.
Era mândru și-narmat,
Un oștean împlătoșat,
Era mândru și voinic,
N-avea grijă de nimic.
El înalt și eu înaltă,
Ne sta bine laolaltă,
Potriviți cu de prisos,
Eu frumoasă, el frumos,
Amar mie-ntr-un suspin
Lacrimile vale-mi vin,
Cu năframa de le șterg,
Ele tot mai tare merg.
Auzit-au d-auzit
Pețitori din răsărit
Că eu stau să mă mărit,
Iară cum m-am măritat,
Multe neamuri s-au sculat,
Casa doar ne-o vor strica
Și pe noi ne-or depărta;
Mii de limbi curgeau în râuri,
Răsărite din pustiuri,
Și veneau adunături,
Răsărite din păduri,
Mai călări și mai pe jos,
Tot veneau în nour gros,

Veneau roiuri, veneau turmă
Și lăsau pustiu-n urmă,
Veneau turmă, veneau vale
Și surpau cetăți în cale;
Geaba omul meu da piept,
L-împingeau tot înderept.
I-au înfrânt oștirile,
I-au răpit măririle,
Pustiit-au țările,
I-au luat averile,
I-a-nnegritu-i soarele,
I-au robit popoarele.
Eu în codrul cel pustiu
Rătăcind, într-un târziu,
Am aflat din limbi străine
Că bărbatul nu-mi mai vine,
Am aflat dinspre apus
Că bărbatul mi s-au dus,
S-a dus cale nenturnată,
De toți oamenii urmată.
Am aflat din răsărit
Că bărbatul mi-au murit,
Și-au murit și mi-l bocea,
Lumea-ntreagă îl plângea.
Plâns-au toate schiturile,
Toate răsăriturile
Și apusurile toate,
Și noroade, limbi și gloate,
Miazănoapte, miazăzi
Nu-l mai putură trezi.
Plâns-au marea pe-ai ei regi,
Pe-mpărații lumii-ntregi,
Ș-o furtună se lăsă
Ce pământul l-îneacă.
Miazănoapte și apus
Neamuri mii pe cale-au pus,
Roiuri mari și prădătoare,
A străinelor popoare,
Ce curgeau, mări, curgeau,
Capăt nici nu mai aveau,
Ca să puie moștenire
Pe sărmana omenire.
Când gândesc l-așa dureri,

Pare-mi-se c-au fost ieri,
Când gândesc l-ai mei ciobani,
Pare-mi-se mii de ani...
Iară când am auzit
Că bărbatul mi-au murit,
Teiu-acesta am sădit,
Crește teiul și-nflorește
Și viața mi-o umbrește.
Și în umbră-i cum trăiesc,
Eu nu mai îmbătrânesc.
Dragul mamei copilaș,
Multe-n lume spune-ți-aș,
Dar mă tem să nu mă lași,
Ci mai dormi, mări, un pic
Că ești crud de ani și mic,
Dormi la umbră, dormi în pace,
Că mama ție ți-a face,
Sub cel tei bătut de vânt,
Pătișorul la pământ;
Multe-s rămurelele,
Tot or bate stelele,
Iară luna va străbate
Dulcea ta singurătate,
Iar când vântul v-aromi,
Mândru mi te-a adormi,
Și când vântul va sufla,
Teiul se va legăna,
Florile-și va scutura.
Iarăși te vei deștepta
Sub rotirea norilor,
În căderea florilor,
Sub lucirea stelelor
Și la jocul ielelor.
Sub frunza stejarilor
La glasul izvoarelor.

Unde-i crucea de la căi
Nu mai plânge, măi
Cresc ca frații doi molizi
Râzi, puiule, râzi
Unde-s păsări în copaci
Taci, puiule, taci
S-adun fete și flăcăi

Dormi, puiule, hăi!

Și cum cântă, cum suspină,
Glasul codrului o-ngână,
Și cum doina-și tragână
Teiul mi se leagână,
Adormind-o florile
Și privighetorile.
Sună dulce, o auzi-ici,
Începutul unei muzici
Triste și aeriene
Ca sunarea din organe.
Mum-adoarme, pruncul râde,
Teiul vechi i se deschide.
Ies trei zâne ca pe-o poartă,
Câte-o stea în frunte poartă,
Ele-s ursitorile,
Luminând ca zorile,
Mâini ușoare, glasuri slabe,
Pietre scumpe-n mii de boabe
Le încarcă cu podoabe,
Și prin frunze străvezie
A lor glezne argintie
Mai nu calcă pe pământ
Când se leagână de vânt,
Când ușor de mâni se prind,
Trag un danț și mi-l întind,
Leagănul încungiurând
Și din gură-ncet cântând.
Una-i zice: Drag băiat,
Să fii mare împărat,
Căci așa fel ți-a fost dat.

Alta-i zice: Să fii tare
Fără de asemănare,
Cum nu e viteaz sub soare.
Zise-a treia: Fii cuminte
În purtare și cuvinte,
Și isteț să fii cu duhul,
Cum e luna și văzduhul.
Ah, mai stați, mai stați o clipă,
Nu-i dați daruri ce în pripă
Sunt supuse la risipă;

Daruri ce le dați multora
Dați-le ș-acum altora,
Ci deasupra tuturor
Dăruiți-i lui ceva
Ce în lume nimenea
N-a avut, nici n-o avea.
Zâna-a treia stă pe loc,
Ochii ei sunt plini de foc
Și la mumă se uita
Și astfel îi cuvânta:
Dochie, drăguța mea,
Știi tu ce-ai cerut, ori ba?
Nici o știi, nici o vei ști,
Și eu tot voi împlini.
Zâna pe copil se pleacă,
Ochi-n lacrimi i se-neacă
Și ea zice-încetișor:

Nani, puișor,

Cerul, când o să te scoli,

Ți-o trimite soli,

Căci ți-e dat acum de soarte

Viață fără moarte

Și ți-e dată tinereță

Fără bătrâneță.

Un cuvânt măcar să nu zici,
E sfârșitul unei muzici
Blânde și aeriene
Ca sunarea din organe.
Muma doarme-n ciritei,
Intră zânele în tei,
Muma doarme, pruncul râde,
Teiul vechi se reînchide,
Iară pruncul și cu muma
Față-n față dorm acuma,
Și, cum dorm cu ochiu-nchis,

Au visat același vis.